

ÜLKE ÖRNEKLERİ İLE KALKINMA VE SANAYİLEŞME MODELLERİ

1. GİRİŞ VE ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Sanayi devriminden bu yana, farklı politikalarla ele alınan sanayileşme, gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ilişkileri ve ekonomik dengesizliği de belirleyecek gündemin en önemli sorununu oluşturmuştur. Bu süreçte, ekonomik gelişmenin hızlandırılması için yapılması gerekenler, sanayileşmiş kapitalist ülkelerin dışında kalan tüm ülkelerin ortak temel hedefinde yer almaktadır. Farklı tarihsel geçmişe sahip, değişik oran ve miktarlarda fiziki kaynakları ve nüfusu olan bu ekonomiler, yapısal özellikleriyle geniş bir heterojen ülkeler grubunu oluşturmaktadır.

Gelişmiş ya da az gelişmiş tüm ülkelerde yaşayan insanlar, yaşam koşullarının iyileştirilmesini ve yaşam kalitesinin yükseltilmesini esas alan toplumsal mücadelenin içinde olmuşlar veya onu desteklemişlerdir. Burada toplumsal refah ve kalkınma arasındaki yakın ilişki ve bunun tek bir amaç çerçevesinde bütünleşmesi, ekonomik politikaları da derinden etkilemiştir. Ekonominin en önemli sektörü olan sanayinin öncelikle refahı yükselteceği, kalkınmayı sağlayacağı olgusu, toplumcu felsefelerin burada odaklanmasında önemli rol oynamıştır.

1920'lere kadar sanayileşme, kalkınma ve planlama arasında doğrudan ilişki kurulamamıştır. Sanayileşmiş ülkeler ile az gelişmişler arasındaki eşitsiz büyüme, üretim, tüketim ve paylaşım, kalkınma ve planlama kavramlarını tartışmaya açmıştır. Önce Sovyetler Birliği'nde uygulamaya konulan kalkınma planları, ardından kapitalizmin hegemonyasındaki ülkelerde ve üçüncü dünya blokunda yaygınlaşmaya başlamıştır.

İkinci Dünya Savaşı ABD'nin mutlak ekonomik ve askeri hegemonyasını getirmiş, savaş bittiğinde bu ülkenin ekonomisi sanayileşmiş ülkelerin toplam sanayi üretimlerinin yarısından fazlasını tek başına gerçekleştirebilmiştir. ABD'nin işlevi, sermaye birikim sürecinin temel

dinamikleri çerçevesinde, birikimin uluslararası koşullarını mümkün kılacak düzenlemeleri yapmak olmuştur. Bir yanda sosyalist blok içinde planlı kalkınma uygulamaları sürerken, ABD öncülüğünde, yeni ulus devletlerin veya savaştan çöküntü ile çıkan ülkelerin kapitalist sisteme entegrasyonu gündeme gelmiştir. Böylece “modernleşme kuramı” çerçevesinde yeniden formüle edilen “gelişme” kavramının ve de gelişme ekonomisinin ortaya çıkışıyla çözümler ortaya atılmıştır.

Bu çözümler, söz konusu toplumların kalkınmasının, kendi gelişme sürecine bırakılmasını önleyip, içsel yapılarındaki engelleri kaldırarak dışarıdan müdahale ile mümkün olabileceğini vurgulamaktadır. Bu dönemde özellikle Latin Amerika’da yapılan “müdahale”ler bu anlayışın tipik örnekleridir. Savaş sonrası atmosferde oluşan müdahale kavramının ulusal düzeyde formüle edilmesinde karşımıza istemli devlet çıkışları ve planlama uygulamaları çıkmaktadır. Sovyetler Birliği’nde 1928-1929’da uygulanmaya başlanan ilk beş yıllık plan, bu müdahaleleri haklı çıkaracak ortamı hazırlamaktadır.

Maier planlamayı “piyasa fiyat sisteminin gediklerini onarabilecek bir mekanizma ve ulusal hedeflere ulaşmak için gerekli halk desteğini seferber etmenin aracı” olarak tarif etmektedir. İşte 1960’larda Latin Amerika, Uzak Doğu ve diğer bölge devletlerinde olduğu gibi Türkiye’de yapılan planlama çalışmaları, bu yaklaşımdan etkilenmektedir. Burada kaynakların etkin kullanımı ve ekonomik büyümeden elde edilen gelirin adil paylaşımı süreçlerinde planlama zorunlu olmaktadır.

Buradaki planlama kavramı, kolektivist ekonomilerdekinden farklıdır. Ekonomik büyümeyi yüksek istihdam ve istikrarlı fiyatlarla birlikte sağlamayı amaçlayan para ve maliye politikalarından ibarettir. Emredici değil, özendirici bir niteliğe sahiptir. Araştırma sürecinde, çok farklı ülkelerde ve dünya coğrafyasının değişik bölgelerinde uygulanan planların “bu temel felsefenin” pratiğe aktarılmasında, farklı politikaları araç olarak kullandığı gözlenmiştir. Başlangıçta geç kapitalistleşen ülkelerde, genellikle planlama ile yönlendirilmeye çalışılan, iç pazar olanaklarına dayalı “ithal ikameci modeller” kurulmaya başlanmıştır.

Bu Araştırma, yukarıda belirtilen temel ilkeler çerçevesinde, geçmişten geleceğe planlama kavramına, sanayileşme ve kalkınma olgularını esas alarak, ülke modelleriyle yaklaşmaktadır.

Seçilen ülkelerin planlama uygulamaları ülkenin tarihsel gelişimi içinde incelenecek, ayrıca çeşitli ekonomik göstergelerle ortaya konulacak yapısal gelişimi belirleyecek, siyasi ve toplumsal çerçeve de arka planda yer alacaktır.

Burada kalkınma ve sanayileşmenin planlama modellerine, Latin Amerika'dan Arjantin, Brezilya, Meksika ve Şili, Asya'dan Çin Halk Cumhuriyeti, Hindistan, Endonezya, Güney Kore, Malezya, Tayland ve Vietnam, Avrupa'dan İrlanda Cumhuriyeti örnek olarak alınmıştır. Ülke seçiminde farklı uygulama ve tarihsel koşulların parametre olarak alınması öngörülmüştür.

Araştırma bu alanda yapılacak araştırma ve değerlendirmelere bir ışık tutmayı ve katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

2. 1920'LERDEN BU YANA DÜNYADAKİ SANAYİLEŞME VE KALKINMA HAREKETLERİNE KISA BAKIŞ

Yirminci yüzyıla damgasını vuran sanayileşme ve teknolojik gelişme siyasi, toplumsal ve ekonomik dönüşümleri de beraberinde getirmiştir. Günümüzde her şey baş döndürücü bir hızla gelişmektedir. 1870'lerde Amerika Birleşik Devletleri'nde ve bazı Batı Avrupa ülkelerinde başlayan sanayi devriminin sağladığı teknik olanaklar insan ve toplumların yaşamında büyük değişiklikler meydana getirmiştir ve bu değişimin ivmesi giderek artmaktadır. 30 yıl öncesinin gözde ve hızlı iletişim aracı "telex" bugün artık neredeyse tamamen terkedilmiştir. Faks cihazları yerini hızlı bir şekilde internet'e terk etmektedir. 21. yüzyıla damgasını vurmaya aday "Nano Teknoloji"nin sağladığı olanaklarla 24 ciltlik bir ansiklopedi toplu iğne başı büyüklüğündeki bir hacme sığdırılabilmektedir.

Aslında, sanayi devrimi ile başlayan teknolojik değişimden çok önce, 1789 Fransız Devrimi insanın düşünsel, kültürel ve toplumsal yaşamında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Fransız Devrimi'nin getirdiği fikirler, siyasal sistemleri ve üretim biçimlerini tümüyle değiştirmiş, ekonomik yapı burjuvazinin sanayi devrimine yönelik hamlelerini 19. yüzyılın sonlarında başlatmıştır. Her ülkede farklı olmak üzere sanayilerin gelişmesi ve büyümesi ile yeni toplumsal sınıflar ortaya çıkmıştır.

Sanayi devrimini yaratan ve sanayi devriminin sağladığı olanakları daha başlangıçtan itibaren kullanmaya başlayan ülkelerde hızlı bir şekilde sanayileşme ve sanayi toplumu yaratma gayreti görülmektedir. Sanayileşmenin ve sanayi toplumu olmanın beraberinde getirdiği sosyal, ekonomik ve teknik sorunların aşılabilmesi için çözüm arayışları her gün yeni teknolojilerin geliştirilmesini ve bunun yanında toplumsal yaşamın yeniden şekillendirilmesini zorunlu kılmıştır. Yeni teknolojiler insanlığa bir takım kolaylıklar ve olanaklar sağlamanın yanında yeni ihtiyaçların doğmasına sebep olmuş ve bu ihtiyaçları karşılamak üzere daha yeni teknolojilerin geliştirilmesi gerekmiştir. Sanayileşmesini yıllar önce tamamlamış olan gelişmiş ülkeler artık "sanayi toplumu" olmaktan çıkmış ve "bilgi toplumu" olma yolunda yürümektedir. Günümüzde bu süreç baş döndürücü bir hızla devam etmektedir.

Sanayi toplumunun ortaya çıkması modern toplumsal sınıfların mücadelesini de keskinleştirmiştir. Sermayenin yoğunlaşması hızlanırken, çalışan kesimler üzerindeki sömürü de artmıştır. Doğal kaynakların sanayide kullanılmasına yönelik çatışmalar da bu dönemde hız kazanmıştır.

Diğer taraftan, sanayi devrimini zamanında fark edemeyen veya yakalama olanağı bulamayan ülkeler, önce Birinci Dünya Savaşı ardından 1929 Büyük Krizi ve hemen sonrasındaki İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği olumsuzluklar, sosyal ve ekonomik sorunlar nedeniyle, sanayileşme hamlelerine ancak 1950'li yıllarda veya 1960'lı yılların başlarında başlayabilmişlerdir. Keza bazı Latin Amerika ülkeleri ile Uzak Doğu ülkelerinde bağımsızlık savaşları veya iç savaşlar nedeniyle, sanayileşme hamlelerinin başlatılması gecikmiştir. Bu tür ülkelerde bağımsızlığı kazanmak veya ülkenin siyasi istikrara kavuşmak öncelikli ve hayati gündem maddesi olduğu için gerçek anlamda sanayileşme hamleleri ancak ülkenin bağımsızlığına kavuşması veya iç savaşın sona ermesinden sonra başlatılabilmektedir. Bu Araştırma'da örnek alınan Uzak Doğu ülkelerinin hemen tamamında sanayileşmenin 1950 ve 1960'lı yıllarda başladığı görülmektedir. Ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, Latin Amerika ülkelerinde de ciddi anlamda sanayileşme ve kalkınma hamlelerinin aşağı yukarı bu tarihlerde başlamış olduğu söylenebilir. Burada gelişmiş sanayi ülkelerinin, az gelişmişler üzerindeki sömürü, baskı ve ekonomik kısıkaçlarının da önemli rol oynadığını vurgulamakta yarar vardır.

Bu bağlamda, Türkiye ve Sovyetler Birliği'nin durumlarına kısaca değinmekte yarar görüyoruz. Birinci Dünya savaşı ve onu takip eden Kurtuluş Savaşı'ndan yorgun, bitkin ve ekonomisi yıkılmış durumda çıkan genç Türkiye Devleti, kalkınma ve sanayileşme hamlesine 1920'li yılların hemen başında, henüz Cumhuriyet'in bile ilan edilmemiş olduğu yıllarda başlamıştır. Bu amaçla Şubat 1923'te İzmir'de Birinci İktisat Kongresi toplanmış, izleyen yıllarda kalkınma ve sanayileşme yolunda ciddi adımlar atılmış ve 1930'larda tüm ülke boyutunda yoğun bir sanayileşme hareketi başlatılmıştır. Ancak ekonomik yetersizlikler, siyasi dalgalanmalar ve ardından İkinci Dünya Savaşı'nın olumsuz koşulları ile sonraki yıllarda uygulanan dış yardımlara ve tüketime dayalı politikalar nedeniyle kalkınma hamlesi ivmesini ve heyecanını kaybetmiştir. Bu konu Araştırma'nın Bölüm: 7'sinde ayrıntılı olarak incelenecektir.

Sovyetler Birliği'nde de planlı kalkınma ve sanayileşme hamlesi 1920'li yıllarda başlatılmış ve dünyadaki ilk "Beş Yıllık Kalkınma Planı" Stalin

döneminde 1928 yılında uygulamaya konulmuştur. Emperyalizmin tüm baskı ve şiddetine karşı, kalkınma planlarına dayalı ekonomik gelişme ve sanayileşme hareketleri, sosyalist blok içindeki ülkeler dışında da önemli bir etkileşim alanı bulmuştur. Kapitalizmin eşitsiz gelişme, tekelleşme ve yeni etkileme alanları yaratma politikalarının, az gelişmiş ülkelerde sanayileşmeye olanak vermesi veya mevcut sanayilerinin teknolojik atılımının sağlanmasına yeşil ışık yakması mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla 1950'lerden bu yana az gelişmiş ülkelerde temel felsefeyi oluşturan, 1960'larda da uygulamaya konulan planlar, ABD ve Batı Avrupa'nın sanayileşme yöntemi ve pratikleriyle hareket etmemektedir. Bir başka deyişle, az gelişmiş ülkelerin yönetim odakları, kalkınma planlarını kendi koşullarını ve kaynaklarını esas alarak yapmak ve bu planları kendi olanakları ile gerçekleştirmek durumunda olmuşlardır.

Planlama yaklaşımları bu çerçevede ele alınırken, aynı dönemde birçok ülkede plan uygulamalarına başlanmıştır. Bu durum ülke örneklerinin verildiği Bölüm : 5'de ayrıntılı olarak ortaya konulmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde pazar ekonomileri Keynesçi uygulamalar ile şekillendirilirken, yine kapitalizmi seçmiş az gelişmiş ülkelerde, uygulanan planlamanın başlangıcında daha çok uluslararası kurumların önerileri etkili olmaktadır. Burada az gelişmiş ülkelere verilen mesaj açıktır: Sanayileşme ile gelen kalkınma istenilen bir amaçtır. Bu amacın acilen gerçekleşmesi, büyük ölçüde dış yardımlara bağlıdır. Dış yardım ve yabancı sermayenin girişi ise Dünya Bankası'nın öngördüğü çerçevede, genel bir kalkınma planının varlığına ve devlet müdahalesine bağlıdır. Böylece, sermayenin tekelleşmesi ile azgelişmişlerin sisteme entegrasyonu arasında olası engellerin kaldırılması, dış dinamiklerin devreye girmesi ile mümkün olacaktır. Bu çerçevede yapılan müdahaleler, uluslararası düzeyde yardımlar ve ulusal düzeyde de devlet müdahalesi ve planlama ile empoze edilmektedir. Bu bağlamda gelişmiş kapitalist ülkelerde Keynesçi "refah devleti" politikaları temel alınırken, geç dönem kapitalistleşen ülkelerde ise planlama ile yönlendirilmeye çalışılan, iç pazar olanaklarına dayalı ithal ikameci modeller uygulamaya konulmuştur. Bu formülasyonun gerçekleştirilmesi süreci 1970'lerdeki krize kadar varlığını sürdürmüştür.

Kalkınma – sanayileşme – planlama modellerine yönelik tartışma ve uygulamalar, 1970'lerde farklı boyuta ulaşmış ve yeni ideolojilerin devreye girmesine neden olmuştur. Bölüm: 3'de bu tartışmaların ayrıntısına girilmektedir.

3. KALKINMA – SANAYİLEŞME MODELİ ÜZERİNDE ULUSLARARASI TARTIŞMALAR

Ülkelerin ekonomik kalkınması ile sanayileşme arasında yakın bir ilişki olduğu yadsınamayacak bir gerçektir. Gelişmiş ülkeler kategorisinde yer alan ülkelerin tamamı aynı zamanda gelişmiş sanayi ülkeleridir. Sanayileşme konusunda, uluslararası platformlarda üzerinde en çok tartışılan iki model aşağıda incelenmiştir.

İthal İkamesine Dayalı Sanayileşme Modeli : Sanayi ürünlerini gelişmiş ülkelerden ithal yoluyla sağlayan ülkeler başlangıçta temel sanayileşme stratejisi olarak “ithal ikameci sanayileşme stratejisi” uyguladılar. Gelişmekte olan ülkelerde 1950 1960’lı yıllardan itibaren uygulanan “ithal ikameci sanayileşme stratejisi”nin temel amacı;

- ithalatı kısıtlamak,
- ithal ürünleri imal edecek yerli imalat sanayini teşvik etmek

olarak özetlenebilir. Gümrük koruması ile rekabet gücü düşük yerel sanayilere rekabet gücü sağlayacak bir ortam yaratmak ve böylece ithal edilen ürünlerin yerine yerli sanayi tarafından üretilen ürünlerin pazar payının artmasını sağlamak bu stratejinin ana felsefesini oluşturmaktadır. Aslında ABD ve Almanya’da 19. yüzyıl boyunca ve Japonya’da 1970’li yıllara kadar yoğun ithalat kontrolü ve kısıtlamaları uygulanmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde ise 20. yüzyılın sonlarına kadar gümrük korumacı tarifeler uygulanmıştır. Günümüzde bile, Gümrük Birliği, NAFTA, AFTA ve Serbest Ticaret Anlaşmaları haricindeki uluslararası ticarete, düşük oranlarda, halen uygulanmaktadır.

İthal ikamesine dayalı sanayileşmede iki aşama söz konusu olmaktadır:

- Birinci Aşama : “Kolay” olarak adlandırılabilen bu aşamada hızlı büyüme ve sanayileşme sağlanabilir. Teşvikler fazladır. Başlangıçta talep zorlanması olmaz ve sermaye birikimi elde edilebilir.
- İkinci Aşama : “Karmaşık” bir görünüm arz eden bu aşamada ileri teknoloji ürünü ara mallarda da ithal ikamesi başlar. İç talep yapısının önemli bir değişim geçirmesi gerekir. Sanayi kesiminde ücretler artar. Tüketim eğilimi artarken tasarruf eğiliminin azaldığı görülür.

Bu modelde, zamanla şu iki sorun belirmeye başlar:

- Sorun 1 - Ülkenin kaynak varlığından bağımsız bir teknoloji seçimi zorunludur. Teknik olarak esnek sanayiler; tütün, gıda, orman ürünleri, deri ürünleri, kauçuk ve kimya sanayi. Teknik olarak esnekliği düşük sanayiler; elektrikli makineler, makine imalatı, madeni eşya, petrol ürünleri, metal dışı maden ürünleri, mobilya, mefruşat, basın-yayın,
- Sorun 2 - Firmanın piyasaya girişini engelleyen sorunlar vardır.

İhracata Yönelik Stratejiler veya Dışa Açılma Modeli : Başlangıçta “ithal ikameci sanayileşme politikaları”nın hızlı büyüme ve sanayileşme sağlamış olmasına karşın 1980’li yıllara gelindiğinde ekonomik yapının zorlandığı sanayinin gelişmesinde yetersiz kaldığı görülmektedir. Şöyle ki; gümrük duvarları ile korunan yerli sanayinin kaliteye, Ar-Ge ve inovasyona önem vermediği, ürün geliştirmekte atıl kaldığı ve bu nedenle küresel rekabet şansını yitirme tehlikesi ile karşı karşıya kaldığı anlaşılmıştır. Dış ticarete liberalleşmeye gidilerek, rekabetten uzak sanayi kesimi rekabet ortamına çekilir. Dış talep, iç talebe göre daha çok önem kazanmaktadır.

Az gelişmiş ülkelerin çoğu bu modelleri aşama aşama uygulamıştır. Bu modelleri ülkenin yapısı, koşulları, siyasal ve toplumsal birikimleri ile uyum içinde götürebilenler, sanayileşmede kalkınma ve istihdamı esas alarak, teknolojik atılımı yapabilmişlerdir. Bu ülkeler, hazırlanan planlardaki hedefleri gerçekleştirebilmişlerdir. Böylece gelişmiş sanayi ülkelerinin yakalama şansını elde etmişlerdir. Ancak pek çok ülke, iç ve dış dinamiklerin etkisi altında bu şansını yakalamamıştır. Dış borçları artmış, gelir dağılımı bozulmuş, kamu borçları ve cari açıklar büyümüştür. Ülkeye kalkınma ve refah gelmediği gibi, dışa bağımlı bir yapı ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın beşinci bölümünde ülke örnekleri incelenecek ve her bir ülkenin tarihsel gelişimi içinde koşulları ele alınarak, planlama uygulamaları anlatılacaktır. Dolayısıyla burada teorik tartışmalara yer vermeden, ülkelerin sanayileşme mücadeleleri aşama aşama göstergelerle ortaya konulacaktır.

4. PLANLI EKONOMİ VE SANAYİLEŞME

Günümüzde yoksulluk ve geri kalmışlıkla mücadele dünyadaki pek çok ülke için her zamankinden daha büyük önem taşımaktadır. Geri kalmış veya az gelişmiş ülkeler olarak sınıflandırılan toplumlar, yoksulluğu yenmek ve hatta belirli bir zaman dilimi içinde tamamen ortadan kaldırmak için yoğun gayret göstermektedirler. Bu amaçla, dünyanın hemen her yerinde ekonomik ve sosyal kalkınma plan ve programları uygulanmaktadır. Ekonomik ve sosyal kalkınma planlarında daima göz önünde tutulan ana hedef, olabildiğince yüksek oranda ekonomik büyüme sağlamak ve gelişmiş ülkelerle aradaki farkı azaltmak olmaktadır. Bu çalışmanın ilgili bölümünde incelediğimiz model ülkelerin hemen tümünde, uygulanmış veya uygulanmakta olan bütün kalkınma plan ve programlarında, dönemsel olarak diğer bazı konular öncelik kazansa da, ekonomik büyüme daima temel hedef olarak ele alınmaktadır.

Çok bileşenli ve çok karmaşık bir konu olan kalkınma hamlesi içinde sanayileşmenin yeri ve önemi dikkati çekmektedir. Ülkelerin insan gücü kaynaklarının eğitiminden yeraltı ve yerüstü tabiat kaynaklarının verimli bir şekilde kullanılmasına, siyasi tarihinden kültür seviyesine, jeopolitik konumundan uluslararası kuruluşlarla ilişkilerine kadar pek çok olguyu kapsamına rağmen, kalkınma denildiğinde çok kez sanayileşme olarak algılandığı görülmektedir. Bu, aynı zamanda çok tartışılan, anlayışı haklı çıkaran konuların başında aşağıdaki gerçekler gelmektedir.

- Gelişmiş ülkelerin ekonomileriyle, gelişmemiş ülkelerin ekonomilerinin yapıları kıyaslandığında, gelişmiş ülkelerin hiç tartışmasız aynı zamanda sanayileşmiş ülkeler olduğu, buna karşın az gelişmiş ülkelerin ekonomilerinin tarıma dayalı olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile, dünyada gelişmiş ülkeler arasında sanayileşmeden kalkınıp gelişmiş hiçbir ülkenin mevcut olduğu söylenemez.

- Sanayi dışındaki pek çok sektörün gelişmesinin yeni yatırımlara veya mevcut yatırımların modernize edilmesine ihtiyaç gösterdiği, bunun için ise sanayi ürünlerine ihtiyaç olduğudur. Örneğin, tarım sektörünün gelişmesi bir ölçüde çağdaş tarım teknolojilerinin uygulanmasına, gelişmiş tarım araç ve gereçlerinin kullanılmasına bağlıdır. Benzer şekilde, taşımacılık, madencilik, inşaat başta olmak üzere birçok sektörün gelişmesinde ve altyapı tesislerinde bu alanlarla ilgili sanayi kollarının gelişmesinin önemi büyüktür.

Türkiye’de planlı kalkınma hamlelerinin başlatıldığı 1960’lı yıllarda yapılan beş yıllık planlarda ve sonraki birçok planda, sanayileşmenin kalkınmanın lokomotifini olarak ele alınması çok eleştirilmiş ve Türkiye’nin bir tarım ülkesi olduğu ve kalkınmasının da tarıma dayandırılması gerektiği savunulmuştur. Oysa, aradan geçen 40 yıllık süre içindeki gelişmelere ve bugün varılan noktada kalkınma yolunda ilerlemekte olan ülkelerin ve Türkiye’nin durumuna bakıldığında, sosyal ve ekonomik kalkınmada sanayileşmenin, tek başına yeterli olmasa bile her zaman gerekli olan bir koşul olarak öne çıktığı açıkça görülmektedir.

1962 – 1977 yıllarını kapsayan ilk üç Beş Yıllık Kalkınma planlarının ana hedeflerinden biri GSMH’yi yıllık ortalama %7 arttırmaktır. O dönemde yapılan araştırmalar, GSMH içindeki payı %40 olan tarım sektöründe mevcut koşullar altında ancak %4,2 oranında bir büyüme sağlanabileceğini ortaya koymuştur. Buna göre Plan’da hedeflenen ortalama %7 büyümeyi elde edebilmek için tarım dışındaki sektörlerde %7’nin üzerinde büyüme elde edilmesi gerekli olmakta ve bu arada sanayide 1962 yılında %12,8 ve 1967 yılında %17,7 büyüme beklenmektedir.

Gerek Türkiye’de gerekse model olarak incelediğimiz ülkelerde uygulanan kalkınma plan ve programlarının hemen hepsinde, sanayileşmenin dışında, hedeflenen konular arasında çoğunlukla yer alan; işsizliğin azaltılması, ülke ekonomisinin dışa bağımlılığının ortadan kaldırılması veya hiç değilse azaltılması, toplumu oluşturan kesimler ve bölgeler arasında gelir dağılımındaki dengesizliğin giderilmesi gibi konuların gerçekleşmesi de keza doğrudan veya dolaylı olarak sanayileşmeyle ilgilidir.

Dünya nüfusu hızlı bir şekilde artmaktadır. Nüfus artışı zaten mevcut olan işsizliğin daha da artmasını körüklemektedir. Mevcut işsizliği azaltmanın yanında artan nüfusa yeni istihdam sahaları bulmak ülkelerin değişmeyen gündem maddelerinden biridir. İşgücü yönünden doyma durumunda olan ve işgücü talebi oransal olarak giderek azalan tarım sektöründe daha fazla istihdam sağlama olanağı olmadığına göre, işsizliğe çözüm bulmanın yollarını diğer sektörlerde aramak durumundayız. En fazla istihdam yaratma olanağına sahip sektörlerden biri de sanayi sektörü ve özellikle emek yoğun sanayi kollarıdır.

Kalkınmakta olan ekonomilerde yatırım malları ve ara mal ihtiyacı ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Petrol, enerji, hammadde gibi ekonominin yaşaması için zorunlu olan ithalatlarla tüketim malları ithalatı da

eklendiğinde ithalat hacmi büyümektedir. Bu ithalatı karşılayacak miktarda ihracat yapma olanağı bulamayan ülkelerde meydana gelen cari açığın dış yardım ve kredilerle karşılanması kaçınılmazdır. IMF, Dünya Bankası, ODA kredileri gibi uluslararası kuruluşlardan temin edilen dış kredilere ülkeler her yıl önemli miktarda faiz ödemektedirler. Ekonominin bu şekilde dışa bağımlı olmaktan kurtulmasının yolu, bir yandan ithal ikamesi programları geliştirerek ithal malı ihtiyacının yurtiçi üretimle karşılanmasından, diğer taraftan ihracatı ve özellikle yüksek katma değerli malların ihracatını arttırmaktan geçmektedir. Her iki durumda da yerli sanayinin geliştirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Burada, sanayileşme denildiğinde ne kastedildiği ve nasıl bir sanayi yapısının hedeflendiği önem kazanmaktadır. Birinci Beş Yıllık Plan'da cari açığın azaltılması ve İkinci Beş Yıllık Plan döneminin son yıllarında dış ödemelerde denge sağlanması esas alınmıştır. Ancak, cari açık problemi çözümediği gibi giderek artarak 2007 yılında 38 milyar USD gibi rekor bir rakama ulaşacaktır. Türkiye'nin ihracatının önemli miktarda artmasına karşın cari açığın artmasındaki en büyük iki etken; düşük kur politikası sebebiyle ithalatın göreceli olarak ihracattan fazla artması ve katma değeri yüksek ileri teknoloji ürünleri ithaline karşılık, katma değeri düşük ürünlerin ihraç edilmesidir. Pompa – Vana konusunda yapılan bir Sektör Araştırmasında, bir pompa grubundaki ortalama ithal birim fiyatı 15,- USD/kg olurken aynı grupta ihraç edilen ürünlerin fiyatının 5,- USD/kg civarında kaldığı saptanmıştır. Buradan Türkiye'nin genelde yüksek katma değerli ürünler ithal edip, düşük katma değerli ürünler ihraç ettiği ortaya çıkmaktadır. Burada ithal ikameci sanayiden, küresel rekabet gücüne sahip ileri teknoloji ürünleri sanayiye geçmenin önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyi düştükçe, ülkedeki toplum kesimleri ve bölgeler arasındaki gelir dağılımındaki eşitsizliğin arttığı bilinen bir gerçektir. Ülke içinde yer alan farklı bölgelerdeki gelişme açısından bakıldığında, sanayileşmiş bölgelerin genel olarak diğer bölgelerden daha gelişmiş ve gelir dağılımındaki düzensizliğin daha az olduğu gözlenmektedir. Sanayileşme toplam milli geliri arttırmasının yanında gelir dağılımındaki dengesizliği ve bölgeler arası farklılığı azaltmaktadır.

5. ÜLKE ÖRNEKLERİ

Dünyadaki kalkınma modelleri ile Kalkınma Plan ve Programlarına örnek olmak üzere Latin Amerika'dan 4 ülke (Arjantin, Brezilya, Meksika ve Şili), Asya'dan 7 ülke (Çin Halk Cumhuriyeti, Endonezya, Güney Kore, Hindistan, Malezya, Tayland ve Vietnam) ve son olarak Avrupa'dan bir ülke (İrlanda) seçilmiş ve bu bölümde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Kalkınma Plan ve Programları incelenen örnek ülkeler hakkında genel bir bilgi vermek ve ülkeleri kısaca tanıtabilmek üzere, her bir ülkeye ait incelemenin hemen başında, “**Ülke Kimliği**” başlığı altında ülkelere ait temel bilgiler ve karakteristik ekonomik göstergeler sunulmuştur. Ayrıca ülkelerin sanayileşme sürecine ışık tutmak üzere siyasi ve toplumsal gelişmelerine de kısaca yer verilmiştir.

Ülkelere ait temel bilgiler ve özellikle karakteristik ekonomik göstergeler çeşitli kaynaklardan derlenmiştir. Ülkelerin GSYİH değerleri ile bu yönden dünya sıralamasındaki yerleri ise kıyaslama olanağı sağlamak açısından, farklı kaynaklar yerine sadece iki kaynaktan alınmış ve bu iki kaynağın değerleri birlikte sunulmuştur. Bunlar, IMF 2006 ve WDI 2006 raporları olmaktadır. Ancak, görüleceği üzere bu iki kaynağın GSYİH hesaplamalarında bazı farklılıklar vardır ve bu farklılıklar bazen sıralamayı dahi değiştirmektedir. Ülkelerin kişi başına milli gelir değerleri “Dünya Bankası Ülke İstatistikleri Bilgi Üssü”nden alınmıştır.

Ülkelerin dış borç rakamları “The World Factbook”dan alınmış olup Haziran 2006 tarihi itibarıyla “kamu ve özel sektörün ülke vatandaşı olmayan şahıs ve kurumlara olan ve dövizle ödenecek toplam borcu” olarak tarif edilmektedir. Dış borç değerlerinin yanında parantez içinde verilen rakamlar, ülkenin dış borç miktarının dünya sıralamasındaki yerini belirtmektedir.

Bu çalışmada örnek alınan ülkelerin dünya ekonomisi içindeki yerini tanımlayabilmek amacıyla aşağıdaki TABLO : 1 düzenlenmiştir. Örnek alınan ülkelerin konumunu daha iyi tanıtabilmek için tüm dünya gayri safi hasılası ile Avrupa Birliği toplamı, dünyadaki ilk üç ve son üç sırada yer alan ülkeler de bu tabloya dahil edilmiş ve bunlar tabloda italik karakterlerle belirtilmiştir.

Bu çalışmanın konusu ile doğrudan ilgili olamamakla birlikte Amerika Birleşik Devletleri'nin dünya ekonomisi içindeki yerine kısaca değinmekte yarar vardır. Tablodan görüleceği gibi Amerika Birleşik Devletleri'nin 2006 yılı GSYİH değeri için IMF ve WDI raporlarında bildirilen rakamlar birbirine çok yakın olup, yaklaşık 13,2 trilyon USD'dir. Bu rakam tüm dünya gayri safi hasılasının %27,3'üdür. IMF listesinin dünyadaki 180 ülkeyi kapsadığı dikkate alınır, bir tarafta bir ülke tek başına tüm dünya

gayri safi hasılasının %27,3'ünü alırken, diğer tarafta 179 ülke kalan %72,7'ye sahiptir. ABD'nin GSYİH rakamı listede ikinci sırada yer alan Japonya'nın GSYİH'sının 3 katı ve üçüncü sıradaki Almanya'nın GSYİH'sinin yaklaşık 4,5 katıdır. ABD'nin GSYİH'sı, Avrupa Birliği'ni oluşturan 25 ülkenin GSYİH'ları toplamının sadece 1,4 trilyon altındadır. Diğer bir ifade ile ABD'nin GSYİH'sı Avrupa Birliği'nin %90'nına eşittir.

Tablo 1

Ülkeler	IMF 2006 Raporu		WDI 2006 Raporu	
	Sıra	GSYİH Değeri (Milyar USD)	Sıra	GSYİH Değeri (Milyar USD)
<i>Tüm Dünya Toplamı</i>		(1) 48,245,2		(2) 48,244,9
<i>Avrupa Birliği Toplamı</i>		14.609,8		----
<i>ABD</i>	1	13.194,7	1	13.201,8
<i>Japonya</i>	2	4.366,5	2	4.340,1
<i>Almanya</i>	3	2.915,9	3	2.906,7
<i>Çin Halk Cumhuriyeti</i>	4	2.644,6	4	2.668,0
<i>Brezilya</i>	10	1.067,7	10	1.068,0
<i>Güney Kore</i>	12	888,3	13	888,0
<i>Hindistan</i>	13	873,7	12	906,3
<i>Meksika</i>	14	840,0	14	839,2
<i>Türkiye</i>	17	401,8	17	402,7
<i>Endonezya</i>	22	364,2	21	364,5
<i>İrlanda</i>	31	219,4	30	222,7
<i>Arjantin</i>	32	212,6	31	214,0
<i>Tayland</i>	34	206,3	33	206,2
<i>Malezya</i>	39	149,9	37	148,9
<i>Şili</i>	40	145,8	39	145,9
<i>Vietnam</i>	59	61,0	57	60,9
<i>Tonga</i>	178	0,223	179	0,223
<i>Sao Tome and Principe</i>	179	0,123	182	0,123
<i>Kiribati</i>	180	0,070	183	0,071

Kaynak : Wikipedia

Notlar : (1) IMF listesi 180 ülkeyi kapsamakta olup, bu rakam 180 ülke GSYİH'ları toplamıdır.

(2) WDI listesi 183 ülkeyi kapsamakta olup, bu rakam 183 ülke GSYİH'ları toplamıdır.

Ayrıca, yine tablodan görüldüğü üzere Çalışma'ya konu olan ülkelerden Çin Halk Cumhuriyeti dünyadaki dördüncü büyük ekonomiye sahip bulunmaktadır.

5.1. LATİN AMERİKA'DA SANAYİLEŞMEYE YÖNELİK PLANLAR

Kalkınma ve istikrar programları söz konusu olduğunda Latin Amerika ülkeleri iyi bir laboratuvar niteliği taşımaktadır. 1960'lı yıllardan bu yana geçen yaklaşık 50 yıllık süre içinde Latin Amerika ülkeleri istikrar programları konusunda çok önemli örnek oluşturmaktadırlar. Uygulanan dış ticaret politikalarında ve sanayileşme süreçlerinde bir takım farklılıklar olmakla birlikte, siyasal çalkantılar ve darbeler, yaşanan ekonomik sorunlar ve bu sorunları çözmek için izledikleri politikalar, yüksek enflasyonla mücadelede uygulanan istikrar programlarının son 20-25 yıllık dönemde demokratik bir düzen içinde yürütülmesi, ekonomilerinin kırılabilirliği açısından Latin Amerika ülkeleri ile Türkiye arasında benzerlikler mevcuttur. Bu bakımdan Latin Amerika ülkelerinin istikrar programlarının ve kalkınma çabalarının incelenmesi önem taşımaktadır.

5.1.1. ARJANTİN

Ülke Kimliği :

Ulusal Adı	: Arjantin Cumhuriyeti
Başkenti	: Buenos Aires
Yönetim Şekli	: Başkanlık Tipi Federal Cumhuriyet
Nüfusu	: 39,5 milyon (BM tahmini)
Yüzölçümü	: 2.766.890 km ² (Güney Kutbu hariç)
Okur-Yazar Oranı	: % 97,1 (erkek, kadın aynı oran)
Para Birimi	: Arjantin Pesosu (ARS)
Para Birimi Paritesi	: 1 USD = 2,8 – 3,1 ARS arasında dalgalı
GSYİH	: 212,6 / 214,0 milyar USD (IMF/WDI)
Dünya Sıralamasındaki Yeri	: 32 / 31 (IMF/WDI)
GSYİH Artışı	: % 9,0
Kişi Başına Milli Gelir	: 5.508 USD/kişi
Yıllık Enflasyon Oranı	: % 9,9
İşsizlik Oranı	: %10,1
İhracatı	: 40,0 milyar USD
İthalatı	: 28,7 milyar USD
Dış Ticaret Fazlası	: 11,3 milyar USD
Dış Borç	: 106,8 milyar USD (31.)

Kaynak : - AllNet – Ülkeler Rehberi

- T.C. Buenos Aires Ticaret Müşavirliği Raporu 2005

Arjantin, siyasal tarihindeki istikrarsızlıklar, ekonomi politikalarındaki kararsızlık ve sürekli değişimler ile bilinen, Latin Amerika'nın büyük fakat krizlerden kurtulamayan bir ülkesidir. Oldukça zengin bir istikrar politikası geçmişine sahip olan Arjantin'in bugün hala kalıcı bir ekonomik kalkınmayı gerçekleştirememiş olmasının sebeplerini iyice anlayabilmek için geçmiş gitmekte yarar vardır.

İspanyol denizcilerin 1516 yılında ayak bastığı Arjantin'de 1580 yılında ilk İspanyol kolonisi kurulmuştur. Toprakların esas sahibi olan yerli kabilelerle yapılan mücadele 19. yüzyıl sonunda yerlilerin hemen hemen tamamının yok edilmesiyle son bulmuştur. Adını Latince gümüş anlamına gelen 'Argentum'dan alan ülkenin diğer bölge ülkelerinden daha geç gelişmesinin sebebi, o dönemde değerli metaller açısından fakir olduğunun sanılmasına bağlanmaktadır. 1806 -1807'de, İngilizlerin Arjantin'i işgal amacıyla Buenos Aires'e yaptıkları iki ayrı askeri çıkartma püskürtülmüştür.

Çağdaş Arjantin'in tarihi, Buenos Aires Şehir Konseyi'nin İspanyol Kral Naibini 25 Mayıs 1810 tarihinde yönetimden uzaklaştırmasıyla başlamıştır. Altı sene sonra, Buenos Aires, Tucuman şehrinde toplanan Milli Kongre, 9 Temmuz 1816 yılında ülkenin bağımsızlığını ilan etmiştir. Bağımsızlık, General Jose de San Martin'in askeri başarıları sayesinde gerçekleşmiş, General daha sonra Şili'nin de bağımsızlığını kazanmasını sağlamıştır.

On dokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar Arjantin dünyanın "dümen-suyu" bölgesi olarak görülmüştür. 1870'li yıllardan itibaren Arjantin ekonomisi canlı hayvan ihracatı ile hızlı bir gelişme dönemi yaşamaya başlamıştır. Bu, kayda değer bir ekonomik genişlemenin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. 1870 – 1914 yılları arasında Arjantin ekonomisi yıllık ortalama %5 büyüme hızı yakalamıştır. 1913 yılında Arjantin'in fert başına milli geliri Almanya ve Fransa'daki fert başına milli gelir seviyesine ulaşmıştır.

Bağımsızlığını kazanmasını takiben Arjantin, dünyanın sekizinci büyük ülkesi (toprak büyüklüğü açısından) olmanın faydalarını kullanmıştır. On dokuzuncu yüzyılda kırsal ekonomi hemen hemen tamamıyla tarım ve hayvancılığa dayalı bir durum göstermektedir. Emek yoğun bir sektör olan ve ciddi ölçüde yeterli işgücü temin sıkıntıları çeken tarım sektörüne karşılık, kısmen sermaye yoğun olan hayvancılık süratle ülkenin tamamına yayılmıştır. Ancak, 1870'li yıllarda Arjantin nüfusunun sadece 1,7 milyonun biraz üzerinde olması nedeniyle tarım sektöründe büyük ölçüde eleman sıkıntısı yaşanmış ve toprakların önemli bir kısmı işlenememiştir. Tarım

sektöründe eleman yetersizliği ücretlerin aşırı derecede artmasına neden olmuştur. İnsan gücü açığına kapatmak üzere Arjantin büyük kütleler halinde göçmen kabul etmiş ve bu durum I. Dünya Savaşı'na kadar devam etmiştir.

İnsan gücü açığı probleminin onarılması ekonomik kalkınmaya da katkıda bulunmuştur. Bir taraftan reel ücretler düşerken, diğer taraftan üretimde çok önemli bir faktör olan göçmenler Arjantin emtia pazarının çeşitlenmesine ve tarım sektörünün gelişmesine yardımcı olmuşlardır. Bunun neticesinde Arjantin emtia pazarı belli birkaç ürüne bağımlı olma durumundan kurtularak çeşitlilik kazanmıştır. Bu da ülkeyi dünya piyasalarındaki küçük ekonomik şoklara karşı daha dayanıklı duruma getirmiş ve bu şekilde 1870 – 1920 yılları arasında başarılı sayılabilecek düzeyde bir kalkınma dönemi yaşamıştır.

Ülkedeki siyasal çalkantılar ve siyasal istikrarsızlığa paralel olarak Arjantin ekonomik politikaları 1940'lı yıllardan bu yana büyük değişiklikler göstermiştir. İthal ikamesine dayalı bir sanayileşme politikası benimsenmiştir. II. Dünya Savaşı (1939 – 1945) sırasında bütün dünyadaki et ve tahıl, özellikle buğday, talebi Arjantin döviz rezervlerini tarihinin en üst seviyesine çıkartmıştır. 1950'lerde Peron'un iktidara gelmesini takiben, ticaret hayatındaki düşüş ve Peron'un artan devlet yardım ve sübvansiyonlar ile tarım sektörünün heba edilmesi pahasına Arjantin'i sanayileştirme hamlesi ülkenin ekonomik sistemini derinden yaralamıştır. Miras olarak zengin ülke, dış borçların baskısı ve perişan durumdaki ekonomisi ile iflasın eşine gelmiştir.

1955 yılında Peron iktidardan düştükten sonra dış borç taahhütlerini yerine getirmek için uzun vadeli kredi temini ve özel sektör yatırımları için uygun bir ortam yaratmak üzere gerekli adımlar atılmıştır. Karmaşık döviz kurları kaldırılmış ve IMF ve diğer yabancı finans kuruluşlarının yoğun finansal desteği sağlanmıştır. Demiryollarının ve diğer devlet kuruluşlarının zararları kronik bir problem haline gelmiştir. Bu tür devlet kuruluşlarını özel sektöre devretmenin yollarını araştıran hükümet diğer taraftan döviz kazandıran faaliyetlerin başında gelen canlı hayvan yetiştiriciliği ve tarımsal üretimi teşvik etmiştir. Hükümet devlet sübvansiyonlarının çoğunu iptal etmiş ve aynı zamanda ücretleri sabit tutmaya çalışmıştır. Fiyatlar roket hızıyla artarken ücretlerin son derece az artması nedeniyle, uygulanan kemer sıkma politikalarının yükü en fazla işçilerin sırtına binmiştir. Ekonomik milliyetçilik ile yabancı yatırımları ülkeye çekmek üzere tasarlanan liberal politikalar arasında gidip gelen kararsızlıklarla, 1960 – 1967 yılları arasında

problemler devam etti. Yüksek enflasyon, işsizlik ve ticari zaafılar çok yüksek değerlere ulaştı. Ekonomideki uyumsuzluk, 1966'da askeri yönetimin yeniden yönetimi ele geçirmesi ve anayasal düzenin askıya alınması durumunu getirdi. Yoğun muhalefete rağmen 1960'ların sonlarına doğru devlet kuruluşlarının özelleştirilmesi ile ilgili adımlar atıldı.

1970'lerde ekonomik ve siyasi istikrarsızlık yeniden dirildi. Anayasal düzene dönülmesi ve özellikle Peron yandaşlarının güç kazanması ile birlikte, aşırı derecede yüksek ücretlerin enflasyonu hızla arttırdığı ve bütçe açıklarının kısa vadeli kredilerle karşılandığı bir dönemi başlattı. 1973'de Juan Peron'un başkanlığında; daha eşit gelir dağılımı, işsizliğin önlenmesi, servetin daha dengeli bölgesel dağılımı, konut, sağlık, refah ve eğitim ile ilgili devlet yardım ve hizmetlerinin genişletilmesine yönelik Üç Yıllık Yeniden Yapılanma ve Liberasyon Planı ilan edildi. 1974 yılında Peron'un ölümü ve onu takip eden siyasi istikrarsızlık bu planın askıya alınmasına ve yeni bir ekonomik krize sebep olmuştur. Aralık 1978'de serbest piyasa ekonomisi prensiplerine dayalı, orta-vadeli, "**Tablita**" planı ilan edildi ve dış ticaret kısıtlamaları kaldırılarak ve sabit kur sistemi terk edilerek ekonominin dışa açılmasına çalışıldı. 1979 – 1981 yılları arasında uygulanan ve Arjantin pesosunun muntazam devalüasyonu, kamu yatırımlarının durdurulması, devlet kuruluşlarının özel sektöre devri politikalarına dayalı bu program, ekonomik kalkınma yerine, %165 gibi 3 haneli rakamlarla ifade edilen yüksek enflasyon ve aynı zamanda işsizliğin artması sonucunu doğurmuştur. Ticaret rejiminin liberalleşmesi ile dışarıya sermaye kaçışının hızlandığı ve Falkland yenilgisinin yaşandığı bu dönemde dış borçlar çok yüksek değerlere ulaşmıştır.

1982 yılının hemen başlarında hükümet standby kredisi için IMF ile görüşmelere başlamış ve hükümet harcamalarının kısılması, özel sektöre verilen banka kredilerine yüksek faiz uygulanması ve muntazam devalüasyon yapılmasına devam edilmesi prensiplerini içeren yeni bir kemer sıkma politikası için taahhütte bulunmuştur. Aynı yılın Ağustos ayında, yeni ithal müsaadelerine geçici olarak yasak getirilmesi gibi hususları içeren ilave bir finansal kontrol mekanizması yürürlüğe konulmuştur. Ancak bu dönemde de birbirini takip eden yüksek orandaki devalüasyonlar ile kontrol altına alınması mümkün olmayan bütçe açıkları neticesinde 1982 yılında %165 olan yıllık enflasyon oranı 1985 yılında %670'lere ulaşmıştır.

1962 – 1986 yılları arasında Arjantin'in aldığı dış parasal destekler, %51'i IDB (Uluslararası Kalkınma Bankası) ve %49'u ise IBRD (Uluslararası

Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası) olmak üzere toplam 6,3 milyar Amerikan dolarına ulaşmıştır.

Haziran 1985’de ilan edilen “**Austral Planı**” ülkede 1982’den beri devam eden ekonomik durgunluğu (stagflation) kırmayı amaçlamaktadır. Özel sektörde ücret ve fiyatların birlikte dondurulması, sabit döviz kuru uygulaması ve kamu harcamalarında kemer sıkma politikası başlangıçta, kalkınma pahasına da olsa, enflasyonun frenlemesinde başarılı olmuştur. Özel sektör fiyatlarının dondurulmasına rağmen kamu sektörü fiyatlarının arttırıldığı bu dönemde, enflasyondaki düşüşün gelir dağılımı üzerindeki etkilerini azaltmaya yönelik bazı parasal düzenlemeler yapıldı. Başlangıçta enflasyonun frenlenmesinde başarılı olmasına rağmen **Austral Planı** da beklenen istikrarı sağlamadı ve enflasyon oranındaki artış yeniden başladı. Bu planın başarısızlığı başlıca iki nedene dayanmaktadır. Birinci neden, planın uygulamaya başlaması ile birlikte ekonomide bir iyileşme görülmesi üzerine politikacıların bütçe disiplininin kopmasıdır. İkincisi ise, planın ana hedefinin sadece enflasyonu düşürmek olup, yapısal reformlarla desteklenmemiş ve uygulama esnasında ortaya çıkan aksaklıkları düzeltici ayarlamaların yapılmamış olmasıdır.

Ağustos 1988’de uygulamaya konulan “**Primavera Planı**” ve 1989 yılındaki “**Yeni Iok**” planları da keza başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Yurtdışına yoğun sermaye kaçışları, politikacılara güvenin yitirilmiş olması ve uygulamaya konulmuş olan programların hedeflerinin iyice açıklanmamış olması gibi sebeplerle Arjantin ekonomisi %3000’ler seviyesine ulaşan hiperenflasyon dönemine girdi.

İstikrar Programı olarak adlandırılmalarına rağmen, esas itibarıyla enflasyonun düşürülmesini hedef aldığı için istikrarın sağlanmasına yönelik gerekli tedbir ve adımları içermeyen istikrar programları beklenileni verememiş ve başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu noktadan hareketle ve daha radikal adımlar atmak üzere 1990 yılı Mart ayında Maliye Bakanı Cavallo tarafından açıklanan “**Konvertibilite Programı**” yürürlüğe konuldu. Bu programın ana unsurlarından biri Arjantin pesosunun Amerikan dolarına göre sabitlenmesi ve kur değişikliğinin ancak kanun çıkararak yapılabileceğinin karar altına alınmış olmasıdır. Bu programda karar altına alınan diğer önemli unsur, merkez bankasının sadece döviz alımı için piyasaya para arz edebilmesidir. Bu şekilde bütçe açıklarının merkez bankası kaynaklarından finanse edilmesinin önü tikanırken, aynı zamanda para

arzına ciddi bir kısıtlama getirilmiştir. Uygulanan sıkı para düzeni ile para arzının milli gelire oranı %6 - 7'ye kadar düşürülmüştür.

Bu program başlangıçta IMF tarafından pek benimsenmedi. Fakat sonradan yapılan Stand-by anlaşması ile program IMF'in gözetimi altına girmiştir. IMF'in baskısı ile devletin ekonomiye müdahalesi azaltılıp ticaretin liberalleştirilmesi sağlanmış aynı zamanda sosyal güvenlik sisteminde, işgücü piyasalarında ve yerel yönetimlerin bütçelerinde ciddi reformlar yapılmıştır.

1990'lı yıllarda sanayi sektörü, özellikle gıda sanayi, inşaat sanayi ve otomotiv sanayi dikkate değer bir performansa ulaşmıştır. Bu yıllarda geniş kredi imkanlarının tetiklemesi ile dayanıklı tüketim malları talebi artmıştır. Keza alt yapı projeleri inşaat sektörünü ciddi oranda canlandırmıştır. Ayrıca, geniş kapsamlı özelleştirme hamlesi ile iç ve dış kaynaklı yatırım dalgasının sağladığı olanaklarla eski sanayi tesisleri yenilendi ve yeni sanayi yatırımları yapıldı. Tarım sektörü daha kârlı ürünlerin yetiştirilmesine yöneldi. Bir taraftan MERCOSUR'un (Güney Ortak Pazarı – Mercado Comun del Sur) teşviki ile otomobil ihracatı artarken, diğer taraftan petrol ve gaz üretimi ikiye katlandı ve petrokimya sanayi yatırım için cazip bir alan haline geldi. Bu gelişmelere IMF'in desteğinin de katılması ile Arjantin'in uluslararası piyasalarda kredibilitesi arttı. Yoğun yabancı sermaye girişinin sağlandığı bu ortamda enflasyon hızlı bir şekilde düşürülebildi ve 1994 yılında enflasyon oranı %4,1 ile ikinci dünya savaşı sonrası dönemin en düşük noktasına ulaştı.

Ancak bu durum 1999 yılına kadar sürdü ve bu tarihten itibaren ülke yeni bir kriz dönemine girdi. 1998 yılında Arjantin ile IMF arasında imzalanan üç yıllık uzatma anlaşması metninde "Arjantin'in sağlam bir makroekonomik performans kaydettiği, ekonominin hızla büyümekte olduğu, işsizliğin azaldığı ve enflasyonun hemen hemen sıfır seviyesine düştüğü" vurgulanmış olmasına karşın meydana gelen bu kriz bazı ekonomistler tarafından sürpriz bir gelişme olarak nitelendirilirken, bazı ekonomistler ise bu durumu Aralık 1994'de Meksika'da meydana gelen ve "Tekila Etkisi" (The Tequila Effect) olarak anılan krizin doğurduğu bir gelişme olarak kabul etmektedirler. Meksika'daki Tekila Etkisi'nden Meksika dışında pek çok Latin Amerika ülkesi de etkilenmiştir. Ancak bu ülkelerin birçoğu krizin etkisini kısa sürede atlatıp döviz piyasaları kararlılığı yakalarken, Arjantin'deki etkileri daha derin ve daha uzun süreli olmuştur. Bazı çevreler 1999 – 2002 krizini, Arjantin'in yaşamış olduğu en sert krizlerden birisi olarak tanımlamaktadır.

Sabit döviz kuru sebebiyle Arjantin Pesosu'nun rekabet şansının azalması ve devam eden bütçe açıkları nedeniyle 2001 yılı sonunda Arjantin'in dış borçları 141 milyar USD'ye ulaşmıştır. Arjantin'in 1,3 milyar USD acil kredi talebi IMF tarafından reddedilmiş ancak borç ödemesi ertelenmiştir. 2002 yılında sabit kur uygulamasından vazgeçilerek peso serbest bırakılmış ve önemli oranda devalüe edilmiştir. Arjantin pesosunun rekabet gücü kazanması ile ihracat artmış, buna karşın ithal malları yerine yerli ürünler tercih edilir duruma gelmiştir. 2003 iyi bir tarımsal hasat yılı olmuş, diğer taraftan turizm gelirleri de ciddi oranda artış gözlenmiştir. Haziran 2003'de IMF ile standby anlaşması imzalanmış ve 320 milyon USD serbest bırakılmıştır.

2001 ve 2002 yıllarını siyasi çalkantılar ve ekonomik kriz içinde geçiren Arjantin için 2003 bir toparlanma yılı olmuştur. 2002'de yüzde 11 küçülen ekonomi, 2003 yılında %8,8 genişlemiş, sanayi üretimi yüzde 16 artmış, ihracat %14 artarak 29,6 milyar dolara, ithalat %54 artışla 13,8 milyar dolara ulaşmış, işsizlik %20'den %14'e, kısa dönemli faiz oranları %50'lerden %20'ye, enflasyon %41'den %3,7'ye gerilemiştir.

2004 yılındaki büyüme bu defa %9 olarak gerçekleşmiş, sanayi üretiminde %11 daha artış yaşanmış, işsizlik yıl sonu itibarıyla %12'ye inmiş ve enflasyon oranı da %6,1 düzeyinde kalmıştır. Dış ticaret değerlerine bakıldığında, 34,5 milyar dolar ihracat ve 22,3 milyar dolar ithalat gerçekleştiği, bu büyüklüklerin, bir önceki yıla kıyasla ihracatta %16,5, ithalatta ise %61,3 oranında artışa işaret ettiği görülmektedir.

2005 yılında ise Arjantin'in %9,2 oranında bir büyümeyi gerçekleştirmiş olduğu, ancak yılın %12,3 gibi yüksek oranlı bir tüketici enflasyonu ile tamamlandığı anlaşılmaktadır. Ülkede işsizlik %10,1 düzeyinde seyretmekte olup, dış ticaret değerlerinde gözlenen mevcut trendin devam ettiği ve yıl sonu itibarıyla 40 milyar dolar ihracat ve 29 milyar dolar ithalat hacmine ulaşıldığı görülmektedir.

2005 yılında yaşanan yüksek enflasyonun yarattığı endişe nedeniyle Arjantin hükümeti Aralık ayında alışılmadık önlemler içeren bir "Enflasyonla Mücadele Kampanyası" başlatmıştır. Bu kapsamda, ülkedeki gıda ürünleri üreticileri, süpermarket zincirleri, et üreticileri ve ihracatçılarıyla, geçmişe yönelik vergi incelemeleri olasılığının da bir pazarlık unsuru olarak kullanıldığı anlaşılan, uzun müzakerelerin sonunda belirli sayıda temel ürünün fiyatlarının düşürülmesi ve/veya belirli bir dönem için artırılmaması yolunda anlaşmalar yapılmıştır. Söz konusu sektörlerden uzlaşmaya

yanaşmayan et ihracatçılarının ihraç haklarının kaldırılması yoluna gidilmiştir.

Arjantin – IMF ilişkilerinde, bütün dünyada da ilgiyle izlenen, en ilginç gelişme, Arjantin'in IMF'e olan 9,5 milyar USD borcunun tamamını Ocak 2005 tarihinde bir defada ödemesidir. Bu borç Merkez Bankası tarafından mevcut uluslararası rezervlerin üçte biri kullanılarak ödenmiş, buna karşılık Merkez Bankası'na 10 yıl vadeli yıllık yüzde 2 faizli, transfer edilemez bir Hazine Senedi verilmiştir. Aslında bu ödeme ile Arjantin'in dış borç miktarında bir azalma olmamış, fakat borcun alacaklısı, vade ve faiz yapısı değişmiş ve en önemlisi Arjantin'in IMF'e bağımlılığı ortadan kalkmıştır. Bu işlemin yapılmasına yönelik radikal bir kararın, Brezilya'nın IMF'e olan borcunu ödeyerek IMF ile ilişkisini kesmesinin hemen ardından alınmasının biri politik diğeri ekonomik olmak üzere iki farklı sebebe dayandığı belirtilmektedir. Brezilya'nın borcunu bir defada ödeyerek IMF ile ilişkilerini kesmesinin ardından, Arjantin kamuoyundaki benzeri beklentilere yol açmış olması kararın politik boyutunu oluşturmaktadır. Diğer taraftan, Brezilya'nın borcunu ödemesinin ardından Real'de beklenecek bir devalüasyonun Arjantin ekonomisi üzerinde yaratacağı kur baskısı ve pesonun devalüe edilmesine yönelik eylem ihtiyacı, kararın ekonomik boyutu olarak yorumlanmaktadır.

Yukarıdaki açıklamalardan görüleceği üzere; Arjantin'de uygulanan ekonomik plan ve programlarının en tipik özelliği, pek çok ülkede uygulandığı gibi ileriye dönük uzun vadeli ve kapsamlı kalkınma programları olmak yerine, yaşanan dönemde, başta enflasyonun düşürülmesi olmak üzere, krizlerin atlatılmasına yönelik tedbirlerden ibaret olmasıdır. Bu özelliğinden dolayı, yani uygulanan programların ekonomiyi ileriye dönük bir kalkınma hamlesi olarak yeniden yapılandırma yerine, cari problemlerin çözümüne yönelik olması, başlangıçta bir rahatlama sağlansa da takip eden yıllarda yeni krizlerin doğmasını önleyememiştir.

Arjantin'in son yıllarda elde ettiği ekonomik büyüme oranları aşağıda verilmiştir.

1997	% 12,2	2002	%-11,0
1998	% 1,2	2003	% 8,8
1999	% -1,5	2004	% 9,0
2000	% 0,1	2005	% 9,2
2001	% - 5,5	2006	% 9,0

1999 – 2002 yılları arasındaki krizden Arjantin'in ne denli derinden etkilenmiş olduğu yukarıdaki büyüme oranlarından açıkça görülmektedir.

5.1.2. BREZİLYA

Ülke Kimliği :

Ulusal Adı	: Brezilya Federal Cumhuriyeti
Başkenti	: Brasilia
Yönetim Şekli	: Başkanlık Tipi Federal Cumhuriyet
Nüfusu	: 187,5 milyon (2007)
Yüzölçümü	: 8.514.877 km ²
Okur-Yazar Oranı	: %86,4 (erkek:%86,1 kadın:%86,6)
Para Birimi	: Brezilya Reali (BRL)
Para Birimi Paritesi	: 1 USD = 2.255 BRL
GSYİH	: 1.067,7 / 1.068,0 milyar USD (IMF/WDI)
Dünya Sıralamasındaki Yeri	: 10 / 10 (IMF/WDI)
GSYİH Artışı	: % 3,7
Kişi Başına Milli Gelir	: 5.017 USD/kişi
Yıllık Enflasyon Oranı	: % 4,2
İşsizlik Oranı	: % 9,6
İhracatı	: 138,0 milyar USD
İthalatı	: 95,8 milyar USD
Dış Ticaret Fazlası	: 42,2 milyar USD
Dış Borç	: 177,7 milyar USD (26.)

Kaynak : AllNet – Ülkeler Rehberi

Brezilya, ekonomik krizleri aşmak için yoğun mücadele veren önemli bir Latin Amerika ülkesidir. Brezilya'da ekonomik istikrar arayışları ve planlı kalkınma sürecini incelemeyen önce ülkenin tarihine kısaca göz atmak faydalı olacaktır. Ülkenin geçmişi Portekizlilerin 15. yüzyılda bu topraklara ayak basmasıyla başlamıştır. Bu yıllarda ülkenin başlıca ekonomik aktivitesi sandal ağacı ticaretiydi. 16 ve 17. yüzyıllarda şeker kamışı, 17 - 19. yüzyıllar arasında ise altın madenciliği önemli bir aktivite olarak göze çarpmaktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise kahve üretimi önem kazandı ve Brezilya dünyanın en önemli kahve üreticilerinden birisi oldu. 15. yüzyıldan

20. yüzyılın başlarına kadar bir tarım ülkesi ve ucuz hammadde kaynağı olan Brezilya tüm diğer ülkeler gibi 1929 yılında yaşanan Büyük Ekonomik Kriz oldukça kötü etkilendi. Bu ekonomik kriz Brezilya ekonomisinde derin bir iz bıraktı. Kahve üretimi hızla önem kaybetti ve sanayi onun yerini aldı. Bugün için ülke sanayi ulusal üretimin %20'sini sağlamakta , bir diğer %20 'lik kısmını ise tarım vermektedir. Kalan %60'lık kısmını ise hizmet sektörü karşılamaktadır. Dünyanın sayılı şeker kamışı üreticilerinden biri olan Brezilya'da bu bitkiden şeker üretildiği gibi ülkede yakıt olarak da kullanılan Etanol da üretilir. Sonuç olarak ülke ekonomisi tüm baskı, kriz ve sorunlara rağmen büyük bir gelişme potansiyeline sahiptir.

Brezilya'da ekonomik istikrar arayışları ve planlı kalkınma çalışmalarının geçmiş 1960'lı yıllara dayanmaktadır. Bu yıllardan beri ülkede uygulanan ekonomik politikaların ana unsurları; enflasyonun kontrol altında tutulması, en yoksul kesimin refah düzeyinin kademeli olarak yükseltilmesi ve yüksek oranda ekonomik büyüme olmuştur. Aslında Brezilya'da ekonomik istikrar arayışları tarihinin, ülkenin darbe tarihi ile bir paralellik içinde olduğu görülmektedir. Bu nedenle ülkenin ekonomi tarihini ve ekonomik gelişmeleri, siyasi tarihinden soyutlanmış olarak incelemek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Ülke tarihi boyunca pek çok darbe yaşanmış, ancak en etkili ve kalıcı olanı 1964 darbesidir. Brezilya bu tarihten itibaren 1985 yılına kadar, yirmi bir yıl süreyle, askeri yönetim altında kalmıştır. Bu dönemde askeri hükümetler, her ne kadar sendikalar ve çalışan kesimin önemli bir kısmı baskı altında tutulsa da, iş çevreleri, politikacılar ve çıkar grupları tarafından geniş çapta desteklenmiştir.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından bu yana ekonomik gelişmeleri ve istikrar arayışlarını, hakim olan ana politikalar açısından, 1985 öncesi ve 1985 sonrası olmak üzere, iki dönemde incelemek mümkündür.

1950'lerden başlayarak 1990'lı yıllara kadar süren ithal ikameci sanayileşme stratejisi döneminde, özellikle 1960'lardan itibaren, bir taraftan varlığını sürdüren %100'e yakın oranlardaki yüksek enflasyonla mücadele, diğer taraftan yüksek enflasyon ortamı içinde ekonomik büyümeyi gerçekleştirme gayretleri göze çarpmaktadır. Maliye Bakanı Oliveira Campos'un ve daha sonra Antonio Deflim Netto (1979'da Planlama Bakanı olmuştur)'nun liderliğinde sürdürülen ana politika, ekonomik gelişmenin enflasyon tarafından erozyona uğramasını, bazı parasal düzenlemeler yaparak, önlemek olarak tanımlanabilir. Burada söz konusu olan parasal düzenlemeler; gayri menkuller gibi sabit kıymetlerin, vadesi geçmiş borçların ve borç

senetlerinin enflasyona bağılı olarak yeniden değerlendirilmesi olarak özetlenebilir. Ekonomi üzerinde yoğun bir devlet kontrolü gerektiren bu teknik, enflasyon etkisi ile çeşitli holdinglerin değer kaybını önlemeyi amaçlamaktadır. 1975 – 1979 arasında uygulamaya konulan ilk Kalkınma Planı'nın ağırlık merkezi ekonomik büyüme olmuştur. Toplam yatırımlar içinde %25 pay ile ekonomik alt yapıya (enerji, ulaşım ve telekomünikasyon) öncelik verilmiştir.

Bu arada, ikinci bir kalkınma planı sayılabilecek olan, “Amazon Bölgesi için Tarım, Sığır Besicilięi ve Madencilik Programı” veya kısaca **Palomazonia Planı** olarak tanınan özel bir kalkınma planı bölgede tarım, ormancılık, maden işletmeciliği ve hidro-elektrik enerjinin geliştirilmesi gibi konuların üzerinde odaklanmıştır.

1980 – 1985 yılları arasında uygulanan Üçüncü Kalkınma Planı'nda tarımsal gelişme, enerji ve sosyal politikalara özellikle önem verilmiş olup, sürekli ekonomik büyüme ve daha eşit gelir dağılımı yoluyla halkın refah seviyesinin artırılması hedeflenmektedir. Ancak bunun kağıt üzerinde kaldığı söylenebilir.

1980'li yılların ortasına kadar olan dönemde, Brezilya yıldan yıla çok büyük farklılıklar gösteren, kararsız fakat ortalama yüksek oranda ekonomik büyüme gerçekleştirmiştir. Özellikle, “Brezilya Mucizesi” olarak adlandırılan 1968 – 1973 döneminde ekonomik büyüme oranı ortalama %11'i aşmıştır. Ancak bu büyüme çalışan kesimin gelir düzeyini aynı oranda arttırmamıştır.

Askeri yönetimin sonlandırılmasını takiben iktidara gelen sivil hükümet (1986 – 1989) yüksek orandaki ekonomik büyümenin devam ettirilmesi, kamu sektöründe geniş kapsamlı kurumsal ve mali reformların yapılması ve yoksulluğun kayda değer oranda azaltılması konularında arayışlara girdi. Enflasyonun hala çok yüksek seviyelerde seyrettiği bu dönemde, üç aylık bir süre için **Cruzado Planı** olarak bilinen “Birinci Milli Plan” uygulamaya konuldu. Bu planla; mal fiyatları ve ücretler bir yıl süreyle donduruldu. Döviz kuru sabitlendi ve yeni para birimi “cruzado” işleme konuldu. Başlangıçta enflasyon dramatik bir şekilde düştü, ancak bunu takiben dondurulmuş fiyatlardan azami derecede faydalanma arzusunun neden olduğu tüketici harcamalarındaki artış enflasyonu yeniden alevlendirdi. Program uygulamaya konulduktan sonra, döviz kuruna dayalı istikrar programlarında genellikle görülen üretim artışı Brezilya'da da gerçekleşti.

Fakat, daha sonraki yıllarda ekonomik büyüme oranı azaldı ve negatif değerlere düştü. Keza tüketim harcamalarının milli gelire oranı da düştü. Devletin ürettiği malların fiyatlarının dondurulmuş olmasına karşın vergi gelirlerinin artırılmaması nedeniyle, zaten var olan bütçe açıkları artarak devam etti.

Dondurulan ücretler ve fiyat üzerinde yeterli kontrol ve bunlar arasındaki denge sağlanamadığı, bu konuda gerekli mali düzenlemeler yapılamadığı ve toplumun desteği sağlanamadığı için Cruzado Planı beklenileni veremedi. 1987'den itibaren tekrar kemer sıkma politikalarına dönüldü ve ekonomiyi kontrol altında tutmak için parasal düzenlemeler yapıldı. Bu bağlamda **Bresser Planı** ve hemen arkasından **Cruzado Novo Planı** (1989) uygulamaya konuldu. Birbiri ardından uygulamaya konulan bu üç plan enflasyonu düşüremediği gibi bütçe açıkları da %10'un üzerindeki seyrini devam ettirdi ve başarılı olamadı. 1990 yılında yerel paraya dayalı ve enflasyonu düşürmeye yönelik **Collor Planı** uygulandı, ancak enflasyonun düşürülmesi bu defa da gerçekleştirilemedi. Bazı ekonomistlere göre bu planın başarısızlığındaki en büyük etken, planın son derece karmaşık yapısıdır.

Birbiri ardına dört ayrı planın uygulandığı 1985 – 1990 döneminde ekonomik büyüme gerçekleşmedi ve ekonominin finansman kaynak ihtiyacı giderilemedi. İhracatın artmasına ve dış ticaretin fazla vermesine karşın dış borç ödemeleri ve dışarıya sermaye kaçıışı nedeniyle ekonomide finansman kaynağı problemi çözülemedi. Dış borçlarda kayda değer bir azalma olmasına karşın, finansman ihtiyacı nedeniyle, kısa vadeli borçların toplam borçlar içindeki oranı yükseldi. Dış borç ödemeleri için gerekli olan döviz temin etmek amacıyla uygulanan ihracatı arttırmaya yönelik politikalar ülkedeki arz-talep dengesini bozdu. Dış borç ödemeleri için gerekli olan yeni kaynaklar yaratılamadığı için ekonominin parasallaştırılması enflasyonun hızlanmasına sebep oldu. Enflasyon, 1989'da yıllık %1500'e ve 1990'da yıllık %3000'lere yaklaştı. Collor Planı'nın uygulanması ile 1990 yılında üç haneli rakamlara inse de, 1992 yılından itibaren tekrar yükseldi ve 1994 yılında ise yıllık %1900'ün üzerine çıktı.

Ülke 1994 yılından, Maliye Bakanı Fernando Enrique Cardoso (daha sonra Devlet Başkanı olmuştur), tarafından adını ülkenin yeni para birimi olan "real"den alan **Real Planı** uygulamaya konuldu. Enflasyonu hızlı bir şekilde düşürmeye yönelik olarak hazırlanmış olan bu kapsamlı program döviz kuruna dayalıdır ve 1999 yılına kadar uygulanmıştır. Bu planın uygulamaya

konulması ile fiyatlar ve ücretler üzerindeki devlet kontrolü kaldırılmış, uluslararası sermayenin ülkeye girişinin önündeki tarifeler ve engeller alçaltılmış ve her sektördeki devlet kuruluşları yoğun bir şekilde özel sektöre satılmıştır. Bu program enflasyonun düşürülmesinde başarılı olmuş, ülkeye büyük miktarda yabancı sermaye girişi olmuş ve uygulamaya konulduktan kısa bir süre sonra enflasyon düşmeye başlamıştır. 1994 yılında %2000'ler seviyesinde olan enflasyon oranı kademeli olarak azalmış ve dört yıl sonra yani 1998 yılında tek haneli %3,2 seviyesine düşmüştür. Enflasyonun tek haneli seviyesi daha sonraki yıllarda da korunabildi. Buna rağmen Real Planı'nın tam bir başarı sağlayıp sağlamadığı çok tartışıldı. Zira enflasyonun başarılı bir şekilde düşürülmüş olması, ekonomik yapıyı kırılganlıktan kurtaramadığı gibi gelir dağılımını çalışanların aleyhine bozdu. 1994 – 1998 yılları arasında uygulanan **Collor Planı** ile sağlanan ticaret fazlası, uygulanan döviz kuruna dayalı politikanın da etkisi ile, sonraki yıllarda ticaret açığına dönüştü. Bu yıllarda enflasyonun düşüşüne karşın makro ekonominin yapısı bozuldu, borçlar arttı ve çalışan kesim yoksullaştı.

1998 Rusya krizi Brezilya'yı derinden etkiledi ve Merkez Bankası reali dalgalanmaya bıraktı, ardından %45 oranında devalüe etti. Ekonomi birden bire krize girmedi, ekonomik büyüme 1999 ve 2000 yıllarında mütevazı oranlarda olsa da devam etti. Fakat 2001 yılında Brezilya Türkiye ve Arjantin'le birlikte krize girdi. 2001 yılında Brezilya, ayrıca, ülke çapında bir enerji krizinden de ziyadesiyle etkilendi. Arjantin'de yaşanan krizin Brezilya'nın krize girmesine etken olduğu düşünülmeyle birlikte, bazı ekonomistlere göre en büyük etken Brezilya'daki politik belirsizliklerdir. Brezilya'nın bu krizi atlattığı çok uzun sürmedi ve 2002 yılında, bir istikrar planı üzerinde mutabık kalarak IMF ile bir Stand-by Anlaşması imzaladı. Bu istikrar programında hükümet; vergi ve konut reformu yasası ile yeni iflas yasasını çıkartmayı, kamu borçlarını azaltmayı, para birimi realin güçlendirilmesini ve makro-ekonomik istikrarı sağlayacak diğer bazı atılımları yapmayı taahhüt etmektedir.

Tartışmalı bir seçimden sonra sol eğilimli İşçi Partisi'nin adayı Luiz Inaico Lula da Silva'nın Ekim 2002'de Devlet Başkanı seçilmesi önce uluslararası finans piyasalarını çok tedirgin etmiş ve dış çevrelerde olağan üstü bir tepki ve kuşku uyandırmıştır. Fakat 2003 yılından itibaren Devlet Başkanı da Silva yönetimi tarafından uygulanan sıkı mali ve parasal politikalarda ihtiyaç duyulan kredibilite ve güveni yeniden tesis ettiği gibi dış yatırımcıları da

etkilemiştir. Uygulanan sıkı mali ve parasal politikalar neticesi 2003 yılında %0,5 büyüme sağlanmıştır. 2004 yılında büyüme %4,9 ve 2005 yılında ise %2,3 olmuştur.

Günümüzde Brezilya, elektronik eşya, dayanıklı tüketim maddeleri, çimento, gıda imalatı gibi alanlara yatırım yapmakta ve gelişmenin alt yapısını hazırlamaya çalışmaktadır. Bu arada yönetim ihracatı arttırmak ve ülkenin en temel problemlerinden birisi olan gelir dağılımındaki eşitsizliğin giderilmesine yönelik yeni stratejiler geliştirme yolunda ilerlemektedir. Gerçekten, Brezilya Güney Afrika'dan sonra gelir dağılımındaki eşitsizliğin en yüksek olduğu ikinci ülkedir.

Brezilya, Japonya'dan "Resmi Kalkınma Yardımı - Official Development Assistance (ODA)" kapsamında yardım alan birkaç Latin Amerika ülkesinden biridir. Kredi, hibe ve teknik olarak verilen bu yardımlar 1998 yılı itibarıyla toplam 1263 milyon USD'ye ulaşmıştır. Brezilya'nın uluslararası kuruluşlardan aldığı ODA yardımları ise 296 milyon USD'dir. DAC ülkelerinden aldığı yardımlar 1997 yılında 193 milyon USD'yi bulmuştur.

Dünya Bankası verilerine göre Brezilya'nın 1990 – 1997 yılları arasında kişi başı milli geliri ortalama 4790 USD ve ekonomik büyüme oranı ortalama %1,9 olarak gerçekleşmiştir. Diğer taraftan, ekonomik büyüme oranı ile ilgili Brezilya Coğrafik İstatistik Bürosu verileri ise aşağıdaki şekildedir.

1993	% 5,0	2000	% 4,3
1994	% 5,7	2001	% 1,3
1995	% 4,2	2002	% 1,9
1996	% 3,0	2003	% 0,5
1997	% 3,0	2004	% 4,9
1998	% 0,2	2005	% 2,3
1999	% 0,8	2006	% 3,7

Burada ekonomik büyüme oranlarındaki dalgalanma, makro ekonomide alınan önlemlerin istikrar yönünden etkili olmadığını göstermektedir.

5.1.3. MEKSİKA

Ülke Kimliği :

Ulusal Adı	: Meksika Devleti
Başkenti	: Meksika
Yönetim Şekli	: Başkanlık Tipi Federal Cumhuriyet
Nüfusu	: 106,5 milyon (BM tahmini)
Yüzölçümü	: 1.972.550 km ²
Okur-Yazar Oranı	: %92,2 (erkek:%94,0 kadın:%90,5)
Para Birimi	: Meksika Pesosu (MXN)
Para Birimi Paritesi	: 1 USD = 10,85 Peso (2007 Ocak)
GSYİH	: 840,0 / 839,2 milyar USD (IMF/WDI)
Dünya Sıralamasındaki Yeri	: 14 / 14 (IMF/WDI)
GSYİH Artışı	: % 4,5 (2006 yılı)
Kişi Başına Milli Gelir	: 7.300 USD/kişi
Yıllık Enflasyon Oranı	: % 4,1
İşsizlik Oranı	: % 3,2
İhracatı	: 248,8 milyar USD
İthalatı	: 253,1 milyar USD
Dış Ticaret Açığı	: - 4,3 milyar USD
Dış Borç	: 178,3 milyar USD (25.)

Kaynak : - T.C. Meksika Ticaret Müşavirliği Bilgileri
- AllNet – Ülkeler Raporu

Meksika'nın tarihi 1519 yılında, yerli uygarlıkların yaşadığı toprakların İspanya tarafından işgali ile başlar. Aslında Meksika topraklarının İspanyollar tarafından ilk keşfi 1517 ve 1518 yıllarına dayanmaktadır. Erken dönemde en önemli fetih, 1519 yılında bir yerli kıyı yerleşimi olan "Puerto de la Villa Rica de la Vera Cruz"dan ülkeye giren Hernan Cortes tarafından yapılmıştır. Burası günümüzün Vera Cruz şehridir. İki sene sonra 1521'de Aztec başkenti olan Tenochtitlan fethedildi ve üç asır yaşayacak olan bir İspanyol kolonisi kurulmuş oldu. Ancak, yaygın kanının aksine, İspanya, Cortes'in Tenochtitlan şehrini ele geçirmesiyle Meksika'yı fethetmiş olmadı.

Tenochtitlan kuşatmasından sonra işgalin tamamlanması ve İspanyolların bu toprakları tamamen ele geçirmesi için yaklaşık iki yüz yıllık bir sürenin geçmesi gerekti. Bu süre içinde İspanyollar yerli halk tarafından çıkarılan isyanlar ve saldırılara karşı koydu ve savaşlar sürmeye devam etti.

Meksika'nın bir İspanyol kolonisi olmaktan kurtulup bağımsızlığını ilan etmesi 1810 ve bağımsız bir devlet olarak tanınması ise 1821 yılında gerçekleşmiştir. 1821'de kurulan Birinci Meksika İmparatorluğu'nun ömrü sadece iki yıl oldu ve 1823'de cumhuriyetçi güçler tarafından sona erdirildi. 1824 yılındaki ilk anayasa ile Birleşik Meksika Devleti kuruldu. 1836 yılında anayasada yapılan radikal bir değişiklikle merkezîyetçi hükümet şeklinin benimsenmesi üzerine, Texas Meksika'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan etti ve sonra ABD'ye katıldı. Texas'ın ABD'ye katılması üzerine ortaya çıkan sınır ihtilafı sonradan Meksika – Amerika savaşına dönüştü ve 1848'de sonlanan bu savaşta Meksika sahip olduğu topraklarının üçte birini kaybetti. 1860'larda ülke tekrar askeri yönetim altına girdi. Fransa'nın da etkisi ve Katolik kilisesi ve muhafazakarların desteği ile Avusturya'daki Habsburg hanedanından Arşidük Ferdinand Maximilian İkinci Meksika İmparatorluk tahtına oturdu. 1867'de Zapotek tarafından cumhuriyet yönetimi tekrar tesis edildi. 1876 – 1911 yılları arasında beş defa arka arkaya devlet başkanı seçilen general Porfirio Diaz yönetiminde Meksika, “Porfiriato” olarak isimlendirilen, ciddi ekonomik gelişmelerin kaydedildiği, sanatsal, teknik ve sanayi yatırımların yapıldığı ancak ekonomik eşitsizliğin ve politik baskıların yoğunlaştığı bir dönem yaşadı. 1913 yılında patlak veren iç savaşın bitmesini takiben 1917 yılında yeni bir anayasa yürürlüğe konuldu. 1920'li yılların sonlarında, yetmiş yıl süreyle en etkili parti konumunu koruyan, Kurumsal Devrim Partisi (PRI) iktidara gelmesinden sonra kırk yıl süreyle esaslı ekonomik büyümenin yaşandığı ve tarihçilerin “Meksika Mucizesi” olarak adlandırdıkları bir dönem yaşandı. Petrolün maden işletmelerinin kamunun kontrolü altına alınması ve petrolün millileştirilmesi bu döneme rastlamaktadır.

Diğer Latin Amerika ülkeleri ile kıyaslandığında, Meksika'nın siyasi tarihinin biraz daha az çalkantılı ve daha kararlı olduğu görülmektedir. Bazı istisnalar dışında yönetim değişiklikleri genellikle seçim yoluyla olmuştur. Meksika siyasal tarihine kısaca göz attıktan sonra, ekonomik gelişmeler ve kalkınma hamleleri bu tarihi çerçeve içinde incelenebilir. Modern Meksika ekonomi politikalarının, bir ölçüde, 1917 anayasasının içerdiği; yeraltı kaynaklarının millileştirilmesi, ulusal çıkarların gerektirdiği istimlaklerin

yapılması, büyük arazilerin bölünüp köylüye ait toprak holdinglerinin kurulması prensiplerinden yola çıkılarak oluşturulduğu söylenebilir. 1938 yılında yabancı petrol şirketlerin hakları Meksika Devleti'ne devredildi, keza petrol üretimi, rafine edilmesi ve dağıtımını devlet kontrolü altındaki PEMEX'e verildi. Demiryolları ve bankacılık sistemi millileştirildi, elektrik santrallerinin büyük bir çoğunluğu ile sanayi tesislerinin bir kısmı devletin mülkiyeti altına alındı. Yabancı yatırımlar üzerindeki kısıtlamaların kısmen yumuşatıldığı 1984 yılına kadar, tüm yatırımlarda çoğunluk hisselerinin Meksikalıların mülkiyetinde olması şartı arandı.

Enflasyon oranının yıllar içindeki seyri ve buna bağlı olarak uygulanan politikaların amaçları açısından bakıldığında 1982 öncesi ve sonrası dönemlerde ciddi farklılıklar göze çarpmaktadır. 1982 öncesi dönemde Meksika kararlı ve yüksek oranda ekonomik büyüme gerçekleştirdi. 1970'li yılların ortalarına kadar başarılı bir "ithal ikamesi"ne dayalı ekonomik kalkınma politikası uyguladı. Bu dönemde Meksika'nın düşük enflasyon ile yüksek oranda ekonomik büyümeyi bir arada gerçekleştirebilmiş olması, ithal ikamesine dayalı kalkınma modeline iyi bir örnek olarak gösterilmektedir. Gerçekten, 1960 sonrası yirmi yıllık bir dönemde ortalama yaklaşık %7 oranında ekonomik büyüme gerçekleşti. 1978 – 1981 arasındaki kısa dönemde büyüme oranı %9'un üzerinde olmuştur. Dünya'da ekonomik politikalar olarak sürdürülen ithal ikameci büyüme stratejilerine destek veren anlayışın yanında geniş bir iç pazara sahip olması da Meksika'nın bu dönemde kararlı ve başarılı bir büyüme gerçekleştirmesinde önemli rol oynamıştır. Büyük ölçüde iç pazara dönük, dışa kapalı ve ithal ikamesine dayalı sanayileşme stratejisinin doğal sonucu olarak, toplam dış ticaret hacminin GSYİH'ya oranı 1978 yılına kadar %15 seviyesinde kaldı.

1970'li yıllarda uygulanan ana Kalkınma Projeleri'nde tarımsal verimliliğin artırılması, milli demiryollarının modernizasyonu, balıkçılık filosunun genişletilmesi ve 50.000 ailenin kuzey bölgelerinden alınıp güneydeki bölgelere yerleştirilmesi hedeflenmiştir. Büyük petrol rezervlerinin devletleştirildiği 1970'li yılların ortalarından itibaren uygulanan genişlemeci ekonomik politikalar ve aşırı yüksek kamu harcamaları dış borçlanmayla finanse edilmiştir. 1978'de açıklanan 17 maddeli Kalkınma Planı'nın içerdiği önemli maddelerden biri, 1981 yılına kadar yaklaşık üç milyon yeni istihdam olanağının yaratılmasının programlanmasıdır. Ancak, petrol fiyatlarının düşmesi ve bunu takiben ortaya çıkan kriz nedeniyle bu plan tamamen uygulanamamıştır. Bütün dış borç ana para ödemelerinin askıya

alındığı ve taahhütleri yerine getirebilmek için yeni acil kredilere başvuru Ağustos 1982’de kriz zirveye ulaştı.

Hükümet krizi aşmak ve dış borç ödeme taahhütlerini yerine getirebilmek için IMF’in kapısını çaldığında, IMF vereceği krediyi Meksika’nın 1982 yılında GSYİH’ya oranı %17,9 olan bütçe açıklarının 1983’de %8,5’e düşürülmesini de içeren yeni bir kemer sıkma programı uygulamayı kabul etmesi şartına bağladı. Dış ticarettten çok kamu bütçesini disiplin altına almayı hedefleyen bu kemer sıkma programı ayrıca, vergilerin arttırılması, ekmek ve tuz gibi devlet kontrolü altındaki malların fiyatlarının arttırılması, vergi istisnalarının azaltılmasına yönelik adımların atılması ve keza enflasyonun düşürülmesi maddelerini de içermektedir. Hükümet aşırı değerlenmiş olan pesonun değerini düşürme ve yoğun ticaret fazlayı yaratma politikalarını eşzamanlı olarak uygulamaya başladı. Bunun neticesinde 1983 ve 1984 yıllarında yıllık 13 milyar USD’nin üzerinde ticaret fazlası elde edildi. Dış borç ödemeleri yeni bir takvime bağlandı, 1983’de 14 milyar USD ve 1986’da 43,7 milyar USD ödendi. Ancak 1985 ve 1986 yıllarında deprem ve petrol fiyatlarındaki düşüş nedeniyle sonraki yıllarda dış borç ödemeleri aksadı, ihracat gelirleri azaldı ve enflasyon arttı. 1986 yılında dış borçların yeniden taksitlendirilmesi, ihracatın geliştirilmesi ile efektif bir ithal ikamesi politikasının ve yabancı yatırımların desteklenmesi Meksika’nın kabul etmesi şartına bağlandı.

1988 yılında, Carlos Salinas hükümeti tarafından “**neoliberal reform programı**” uygulamaya konuldu. Geniş kapsamlı bir toplumsal dayanışma içinde yürütülen programla, döviz kuru sabitlendi ve 1987’de %132 olan enflasyon 1988’de %114’ ve 1989’da %20’ye kadar düştü. Enflasyon düşmekle birlikte, ekonomik büyüme oranı 1980 öncesi seviyelere ulaşamadı. Gelir dağılımı büyük çapta bozuldu ve programın yükü çalışanların sırtına bindirildi.

1986 yılında Meksika’nın GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) birliğine katılması ile dış ticaretteki kısıtlamalar kaldırıldı ve gümrük vergileri oranları düşürüldü. 1988 yılından sonra uygulanan politikalarda ilk bakışta hemen göze çarpan husus, dış ticaretin belirgin şekilde liberalleştirilmesidir. 1989’dan itibaren yürütülen yoğun özelleştirme hamlesi kapsamında, telefon şirketi, 18 banka, havayolları, iki büyük bakır işletmesi ve iki büyük çelik işletmesi özelleştirildi. Özelleştirmelerden çok iyi gelir elde etmenin yanında hükümet ekonomi üzerindeki rolünü azalttı ve aynı zamanda verimli olmayan bazı işletmelerin yükünü sırtından atarak

gereksiz harcamalardan kurtulmuş oldu. Devlet bankalarının özelleştirilmesi ülkeye yabancı sermaye girişine önemli katkıda bulundu. Ancak bu arada stratejik öncelikli işletmeler de elden çıkarıldı, borçlar büyüdü, gelir dağılımı bozuldu.

1986 yılında başlatılan ticaretin serbestleştirilmesi çabaları, “The North American Free Trade Agreement (NAFTA)”nın 1992 yılında imzalanıp 1994 yılında yürürlüğe girmesi ile doruk noktasına ulaştı. NAFTA’nın ana hedefi özetle, yıllık 6 trilyon USD harcama hacmine sahip 360 milyon tüketiciden oluşan bir pazar yaratmaktır. Bu anlaşma ile, sanayi ve tarım ürünlerinin büyük bir çoğunluğunun gümrük vergileri tamamen kaldırıldı veya sıfırlanması 15 yıllık bir takvime bağlandı. NAFTA, üye ülkelerde üretilen otomobil, otobüs, kamyon ve bunların yedek parçaları üzerindeki ticari bariyerlerin ve yabancı sermayenin dolaşımındaki kısıtlamaların 10 yıl içinde kaldırılması konularını içermektedir. Bunun yanında, NAFTA tekstil ve hizmet sektörlerinde, yatırım, bankacılık, ve telif hakları üzerinde bazı şartlar getirmektedir. Meksika, Güney Amerika ülkeleri ile de çeşitli serbest ticaret anlaşmaları yapmıştır. Venezüella ve Kolombiya ile “Üçlü Grup” oluşturdu ve 1991’de Şili ile ikili bir serbest ticaret anlaşması yaptı.

1988 programı başarı ile uygulanmasına karşın, NAFTA anlaşmasının yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra, 1994 yılı sonunda ekonomi çevrelerinde “Tekila Etkisi” olarak adlandırılan çok büyük bir krize girdi. Bu krizin daha sonraki yıllarda Arjantin ve Brezilya’yı da etkilediğine bundan önceki bölümlerde değinilmiştir. Bu krizin sebepleri arasında; petrol fiyatları, hükümetin zamanında gerekli düzenlemeleri yapmaması, IMF’in dövizde dayalı programının zaafı gibi ekonomik faktörlerin yanında siyasal ortamdaki huzursuzluklar da sayılmaktadır. Zapatista gerillalarının federal hükümete karşı başlattığı silahlı ayaklanma sonradan neoliberalizm ve küreselleşmeye karşı bir muhalefet hareketi olarak devam etti. Bu hareket ve politik istikrarsızlık ile yolsuzluklar yatırımcıları ürküttü ve ülkeden büyük miktarda yabancı sermaye kaçmaya başladı. Oysa, 1990 – 1994 döneminde Meksika’ya giren yabancı sermaye miktarı 104 milyar USD’ye ulaşmıştı. Ayrıca seçim yılı olması nedeniyle yöneticilerin pesoyu devalüe etmekte isteksiz davranmaları milli rezervlerin süratle erimesine sebep oldu. Meksika’da 1994 yılında tek haneli rakamlara inmiş olan enflasyon yeniden yükselmeye başladı ve 1995’de %34’e çıktı. Peso hızla değer kaybetti. Dış işlemler cari açığı genişledi ve Meksika pesoyu dalgalanmaya bıraktı, daha sonra spekülasyon etkilerinde ciddi oranda devalüe edildi.

Hükümet krizin aşılması için bir seri yapısal değişiklikler yapılması gerektiğini ve uluslararası finansal desteğe ihtiyaç duyulduğunu ilan etti. Amerika Başkanı Clinton'un da şahsi desteği ile krizin diğer ülkelere sıçramasını önlemek üzere Amerika hükümeti, IMF, Dünya Bankası ve Inter-American Development Bank tarafından bir acil yardım paketini temin etti. 1995'de IMF ile imzalanan kapsamlı bir anlaşma, bir önceki program gibi döviz kuruna dayalı bir programın uygulanmasını içermektedir. 1994'de büyüme eksi %6 civarında iken, 1996'da Meksika ekonomisi kendini toparlamaya başladı ve krizi izleyen ilk beş yılda, NAFTA'nın da desteği ile, yıllık ortalama %7 oranında büyüme gerçekleşti.

1999 yılında hükümetin ekonomik reform programını desteklemek üzere IMF 17 aylık 4123 milyon USD'lik Stand-By anlaşmasını kabul etti. Bunun ardından, 2000 yılında Meksika IMF'ye karşı tüm yükümlülüklerini yerine getirmiştir. 2000 yılında Meksika Latin Amerika ülkeleri arasında en fazla doğrudan dış sermaye yatırımların (FDI) çekmeyi başaran bir ülke konumundadır. Ancak 2001 – 2002 yıllarında, iç talep daralmasına bağlı olarak Meksika ekonomisi tekrar zayıfladı ve büyüme oranı eksi değerlere düştü. 2002 yılında Meksika hükümeti ülkenin mali durumunu kuvvetlendirecek, rekabet gücünü ve üretimi arttıracak yeni bir **Pronafide** uygulamaya başladı. 2002 – 2006 yıllarının kapsayan bu program aynı zamanda bütçe açıklarının ve kamu borçlarının 2006 yılına kadar azaltılmasını amaçlamaktadır. Meksika'da halen 2007 -2012 dönemini içeren Pronafide uygulanmaktadır.

Arjantin ve Brezilya'da uygulanan kalkınma planlarına, Austral, Yeni Iok, Primavera, Cruzado, Real planları gibi değişik isimler verilirken, Meksika'da aksine bütün planlar, kısaca "Kalkınma için Milli Finansman Programı" anlamı taşıyan ve İspanyolca "Programa Nacional de Financiamiento del Dessarollo" kelimelerinin kısaltılmışı olan "**Pronafide**" denilmekte ve kapsadığı yıllarla birlikte kullanılmaktadır. İktidara gelen her yeni hükümet işe başladığı yıldan itibaren birkaç yıl için yeni bir program uygulamıştır.

- Pronafide 1980 – 1982
- Pronafide 1989 – 1994
- Pronafide 1997 – 2000
- Pronafide 2002 - 2006

bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Burada belirtmek gerekir ki, politik istikrarsızlık kadar yaşanan ekonomik krizlerin ve büyüme dalgalanmalarının faturasını Brezilya ve Meksika ağır bir şekilde ödemiştir. 1960'lı yıllarda Brezilya ve Meksika'nın GSYİH'sı Güney Kore'den daha yüksek olmasına rağmen, 2000 yılında Güney Kore'nin GSYİH'sı Brezilya'nın üç katı, Meksika'nın üç buçuk katı olmuştur. Diğer taraftan, kişi başına ortalama milli gelir 7000 USD civarında olmasına rağmen nüfusun %40'a yakını halen yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. 1980'lerin başında %50'nin üzerinde olan bu oran, 25 yılda ancak %40'a düşürülebilmıştır. Bunda ülke genelinde gelir dağılımındaki dengesizliğin rolü büyüktür. 2002 yılında yapılan bir araştırma, toplam gelirin %50'sinin üst gelir seviyesindeki %10'luk bir kesim tarafından paylaşıldığını ortaya koymuştur.

NAFTA'ya katıldıktan sonra Meksika'nın yıllık ortalama ekonomik büyüme oranı %3,6 olmuştur. 1990 yılında %10 olan ihracatın GSYİH'ya oranı, 1999'da %17'ye ve 2006 yılında %28'e yükselmiştir.

5.1.4. **ŞİLİ**

Ülke Kimliği :

Ulusal Adı	: Şili Cumhuriyeti
Başkenti	: Santiago
Yönetim Şekli	: Başkanlık Tipi Cumhuriyet
Nüfusu	: 16,6 milyon (2007)
Yüzölçümü	: 756.950 km ²
Okur-Yazar Oranı	: %95,2 (erkek:%95,4 kadın:%95,0)
Para Birimi	: Şili Pesosu (CLP)
Para Birimi Paritesi	: 1 USD = 527 CLP
GSYİH	: 145,8 / 145,9 milyar USD (IMF/WDI)
Dünya Sıralamasındaki Yeri	: 40 / 39 (IMF/WDI)
GSYİH Artışı	: % 6,1
Kişi Başına Milli Gelir	: 6.040 USD/kişi
Yıllık Enflasyon Oranı	: % 2,6
İşsizlik Oranı	: % 8,0
İhracatı	: 59,9 milyar USD (2006)
İthalatı	: 36,2 milyar USD (2006)
Dış Ticaret Fazlası	: 23,7 milyar USD
Dış Borç	: 47,6 milyar USD (41.)

Kaynak : - www.chileinfo.com

-AllNet – Ülkeler Rehberi

Bugünkü Şili, eski çağlarda Kuzeyde İnkaların Güneyde Arakanosların yaşadığı topraklardır. 1541 yılında İspanyol asıllı Pedro de Valdia, tarafından işgal edilerek Santiago kurulmuştur. Bu tarihten itibaren bir İspanyol kolonisi olarak varlığını sürdürdü. Henüz maden varlığının keşfedilmemiş olduğu bu yıllarda Şili, İspanyollar için pek cazip bulunmadığından uzun yıllar tarım ve hayvancılığa dayalı bir alt koloni olarak görüldü. Bu nedenle 1778 yılına kadar İspanyol hakimiyetindeki Peru Genel Valiliğine bağlı bir koloni olarak kaldı. Bağımsızlık hareketleri 1810'da başladı. 1818 yılında Bernardo O'Higgins ve Arjantinli Jose de San Martin önderliğinde bağımsızlığını ilan etti. 1823 yılına kadar bir diktatör olarak ülkeyi yöneten O'Higgins merkezi hükümete ve iki partili sisteme dayalı modern Şili devletini temellerini attı. Uyguladığı dikta rejimine karşı oluşan şiddetli muhalefet nedeniyle O'Higgins 1823 yılında istifa etmek zorunda kaldı.

1836 – 1839 yılları arasında Peru ile savaştan Şili, bu savaş sonunda topraklarını genişletti. 1879 – 1883 yılları arasında Peru ve Bolivya ile yaptığı ve Pasifik Savaşı olarak anılan savaş sonrasında da Kuzeyde büyük topraklar kazandı. 1891 yılında bir ayaklanma sonucunda ülkeye hakim olan parlamenter diktatörlük rejimi yeni anayasanın kabul edildiği 1925 yılına kadar devam etti.

Yirminci yüzyılın hemen başlarında nitrat ve bakır madenlerinin yabancılar, özellikle ABD, tarafından işletilmeye başlanması Şili'ye önem kazandı. Ülkenin ticaret hayatına ve sanayileşme hamlesine büyük katkısı olan Transandine Demiryolu 1910'da tamamlandı ve onu diğer demiryollarının yapımı takip etti. Birinci Dünya Savaşı öncesinde başlayan sanayileşme Şili'yi diğer Güney Amerika ülkeleri arasında lider duruma getirdi. Ancak, bu arada işçi sınıfının gelişmesini de sağlamış oldu. 1926 – 1931 yılları arasında ekonomik açıdan bir refah dönemi yaşamasına rağmen, ekonomisinin maden ihracatına bağımlı olması ve maden fiyatlarındaki aşırı dalgalanmalar nedeniyle dünyadaki ekonomik krizin etkilerini aşması bir hayli zor oldu. Keza Birinci Dünya Savaşı sonrasında dünya nitrat pazarının çökmesi neticesinde ülkede büyük bir işsizlik baş gösterdi. Ülkede işçi sınıfının oluşması ile sendikalaşma başladı ve kapsamlı sosyal reformların savunmasını yapan Marksist gruplar ortaya çıkmaya başladı. “Radikaller” ile “Muhafazakarlar” arasındaki mücadele uzun süre ülke gündemindeki yerini korudu.

İkinci Dünya savaşı sırasında devlet başkanı olan Juan Antonio Rios Nazi yanlısı olmasına rağmen 1944 yılında İttifak devletleri safında savaşa girdi.

1970’de Salvador Allende, komünist olmayan bir ülkede Marksist programla seçilen ilk devlet başkanı oldu. Allende iktidara gelir gelmez Küba ve Çin Halk Cumhuriyeti ile yakın ilişkiler kurarak ekonomik ve sosyal reformlar yaptı ve başta Amerikan sermayeli şirketler olmak üzere ülkedeki birçok özel sektör şirketini devletleştirdi. Halk yararına pek çok uygulamayı gerçekleştirdi, eğitim reformunu yürürlüğe koydu. İnsan hakları, sendikal haklar ve işçi sınıfının güvenliği ile ekonomik hakları konusunda programlar geliştirdi. Eylül 1973’de Salvador Allende’nin, CIA tarafından desteklenen, ABD ve uluslararası tekellerce finanse edilen, bir askeri darbe ile iktidardan uzaklaştırılıp öldürülmesi Şili’de 46 yıldır hüküm süren anayasal düzenin sonu oldu. Emperyalizm ve yerli işbirlikçileri binlerce insanı tutukladı, öldürdü ve sürgüne gönderdi

Darbe sonrasında, Genel Kurmay Başkanı Augusto Pinochet, ki sonraki yıllarda devlet başkanlığını üstlenmiştir, başkanlığında dört kişiden oluşan bir faşist cunta ülkenin yönetimine hakim oldu. İlericilerin ve aydınların kökünü kazımayı ilke edinen cunta yönetimi parlamentoyu feshederek her türlü siyasi faaliyeti yasakladı ve sivil özgürlüklere kısıtlamalar getirdi. Allende’nin sosyalist devrimi süresince ulusallaşan ve halk yararına düzenlenen ülke ekonomisi Pinochet döneminde özelleştirmelerden sonra yeniden tekellerin emrine verildi. Ülke tam bir baskı rejimi ile yönetildi. 1989’da yapılan halk oylamasını kaybeden Pinochet 1990 yılında yerini Patricio Aylwin’e bıraktı. 1993 yılında yapılan seçimde merkez-sol koalisyonun adayı Eduardo Frei Ruiz-Tagle devlet başkanı olarak seçildi. Mart 2000’de Ricardo Lagos, Allende’den sonra ilk defa bir sosyalist, devlet başkanı seçildi. Ricardo Lagos yönetiminde ekonomik büyüme yavaşladı ve 2001 yılında büyüme oranı %3’e düştü. Burada ekonomi üzerinde egemenlik kuran uluslararası tekellerin önemli rolü vardır. Ayrıca, dünya piyasalarında bakır fiyatlarının düşmesi kadar komşu ülke Arjantin’deki ekonomik krizin de etkili olduğu ifade edilmektedir.

2006 yılında yapılan seçimleri kazanan Michelle Bachelett, Şili’nin ilk kadın devlet başkanı olarak Mart ayında göreve başladı.

Siyasal istikrarsızlık, darbeler ve ekonomik istikrar arayışları açısından Şili, bundan önceki bölümlerde incelenmiş olan diğer Latin Amerika ülkelerinden bir hayli farklılıklar göstermektedir. Her şeyden önce Şili zengin doğal kaynaklara sahip bir ülkedir ve bir kez askeri darbeye sahne olmuştur. 1800’lü yıllardan beri ülke zaman zaman çeşit diktatörler tarafından

yönetilmiş ancak, Augusto Pinochet'nin bir darbe ile işbaşına gelmesi ve ülkede hunharca bir baskı rejimi kurması haricinde, yönetim değişiklikleri hep serbest seçimler vasıtasıyla olmuştur.

Şili'de son elli yıl içinde yaşanan ekonomik reformlar üç dönemde incelenebilir. Birinci dönem, Salvador Allende'nin 1970 yılında devlet başkanı seçilmesiyle başlayan ve yaklaşık dört yıl süren dönemdir. Marksist görüşe dayalı ekonomik ve sosyal politikaların uygulandığı bu kısa dönemde kamu yararına uygulamalar yapılmıştır. Ekonomide devletçilik görüşünün hakim olduğu bu dönemde özel sektör şirketlerinin birçoğu ve özellikle Amerikan sermayeli olan şirketler devletleştirilmiştir. Bu dönemde Şili'nin, Çin Halk Cumhuriyeti ve Küba ile çok yakın ilişkiler kurması ABD yönetimini şiddetle rahatsız etmiş, CIA devreye girmiştir. ABD Allende yönetimini devirmek için uluslararası tekeller ile faşist militan güçleri sefeber etmiştir.

İkinci dönem Eylül 1973'de Augusto Pinochet'nin bir askeri darbe ile yönetime gelmesi ile başlayan ve 1990 yılında Pinochet'nin devlet başkanlığını Patricio Aylwin'e bırakmasına kadar süren diktatörlük dönemidir. Aslında bu dönemi de kendi içinde ikiye ayırmak mümkündür. Pinochet rejiminin ilk yıllarında ekonomide Ortodoks neo-liberal bir politika uygulanmıştır. Bu dönemde ticareti geliştirmek amacıyla iki serbest ticaret bölgesi oluşturulmuştur. Bunlardan biri kuzeyde "Iquique Serbest Bölgesi" (ZOFRI), diğeri ise güneydeki "Punta Arenas Serbest Bölgesi" (PARANEZON)'dir.

İkinci dönemin, Pinochete'nin diktatörlüğünün bütün şiddeti ile hissedildiği ikinci kısmında ekonomi politikalarının, özellikle ticarete ve finansal konularda, pragmatizme yöneldiği ve uluslararası tekellerin ülke kaynaklarını yağmaladığı gözlenmektedir. 1982 krizi bu döneme rastlamaktadır.

Üçüncü dönem, ülkenin 1990 yılında diktatörlükten tekrar demokrasiye geçmesi ile başlayan reformlar dönemidir. Bu dönem "reform öncesi reformlar" dönemi olarak da tanınmaktadır. Yüksek katma değerli malların ihracatına ağırlık vermesi ile finans kaynaklarını yeniden düzenlemesi Şili ekonomisini önemli bir yere getirmiştir. 1985'den beri yıllık ortalama %5 olan ekonomik büyüme 1988 – 1998 yılları arasında ise %7,9'a ulaşmıştır. Ancak 1998 yılında genel ekonomik durgunluk nedeniyle ekonomik büyüme oranı %3,4'e ve 1999 yılında %1,1'e düşmüştür. 1990 yılında yönetime gelen Patricio Aylwin döneminde en fakir kesimin yıllık reel geliri %20 artmış, yoksulluk sınırında yaşayan kesimin nüfusu 800.000 kişi azalarak 4,5

milyona düşmüştür. 1980'lerde ortalama %20,6 olan yıllık enflasyon, hükümetin uyguladığı ekonomik politikalarının neticesi olarak 1990 – 1995 yılları arasında ortalama %13,6'ya ve 1998 yılına gelindiğinde ise yıllık ortalama %4,7'ye düşmüştür. Ek vergilerle finanse edilen sosyal harcamalar, özellikle insan kaynaklarının geliştirilmesine yönelik harcamalar arttırılmış ve 1991 yılından itibaren GSYİH'nın %15'ine kadar ulaşmıştır. Örneğin, “Genç İşgücü Eğitim Programı” yoksul kesimdeki genç işsizler üzerinde yoğunlaştırılmıştır.

Bu dönemde Şili, borç yönetiminde de çok başarılı bir ülke olmuştur. 1991 – 1994 yıllarında ödenmesi gereken borçları için kredi veren bankalarla yaptığı başarılı müzakereler sonunda, borçlarını kendi isteği doğrultusunda yeniden yapılandırmıştır.

2000 yılında göreve başlayan Başkan Ricardo Lagos hükümeti, 1998 finansal krizinden sonra ortaya çıkan, kamu açıklarında 2001 yılı sonuna kadar denge sağlamayı amaçlamıştır. Lagos hükümeti tüketim maddeleri üzerinden alınan vergileri (KDV ve alkollü içkiler, benzin, tütün gibi maddelere uygulanan tüketim vergisi gibi) ciddi oranda arttırarak sağlanan fonlarla uygulamaya koymuş olduğu “Koruyucu Sağlık Planı” ve aşırı yoksulluk içindeki 225.000 aileyi desteklemeye yönelik program finanse edildi. 2003 yılı sonlarından itibaren para politikaları kademeli olarak yumuşatıldı. Pazar ekonomisinin hakim olduğu günümüzde Şili'de hükümetin ekonomi üzerindeki rolü çok azalmıştır. Son yıllarda finans sektörü diğer sektörlere göre çok daha hızlı bir gelişme ve büyüme göstermiştir. Özellikle telekomünikasyon başta olmak üzere, ülkedeki modern ve rekabet düzeyi yüksek hizmet sektörü de keza hızla gelişen ve istikbal vadeden bir durumdadır.

2001 yılından itibaren Şili ekonomisi tekrar toparlanarak, büyüme oranı %5'lere ve 2006 yılında %6,1'e yükselmiştir. Ancak gelir dağılımındaki dengesizlik devam etmektedir. Nüfusun %20'sini oluşturan yüksek gelir seviyesindeki kesim milli gelirden %61 pay alırken, nüfusun %20'sini oluşturan en yoksul kesim milli gelirden sadece %3,3 pay almaktadır.

Şili ekonomisinde yeraltı kaynaklarının zenginliği büyük öneme sahiptir. Özellikle başta bakır ve iyot olmak üzere maden ihracatı Şili için önemli bir gelir kaynağıdır. 2006 yılında bakır ihracatı 33,3 milyar USD'ye ulaşmış olup, bu toplam ihracatın yaklaşık %56'sıdır. Ancak burada 2006 yılında dünya piyasasında bakır fiyatlarının rekor seviyede yükselmiş olduğunu da gözden uzak tutmamak gerekir.

Şili 1996 yılından beri MERCOSUR (Güney Amerika Ortak Pazarı) üyesidir. NAFTA'ya (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması) kabul edilmek için yıllarca yoğun gayret sarf etmiş olmasına rağmen, talebi 1994 yılında Amerikan Kongresi tarafından kesin olarak reddedilmiştir.

5.2. ASYA'DA SANAYİ MODELİNE YÖNELİK ARAYIŞLAR

Asya ve Uzak Doğu'dan yedi örnek ülke seçilmiştir. Bunlar sırasıyla; Çin Halk Cumhuriyeti, Hindistan, Endonezya, Güney Kore, Malezya, Tayland ve Vietnam'dır. Çin Halk Cumhuriyeti 1,3 milyar'lık nüfusu ile dünyanın en kalabalık ülkesidir ve ayrıca dünyadaki dördüncü büyük ekonomidir. Hindistan ise 1,1 milyar'ı aşan nüfusu ile dünyanın ikinci en büyük ülkesidir.

5.2.1. ÇİN HALK CUMHURİYETİ

Ülke Kimliği :

Ulusal Adı	: Çin Halk Cumhuriyeti
Başkenti	: Pekin
Yönetim Şekli	: Sosyalist Cumhuriyet
Nüfusu	: 1,322 milyar (2007)
Yüzölçümü	: 9.596.960 km ²
Okur-Yazar Oranı	: %90,9 (erkek:%95,1 kadın:%86,5)
Para Birimi	: Yuan (CYN)
Para Birimi Paritesi	: 1 USD = 7,2 CYN
GSYİH	: 2.630,1 / 2.668,0 milyar USD (IMF/WDI)
Dünya Sıralamasındaki Yeri	: 4 / 4 (IMF/WDI)
GSYİH Artışı	: % 10,7
Kişi Başına Milli Gelir	: 1.989 USD/kişi
Yıllık Enflasyon Oranı	: % 6,5
İşsizlik Oranı	: % 4,3
İhracatı	: 974,0 milyar USD (2006)
İthalatı	: 777,9 milyar USD (2006)
Dış Ticaret Fazlası	: 196,1 milyar USD
Dış Borç	: 305,6 milyar USD (19.)

Kaynak : AllNet – Ülkeler Rehberi
Wikipedia

Dünyanın en kalabalık nüfuslu ülkesi olan Çin Halk Cumhuriyeti, günümüzden 9000 yıl öncesine kadar uzanan çok eski bir kültürel geçmişe sahiptir. Günümüz medeniyetinin temel taşlarını oluşturan kağıt, barut, pusula ve matbaacılık gibi birçok buluşun kökeninin Çin'e dayandığı bilinmektedir.

Milattan sonra 1200 yılına kadar olan dönemde Çin ekonomisinin Batı Avrupa ekonomilerinden daha ileri durumda ve kişi başına gelirin daha yüksek olduğu bilinmektedir. 1200-1500 yılları arasındaki 300 yıllık dönemde Çin ekonomisi duraklama sürecine girerken Batı Avrupa hızlı bir ekonomik kalkınma gerçekleştirmiştir. 19. yüzyıl boyunca Batı Avrupa'da çok yüksek büyüme oranları kaydedilirken Çin ekonomisi düşüşe geçmiştir ve aynı zamanda dünyaya kapılarını kapatmıştır. 1912 yılında eski Çin Hanedanlığın son bulmasını takiben Çin Cumhuriyeti kurulmuştur. Çin'in dünyadan izolasyonu sonucunda kişi başına GSYİH 2000 yıl önceki seviyesine gerilemiş olup ülke Batı ve Japon güçlerince işgal edilmiştir. I. ve II. Dünya Savaşları ve özellikle II. Dünya savaşı sırasında Japon işgali Çin'de önemli siyasi karışıklıkları beraberinde getirmiş ve ülkede ciddi bir karmaşaya yol açmıştır. II. Dünya savaşı sonrası ülkenin Japonya'nın işgalinden kurtulmasını müteakip, 1949'da sosyalistler idareyi ele almış ve Mao Zedong liderliğinde Çin Halk Cumhuriyeti kurulmuştur.

Mao Zedong liderliğindeki ÇHC milli gelirin kısa sürede ve büyük oranlarda artırılmasına yönelik "Büyük İleri Atılım - (Great Leap Forward)" programını uygulamaya koymuştur. Bu programla kırsal bölgeler de dahil olmak üzere tüm ülkenin sanayileşmesine öncelik verilmiştir. 1959 - 1961 yılları arasında uygulanan "Büyük İleri Atılım" programı çerçevesinde komünler oluşturulmuş, Çin'in dört bir köşesinde çelik fabrikaları kurulmuştur. Bu dönemdeki planlamalar, ekonomik rasyonaliteden çok ideoloji temel alınarak yapılmıştır. Bununla beraber kadroların deneyimsizliği, komün sistemine karşı oluşan muhalefet, Sovyet yardımının kesilmesi ve tarım alanlarındaki kuraklık sebebiyle beklenen verimi sağlayamamasından dolayı program hedeflerine ulaşamamıştır. 1966 yılında Mao'nun başlattığı ve esasında parti içerisinde kendisine karşı oluşan muhalefeti bastırma amacını taşıyan "Büyük Kültür Devrimi" de büyük sosyal yaralar açmıştır. Mao'nun ölümünden kısa bir süre sonra, 1978'de Deng Şiaoping'in başa geçmesiyle Çin'de kendine özgü bir piyasa reformu başlamıştır. 1997'deki ölümüne kadar Deng, Çin'de değişimin öncülüğünü yapmıştır. Bu süre içinde, Deng sanayi, tarım, bilim ve teknoloji ve milli

savunma alanlarında modernleşmeyi hedeflemiştir. Reform hareketlerinin sonucunda Çin Halk Cumhuriyeti önemli ölçüde zenginleşmiştir. Bugün Çin Halk Cumhuriyeti'nde ABD'nin toplam nüfusundan fazla bir orta sınıf oluşmuştur.

Çin Komünist Partisi (ÇKP) bu süreçte daha önceki birçok güç ve yetkisinden vazgeçmiştir; ancak, Rusya'nın tersine, Çin'in ekonomik başarısında ÇKP'nin kontrolü elinde tutmasının, karmaşayı ve mafya vs.'yi önlemesinin önemli katkısı olmuştur. Diğer taraftan, ÇKP eskiden üzerinde sıkı kontrolü olan sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi birçok alandan çekilmiştir. ÇKP daha önce görülmemiş bir ekonomik başarıyı gerçekleştirmiştir. Fakat bunun siyasi diktatörlüğünü sürdürmek için yeterli olmadığını farkına varmaktadır. Parti ideolojisi gittikçe daha da önemsiz kalmakta, üstelik buna büyük ölçüde partinin başarıları sebep olmaktadır. ÇKP'nin halk nezdindeki önemi ve önceliği giderek azalmakta ve halkta ülkenin sorunlarına alternatif çözüm arayışları başlamaktadır. Akademik araştırmalar, çevre koruma çabaları ve diğer sosyal sorunların çözümü için çalışan yarı bağımsız sosyal organizasyonların sayısı artmakta, bunlar partinin çekildiği alanları doldurmaya çalışmaktadır. Kısacası ÇKP uzun vadede gereksiz kalacaktır; ama bu, partinin yıkılmakta olduğunu göstermemektedir. Parti, Çin halkını ideolojik olarak etkilemekten uzaklaşmıştır ama hala güçlü konumda bulunmaktadır. Her şeyden önce partinin yerini alabilecek bir seçenek bulunmamaktadır ve partinin devrilmesi halinde oluşabilecek bir karmaşa ortamından çekinilmektedir. Bugün, Çin'de halk ile ÇKP arasında, partinin siyasi hakimiyeti sorgulanmamak kaydıyla ekonomik özgürlüklerin artırılmasına ilişkin zımnî bir anlaşma var gibidir. Dolayısıyla parti yakın gelecekte iktidarda olacaktır; ama birçok değişikliği de hayata geçirmek zorunda kalacaktır.

Mao'nun ölümünden sonra başa geçen Deng Şiaoping ile beraber ekonomik reformlarla birlikte, dışa açılma ve planlı ekonomiden kademe kademe piyasa ekonomisine geçiş başlamıştır. Faydacı ve pragmatik bir yaklaşımın benimsendiği bu dönemde ekonomi politikaları, Mao döneminde olduğu gibi siyasi ideolojiler değil, somut veriler temel alınarak uygulanmış ve bütün ülke için tek bir program yerine her coğrafi bölge ve ekonomik sektör için kendi şartlarına uygun programlar hazırlanmıştır. Bu dönemde yabancı sermaye girişleri ve dış ticaret önem kazanmaya başlamıştır.

1980'li yıllarda reform programı ile piyasa ekonomisine ilişkin düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Bu amaçla ikili fiyatlandırma sistemi oluşturulmuş

ve bazı mal ve hizmetlerin fiyatlarında kontrol uygulanırken, diğer mal ve hizmetlerin fiyatları serbest piyasa koşullarında belirlenmiştir. 1990'ların başlarında artık bu kontroller de kalkmış hemen hemen tüm mal ve hizmet fiyatları piyasa koşullarında oluşmuştur. 1990'lı yıllarda ekonomik reformlar daha ziyade uygulanabilir bir bankacılık sisteminin kurulmasına odaklanmıştır. 1990'lı yılların sonunda ise reform sürecinin odak noktasını sanayileşme ve sosyal güvenlik sistemi oluşturmuştur. Bu süreç karlı olmayan birçok devlet işletmesinin kapatılmasını hedeflemiştir.

1949 yılında Çin halk Cumhuriyeti'nin kurulması ile birlikte Çin ekonomisinin esaslı bir şekilde yeniden yapılandırılması ve planlı ekonomik kalkınma hareketi başlatılmıştır. Başlangıçta Rusya'dan (o zamanki adı ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği) örnek alınan Ortodoks modellere sadık kalınarak sanayi, altyapı ve finans kuruluşları doğrudan devlet tarafından sahiplenildi. Tarım kolektifleştirildi. Ekonominin yönetimi tamamen merkezi otoritenin kontrolü altına alındı. Merkezi otoritenin yetkileri; temel ihtiyaç malzemelerinin tahsisi ile kaynakların yatırıma, tüketime ve savunmaya yönlendirilmesi gibi konuları kapsayacak şekilde genişletildi. Ekonomik kalkınma için merkezi planlama çerçevesinde beşer yıllık kalkınma planları yapıldı ve bunlar birbiri ardından uygulamaya konuldu. Halen Onbirinci'si uygulanmakta olan Beş Yıllık Planlar aşağıda listelenmiştir.

- 1953 – 1957 Birinci Beş Yıllık Plan
- 1958 – 1962 İkinci Beş Yıllık Plan
- 1966 – 1970 Üçüncü Beş Yıllık Plan
- 1971 – 1975 Dördüncü Beş Yıllık Plan
- 1976 – 1980 Beşinci Beş Yıllık Plan
- 1981 – 1985 Altıncı Beş Yıllık Plan
- 1986 – 1990 Yedinci Beş Yıllık Plan
- 1991 – 1995 Sekizinci Beş Yıllık Plan
- 1996 – 2000 Dokuzuncu Beş Yıllık Plan
- 2001 – 2005 Onuncu Beş Yıllık Plan
- 2006 – 2010 Onbirinci Beş Yıllık Plan

Birinci Beş Yıllık Plan (1953 – 1957) demir-çelik ve ağır sanayi başta olmak üzere hızlı bir sanayileşme sağladı. Tüm tarımda %5 ve tahıl üretiminde %4 hedeflenen büyüme elde edildi ve sanayinin %19 büyüme hedefi aşıldı.

İkinci Beş Yıllık Plan (1958 – 1962) daha başlangıç aşamasında iken, sosyal ve ekonomik yönden “Büyük İleri Atılım – Great Leap Forward” projesinin öne çıkması nedeniyle uygulanma fırsatı bulamadan rafa kaldırıldı. “Büyük İleri Atılım”ın nüvesinde; kendi kendine yetebilen kırsal komünlerin oluşturulması fikri yatmaktadır. Üzerinde önemle durulan diğer bir konu sanayinin merkeziyetçilikten çıkarılıp yerleştirilmesi ve yaygınlaştırılması, kırsal kesimdeki işsizlerin “arka bahçedeki çelik fırınlarında” ve verimliliği şüpheli diğer sanayi kuruluşlarında çalıştırılmasıdır. Sosyal devrim bağlamında işçi gelirleri ihtiyaca göre belirlenirken, devrim heyecanına bağlılık ve zorlamalar iş verimliliği ve motivasyonun yerini aldı. Bu dönemde ekonomik verilerin yayınlanması söz konusu olmadığından, ancak bazı batılı gözlemcilerin tahminlerine göre tarım üretimi %1 azalırken, sanayinin büyümesi %6’nın altında ve milli gelir artışı ise sadece %1’de kaldı. 1960 ve 1961 yıllarında tarım hasadının çok düşük olmasının ardından “önce tarım” politikası benimsendi ve geniş yarı kıraç step alanları ile kuzeydeki ve batıdaki diğer marjinal araziler tarım alanına çevrildi.

Üçüncü Beş Yıllık Plan (1966 – 1970) bütün sektörlerde hızlı büyümeyi esas alarak formüle edildi fakat 1966 yılında Mao’nun başlattığı “Büyük Kültür Devrimi” nedeniyle yarıda kaldı. 1969 yılında hükümet dış yardım ve dış ticarete daha açık yaklaşım çağrısı yapan bir rapor yayınladı. Yurtiçinde ise işçileri ve köylüleri sorumluluk almaya ve maddi teşvik olmadan çalışmaya çağıran bir sistem olarak tarif edilebilecek “kütlesel üretim – (mass line)” sisteminin kullanılması olarak şekillendi. Modern ve geleneksel istihdam metotlarının eş zamanlı olarak kullanımı “iki ayak üzerinde yürüme politikası” ve hafif sanayi ürünleri ile tarım ürünleri satışından elde edilecek kar ile yapılacak yatırımlar vasıtasıyla sanayinin büyümesi programlandı. 1969 politikalarının nüvesinde 1958 komün sistemine geri dönülmesi ve her komünün kendine yetecek gıda maddelerini üretmesinin ötesinde kendi ihtiyacı olan gübre ve tarım araçları ile kendi elektrik enerjisini üretmesi, kendi küçük sanayi fabrikalarını, sağlık sistemini ve ilkokullarını yönetmesi düşüncesi yatmaktadır. Acele içinde ve yetersizce organize edilmiş olan 1958 -1960 komünlerinin aksine, yenileri Çin kırsal hayatının geleneksel yapısına kısa sürede bağlandı.

İlk üç Beş Yıllık Plan’ın değerlendirilmesi neticesinde 1970 yılında Dördüncü Beş Yıllık Plan (1971 – 1975) ilan edildi. Bu Plan döneminin bitimine yakın 1975 yılı sonlarında Başbakan Zhou Enlai Plan’ın başarılı olduğunu açıkladı. 1964 – 1974 döneminde tarım üretimi %51 artarken

sanayi üretiminin %190 arttığı rapor edildi. Rapora göre, aynı dönemde petrol ürünlerinde %660, kömürde %92, demir-çelikte %120, pamuk ipliğinde %86, traktörde %540, gübrede %350 ve elektrik enerjisinde %200 üretim artışı sağlandı.

1975 yılında açıklanan Beşinci Beş Yıllık Plan (1976 – 1980) ile ekonominin modernleştirilmesine öncelik verildi ve ilk defa ağır sanayinin yanında hafif imalat sanayinin geliştirilmesi de vurgulandı. Ancak Mao Zedong ve Zhou Enlai'nin 1976 yılında ölümleri nedeniyle bu Plan'ın uygulanması gecikti ve 1978 yılında Deng Şiaoping liderliğindeki ekonomik pragmatistler tarafından uygulamaya konulabildi.

Altıncı Beş Yıllık Plan (1981 – 1985) Kasım 1982'de ilan edildi. Pragmatik yaklaşımla hazırlanan bu Plan'da reform programı ile piyasa ekonomisine ilişkin düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca modernizasyon programları uygulamaya konulmuştur. Bu maksatla inşaat sektörü için yaklaşık 115 milyar USD ve mevcut altyapının geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için 65 milyar USD tahsisat ayrıldı. Bu Plan döneminde GSYİH yıllık ortalama %10 artarken, sanayi üretimi %12 ve tarım üretimi %8,1 artış gösterdi.

Deng Şiaoping tarafından “Yeni Uzun İlerleme” olarak adlandırılan Yedinci Beş Yıllık Plan (1986 – 1990) Mart 1986'da açıklandı. Bu Plan aşağıdaki hedefleri içermektedir: sanayide yıllık %7,5, tarımda %4, milli gelirden %6,7, dış ticarete %40 artış ile enerji, hammadde, taşımacılık, posta ve telekomünikasyon sektörlerindeki 925 büyük kalkınma projesi için 54 milyar USD harcama ve devlet kuruluşlarının teknolojik gelişimi için 74,6 milyar USD yatırım. Ayrıca bu Plan'da kırsal kesimdeki halkın kişi başı gelirlerinde yıllık 151 USD artış öngörülmektedir.

Sekizinci Beş Yıllık Plan'ın (1991 – 1995) hazırlanmasında, daha önceki planlarda elde edilen ekonomik gelişmenin sektörel ve bölgesel dağılımındaki eşitsizlik ciddi olarak dikkate alındı. Bu Plan'da hammadde, enerji, nakliye, iletişim konularında ortaya çıkması muhtemel darboğazların kısmen de olsa giderilebilmesi için altyapı yatırımlarının finansmanına öncelik verildi. Devlete ait verimsiz sanayi kuruluşlarına yeniden şekil verilmesi de bu Plan'ın hedefleri arasındadır. Bu durumda ortaya çıkacak işsizlere, hizmet sektöründe veya devlete ait olmayan sanayi kuruluşlarında iş bulununcaya kadar yardımcı olmak amacıyla “işsizlik sigorta fonu” oluşturulması da Plan hedefleri arasında yer almaktadır. Kalkınma

hamlesinin tüm ülkeye eşit ölçüde yayılmasını sağlamak konusu Plan'da özellikle vurgulanmaktadır. Ülkenin iç kısımlarında yer alan şehirlerin, özellikle Rusya, Moğolistan ve Kuzey Kore sınırına yakın şehirlerin de, deniz kıyısındaki liman şehirlerine ilave olarak, ihracata yönelik özel bölgeler olarak geliştirilmesi Plan'da hedeflenen konulardan bir diğeridir. Bu Plan'da özellikle vurgulanan diğer bir husus; Hong Kong, Macao ve Guandong eyaletindeki Pearl River delta bölgesini birbirine bağlayarak bir entegre ekonomik alan ve 21. yüz yılın ihracat üssünü oluşturacak altyapıyı geliştirmek olmaktadır. Plan döneminde sanayide, hizmet sektörlerinde ve altyapıda (özellikle enerji ve iletişimde) “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları”nın büyük ölçüde arttığı izlenmektedir.

Dokuzuncu Beş Yıllık Plan (1996 – 2000) bir merkezden planlanan ekonomik düzenden ”sosyalist pazar ekonomisi”ne geçiş olarak nitelendirildi. Plan'da yüksek verimlilik elde etmek için kaynak ayrılması konusu önemle ifade edilmektedir. Plan'ın ana hedefleri; ekonomik büyümeyi sürdürerek 1980'deki GSYİH'yı 2000 yılına kadar dört katına çıkartmak (bu hedefe 1996 yılında ulaşılmıştır) ve 2000'deki GSYİH'yı 2010'da iki katına çıkartmaktır. Ancak, 2002 yılına gelinceye kadar Çin ekonomisi iki dış şokla karşı karşıya geldi. Bunlardan birincisi 1997 – 1998 Asya finansal krizi diğeri ise 2001 – 2002 global ekonomik durgunluktur. Çin ekonomisi bu krizleri, en azından resmi raporlara göre, fazla bir tahribata maruz kalmadan atlatabilmiştir. Çin 1997 Asya krizinden en az etkilenen ülke olmuştur. 1998 yılında büyüme hızı %7,8'e düşmüştür. Ancak, bu yine de küçümsenmeyecek bir büyümedir. 2000 yılında %8 olan büyüme oranı, 2001'de %7,3'e ve 2002'de %7'ye gerilemiştir. Bu Plan döneminde enflasyon sifıra yakın ve son üç yılında eksi değerlerde, 1998'de %-0,8, 1999'da %-1,4 ve 2002'de %-0,4 olmuştur. 2000 ve 2001 yıllarında biraz yükselerek artı değerlere, sırasıyla %0,4 ve %0,7'ye çıkmıştır.

Onuncu Beş Yıllık Plan (2001 – 2005) temel olarak bir önceki Plan'ın devamı olup, ortalama yıllık %7 büyüme ile 2005 yılında sabit fiyatlarla 1,5 trilyon USD GSYİH'ya ulaşmayı hedeflemektedir. Normal yıllık binde yedi nüfus artışı ile Çin'in nüfusunun 1.33 milyara ve buna göre fert başı milli gelirin 1.135 USD'ye ulaşması öngörülmektedir. Onuncu Beş Yıllık Plan çerçevesinde hükümet “sosyalist pazar ekonomisi” modelini geliştirmeye çalışmıştır. Bu bağlamda; devlet işletmelerinde “modern işletme sistemi” oluşturulması, sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesi ve uluslararası

piyasalara katılımın derinliğinin ve genişliğinin artırılması öncelikler arasında yer almaktadır. 2002 yılında %3,6 olan şehirlerdeki kayıtlı işsizlik oranının, 2002’de %4’ün altında ve tüm Plan döneminde yaklaşık %5’in altında tutulması Plan hedefleri arasındadır. Oysa CIA araştırmalarına göre Çin’deki genel işsizlik oranı 2001 yılında %10’a ulaşmıştır. Bu da kırsal kesimde esaslı oranda bir işsizlik olduğuna işaret etmektedir. Bu Plan tarımın 2001 yılında GSYİH içinde %17,7 olan payının 2005 yılına kadar %13’e düşürülmesini buna karşılık sanayinin payının %49,3’ten %51’e ve hizmet sektörünün payının %33’ten %36’ya çıkarılmasını öngörmektedir. Bu Plan’ın eğitim ile ilgili hedefleri; halkın %90’ının ilkokul, %60’ının lise ve %15’inin üniversitede eğitimi almasını sağlamaktır.

Onbirinci Beş Yıllık Plan (2006 – 2010) da önceki iki Plan gibi Çin’in “sosyalist pazar ekonomisi”nin hızlı ve sağlıklı kalkınmasının sürdürülmesi temeli üzerine oturmaktadır. İlave olarak; kırsal kesim ve şehirlerin kalkınması, iç bölgeler ve sahil kesimlerinin kalkınması, ekonomik ve sosyal kalkınma, insan ve doğal çevrenin kalkınması, yurtiçi ve yurtdışı kalkınma olmak üzere “beş denge”nin sağlanması ile kalkınmanın daha fazla insan odaklı, kapsamlı, dengeli ve sürdürülebilir olması esas alınmıştır. Onbirinci Beş Yıllık Plan iki ana niceliksel hedefi içermektedir.

- Yıllık %7,5 büyüme sağlayarak 2010 yılında 2000 yılındaki fert başı milli geliri ikiye katlamak,
- 2010 yılına kadar, bir birim GSYİH için sarfedilen enerji miktarını %20 ve çevre kirliliği yaratan toplam atıkları %10 azaltmak

Plan ayrıca bazı stratejik öncelikleri ve ana görevleri de içermektedir.

- Çin’in ekonomik büyüme modeline yeni bir balans,
- Reformların derinleştirilmesi ve dış dünyaya daha fazla açılım,
- Bir “yeni sosyalist kent dışı” yaşam için gerekli inşaat işleri,
- Farklı bölgeler arasında daha dengeli kalkınmanın geliştirilmesi,
- Bağımsız inovasyon için kapasitenin artırılması

Çin, Japonya’dan ekonomik ve teknik destek alan ülkeler arasında ikinci sırada yer almaktadır. 1992 yılında Japonya ve Çin arasında “ekonomik ve teknik işbirliği” konusunda, üst seviyede yapılan görüşmeleri takiben Japonya’nın “Resmi Kalkınma Yardımı – Official Development Assistance (ODA)” çerçevesinde Çin’e kredi, hibe ve teknik yardım olarak verdiği desteklerin tutarı 1998 yılında kümülatif 13,184 milyar USD’ye ulaşmıştır.

Çin Halk Cumhuriyeti, Dünya Bankası'ndan çok kapsamlı şekilde destek gören ve büyük miktarlarda yardım alan ülkelerden biridir. 1981 yılında başlatılan ve Çin'deki üniversitelerin geliştirilmesini desteklemek amacıyla yönelik ilk yardımdan, 2006 yılı Haziran sonuna kadar yapılan desteklerin kümülatif tutarı 40,5 milyar USD'ye ulaşmıştır. Dünya Bankası yardımları ile desteklenen proje sayısı 274 olup, bunlardan 75'i halen devam etmektedir. 2006 yılında 11 proje için verilen kredi tutarı 1,45 milyar USD'dir. Dünya Bankası'nın Çin'e verdiği destekler üç ana grupta toplanabilir; 1) Yatırım kredileri; 2) Çoğunlukla Dünya Bankası organizasyonu altında teknik yardım amacıyla verilen ikili hibe ve krediler; 3) Eğitim, danışmanlık, rapor hazırlanması gibi parasal olmayan destekler. Dünya Bankası yardım programları aşağıdakileri amaçlamaktadır.

- Çin'i dünya ekonomisine entegre etmek, bu kapsamda iç ve dış ticaretteki ve yatırımlardaki kısıtlamaları kaldırmak,
- Yoksulluğu, kişi ve kesimler arasındaki eşitsizliği, sosyal mahrumiyeti gidermek, özellikle kırsal kesimin temel sosyal ve altyapı hizmetlerinden daha fazla yararlanmasını sağlamak,
- Kaynak yönetimi ve çevrenin korunması,
- Finansal konularda kurumlara (özellikle KOBİ'lere) teknik destek vermek, sermaye piyasasını geliştirmek, finansal istikrarı sağlamak,
- Kamu sektöründe ve özel sektörde kurumsallaşmayı geliştirmek.

Çin Devlet İstatistik Bürosu verilerine göre son yıllardaki reel ekonomik büyüme oranları aşağıdaki şekilde gerçekleşmiştir.

1993	%13,5	2000	% 8,0
1994	%12,6	2001	% 7,3
1995	%10,5	2002	% 7,0
1996	% 9,6	2003	% 7,3
1997	% 8,8	2004	% 9,5
1998	% 7,8	2005	% 9,9
1999	% 7,9	2006	%10,7

Buradan, Çin'in 1997 Asya Krizi'nden ağır yara almadan çıktığı görülmektedir.

Diğer taraftan, Dünya Bankası (WDI) verilerine göre Çin'in 1990 - 1997 yılları arasındaki dönemde ortalama ekonomik büyüme oranı %10 ve kişi başına milli geliri 860 USD olmuştur.

5.2.2. HİNDİSTAN

Ülke Kimliği :

Ulusal Adı	: Hindistan Cumhuriyeti
Başkenti	: Yeni Delhi
Yönetim Şekli	: Parlamenter Federal Cumhuriyet
Nüfusu	: 1,169 milyar (2007)
Yüzölçümü	: 3.287.590 km ²
Okur-Yazar Oranı	: %59,5 (erkek: %70,2 kadın: %48,3)
Para Birimi	: Hindistan Rupisi (INR)
Para Birimi Paritesi	: 1 USD = 39,65 INR
GSYİH	: 873,7 / 906,3 milyar USD (IMF/WDI)
Dünya Sıralamasındaki Yeri	: 13 / 12 (IMF/WDI)
GSYİH Artışı	: % 6,5
Kişi Başına Milli Gelir	: 730 USD/kişi
Yıllık Enflasyon Oranı	: % 5,3
İşsizlik Oranı	: % 7,8
İhracatı	: 112,0 milyar USD
İthalatı	: 187,9 milyar USD
Dış Ticaret Açığı	: 75,9 milyar USD
Dış Borç	: 132,1 milyar USD (28.)

Kaynak : AllNet – Ülkeler Rehberi

Hindistan'daki planlı kalkınma hamlelerini etüt etmeden önce ülkenin geçmişine kısaca göz atmak yararlı olacaktır. 1858 – 1947 yılları arasında hüküm süren İngiliz Koloni Hükümeti döneminde herhangi bir ekonomik kalkınma çabası olmadığı gibi, çok palyatif bazı gayretler dışında tarım sektörünü geliştirmek için bile aktif bir politika oluşturma çalışması yapılmamıştır. Bu tür palyatif çabaların en kayda değer olanı, 1926 yılında Tarım Komisyonu'nun kurulması ve bu komisyon tarafından tarımın geliştirilmesine ve kırsal bölgelerdeki halkın refah seviyesinin yükseltilmesine yönelik bazı tavsiyelerde bulunulması çalışmalarıdır. Ancak, 1929 büyük krizi nedeniyle bu tavsiyelerin büyük bir kısmının uygulanması ertelenmiştir. Bu çalışmaların bir olumlu getirisi 1929 yılında İmperial Tarımsal Araştırma Konseyi'nin kurulması olmuştur. Bu konseyin adı ileriki tarihlerde Hindistan Tarımsal Araştırma Konseyi olarak değiştirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında uluslararası ticaret dengelerinin bozulması,

hükümetin “Daha Fazla Gıda Üret Kampanyası”nı başlatmasına vesile olmuştur. Bunun devamı olarak hükümet 1943 yılında Bengal’de ilan edilen kıtlıktan kurtulmaya yönelik ilk tarım politikasını benimsemiştir. Bu politikanın ana öğeleri; tahıl üretiminin artırılması, üretim yöntemlerinin geliştirilmesi, pazarlamanın geliştirilmesi, üreticilere daha iyi fiyat ödenmesi, tarım işçilerine uygun ücret ödenmesi, daha eşit gıda dağılımı, hammadde üretiminin artırılması, araştırma ve eğitimin geliştirilmesi olmaktadır. Bu prensipler, Hindistan’ın bağımsızlığını kazanmasından sonra benimsenen politikaların da ana desteğini oluşturmuştur.

Hindistan’da tarımın uzun yıllar boyu ihmal edilmiş olması nedeniyle bu sektörde hemen hemen hiç büyüme olmamıştır. 1891 – 1946 yılları arasında tarım sektörünün yıllık ortalama büyümesi sadece %0,4 civarındadır. Ülkenin bağımsızlığını kazandığı 1947 yılında tarım ve tarıma dayalı sektörlerdeki istihdam toplam istihdamın %70’i olmasına karşın bu sektörlerin GSYİH’ya katkısı %50’dir. Bu nedenle aşağıda daha ayrıntılı olarak belirtileceği üzere kalkınma planlarında; kırsal kesimdeki yoksulluğun azaltılması, herkese olabildiği kadar eşit beslenme imkanı, tekstil ve diğer sanayi kollarının ihtiyacı olan tarımsal hammaddelerin temini ve ihracatın artırılması gibi birçok milli hedef için tarımsal kalkınma anahtar durumundadır.

1947 yılında, Mahatma Gandhi’nin önderliğinde bağımsızlığını kazanmasını takiben, Hindistan’da planlı kalkınma hamlesi; ülke kaynaklarının verimli kullanılması suretiyle insanların yaşam standardının yükseltilmesi, üretimin artırılması ve herkese iş imkanı yaratılması hedeflerine yönelik hükümet deklarasyonun yayınlanmasından sonra, Mart 1950’de bir hükümet kararnamesi ile “Planlama Komisyonu”nun kurulması ile başlatılmıştır. Planlama Komisyonu’na yüklenen sorumluluk ve görevlerin başında; ülke kaynaklarına değer biçilmesi, zayıf kaynakların güçlendirilmesi, kaynakların en efektif ve dengeli şekilde kullanımına ve önceliklerin tayinine yönelik planların yapılması gelmektedir. Bir başkan ve yedi üyeden oluşan Planlama Komisyonu’nun başkanı Başbakan’dır. Planlama Komisyonu’nun ilk başkanı Jawaharlal Nehru’dur.

Hindistan’da uygulanan Beş Yıllık Kalkınma Planları sırasıyla aşağıda listelenmiştir. Hindistan’daki hızlı nüfus artışına dikkati çekmek üzere, her bir Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi başındaki ülke nüfusu da burada verilmiştir. Buradan görüleceği üzere Hindistan’ın nüfusu 1951 ile 2002 yılları arasında yaklaşık 3 katı artmıştır.

- 1951 – 1956 Birinci Beş Yıllık Plan	365	milyon
- 1956 – 1961 İkinci Beş Yıllık Plan	401	“
- 1961 – 1966 Üçüncü Beş Yıllık Plan	444	“
- 1969 – 1974 Dördüncü Beş Yıllık Plan	529	“
- 1974 – 1979 Beşinci Beş Yıllık Plan	593	“
- 1980 – 1985 Altıncı Beş Yıllık Plan	679	“
- 1985 – 1990 Yedinci Beş Yıllık Plan	754	“
- 1992 – 1997 Sekizinci Beş Yıllık Plan	880	“
- 1997 – 2002 Dokuzuncu Beş Yıllık Plan	934	“
- 2002 – 2007 Onuncu Beş Yıllık Plan	1.095	“

İlk Beş Yıllık Plan 1951’de yürürlüğe konulmuş, bunu İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık Planlar izlemiştir. 1966 yılında yürürlüğe girmesi öngörülen Dördüncü Beş Yıllık Plan aynı yıl patlak veren İndo-Pakistan savaşı nedeniyle zorunlu olarak ertelenmiş ve ancak 1969 yılında yürürlüğe konulabilmiştir. Bunları sırasıyla Beşinci, Altıncı ve Yedinci Beş Yıllık planlar takip etmiştir. Sekizinci Beş Yıllık Plan iki yıllık bir aksama ile 1992 yılında uygulamaya konulmuştur. Halen 2002 yılında yürürlüğe giren Onuncu Beş Yıllık Plan uygulanmaktadır. Sırada 2007 – 2012 dönemini kapsayan Onbirinci Beş Yıllık Plan vardır.

Birinci Beş Yıllık Plan’da (1951 – 1956) ana öncelik tarıma ve özellikle sulama ve hidro-elektrik enerjiye verilmiştir. Ülkenin gıda ihtiyacını karşılamak üzere tarımsal üretimin artırılması ana taahhütlerden birisi olmuştur.

İkinci Beş Yıllık Plan (1956 – 1961), tarımsal kalkınmanın yanında yeni bir sanayileşme politikası uygulanması ve ülkede “sosyalist toplum modelini” oluşumunu sağlamak amaçları üzerine oturtulmuştur. Bu Plan’da hızlı sanayileşme, milli gelirden %25 artış (fiilen %20 olarak gerçekleşmiştir), gelir ve zenginliğin dağılımındaki eşitsizliğin azaltılması esas alınmıştır. Her İki Beş Yıllık Plan’ın müşterek hedefi ülkede köklü bir toprak reformu yapmaktır. Mughal Era ve İngiliz Koloni dönemlerinde geliştirilmiş olan ve o dönemlerden beri süregelen “zamindar sistemi”ni kaldırarak “toprak kullanım imtiyazını” (Land Tenure) değiştirmek ve böylelikle tarımsal üretimi arttırmak ilk aşama olarak kabul edilmiştir. Bu ilk iki Beş Yıllık planlarda kırsal kesimde kooperatifleşmeye önem verilerek halkın planlamaya katkısını sağlamak öngörülmektedir.

Üçüncü Beş Yıllık Plan (1961 – 1966), sanayileşmeye odaklanmıştır. Toplam harcamalardan taşıma ve iletişim sektörüne %24,6 ve sanayi ve maden sektörüne %20,1 pay verilmiştir. Her ne kadar sanayide çeşitlilik sağlanmış ve milli gelir artmış (aşırı nüfus artışı nedeniyle fert başına milli gelir artmamıştır) ise de enflasyon, kuraklık sebebiyle hasadın çok düşük olması ve Pakistan savaşı nedeniyle bu Plan dönemi ülkede tam bir hayal kırıklığı yaratmıştır.

Ülke içindeki siyasi çalkantılar sebebiyle Dördüncü Beş Yıllık Plan 1966 yerine 1969 yılında uygulamaya konulabilmiştir. Tarımsal ürün hasadındaki yıllık dalgalanmaların kontrol altına alınması ve eşitlik ve sosyal adalet seviyesinin yükseltilmesi Plan'ın ana hedeflerini teşkil etmektedir. Tarım ve tarıma bağlı sektörler %16,9, sanayi ve madencilik % 18,5 taşımacılık ve iletişim %18,4 ve enerji geliştirilmesi %17,8 olarak saptanmıştır. Bunlar önceki planlardan daha daha yüksek oranlardır.

Beşinci Beş Yıllık Plan (1974 – 1979) temel ilkeler olarak yoksulluğun ortadan kaldırılmasını ve özgüvenin sağlanmasını amaçlamaktadır. Bu amaçla toplam 393,3 milyar rupi harcamaya ayrılmış (öngörülenden %26 daha az) ve fiili harcama 394,2 milyar rupiye ulaşmıştır. Sanayileşme olgusu bir daha vurgulanmış olup bu harcamalardan; madencilik ve sanayi imalatı %22,5; elektrik üretimi %18,7; taşımacılık ve iletişim %17,2 ve tarım %12,1 pay almıştır. Beşinci Beş Yıllık Plan 1978 yılında yani olması gerekenden bir yıl önce sonlandırılmış, ülkeye ekonomik durgunluk ve siyasal kargaşa ortamı hakim olmuştur.

Altıncı Beş Yıllık Plan, iki yıllık bir aradan sonra 1980 yılında uygulanmaya başlamıştır. Beşinci Beş Yıllık Plan'da olduğu gibi bu Plan'da da yoksulluğun ortadan kaldırılması ana hedef olarak görülmektedir. Ancak, planlamacılar yoksulluğun ortadan kaldırılması gibi devasa bir hedefin tamamlanmasının beş yıllık bir süre içinde mümkün olamayacağını bilmektedirler. Plan ayrıca, ihracatın ve yatırımlardaki artışın hızlandırılması için tarımsal ve sanayi alt yapılarının güçlendirilmesini de amaçlamaktadır. Planlanan harcamalar toplamı 975 milyar rupi olup bundan elektrik sistemi %27,1, sanayi ve madencilik %15,4, taşımacılık ve iletişim %12,7 ve tarım %12,2 pay almaktadır. Bu planda yıllık %5,2 büyüme öngörülmüştür.

Yedinci Beş Yıllık Plan döneminde (1985 – 1990), öngörülen yıllık ortalama %5 büyümeye ulaşılmış hatta bazı yıllarda aşılmıştır. Tarım sektöründe %4 ve sanayide %8 büyüme gerçekleşmiştir. Bu dönemde toplam harcamalar 1800 milyar rupi olmuştur.

Sekizinci Beş Yıllık Plan (1992 – 1997), 1990 -1991 yıllarına damgasını vuran ve büyüme eğilimi gösteren borç krizini aşmak üzere programlanmış ve uzun vadeli yapısal düzenlemelerin oluşturduğu bir temel üzerine oturtulmuştur. Bu plandaki ana hedef, sanayileşmenin özel sektör tarafından geliştirilmesini teşvik etmek ve harekete geçirmek ve bu suretle devlet kaynaklarının daha büyük ölçüde temel alt yapı yatırımlarına ve insan kaynaklarının geliştirilmesine yönelmek olmuştur. Özel sektör ve yabancı yatırımcılar için şartların liberalleştirilmesi yanında, döviz sisteminde ciddi reform yapılmış ve Ruپی devalüe edilmiş, ithalat kısıtlamaları yumuşatılmış, bazı temel ara mallar için tamamen kaldırılmış, azami vergi oranı %350'den %85'e düşürülmüştür. Bu Plan'ın hedeflediği diğer konular; vergi reformu, subvansiyonların azaltılması ve kamu kuruluşlarının yeniden yapılandırılması olmaktadır. Sekizinci Beş Yıllık Plan, büyük ölçekli bir kamu sektörü kuruluşlarının özelleştirilmesi takvimi içermese de, genel olarak özel sektörün gelişmesini desteklemektedir. 1997 yılında bu Plan dönemi sona erdiğinde, genellikle ekonomik analizlerde başarılı bulunmuştur. Bu dönemde sonuç olarak; ortalama yıllık %6 ekonomik büyüme elde edilmiş, işsizlik ve yoksulluk azalmış, ihracat artmış ve enflasyon ciddi oranda düşmüştür.

Dokuzuncu Beş Yıllık Plan (1997 – 2002) daha eşit gelir dağılımı ve yoksulluğun azaltılması ile ekonominin özelleştirilmesi, yabancı yatırımların cazip hale getirilmesi ve bütçe açıklarının azaltılması üzerine odaklanmıştır. Bu reform döneminde; başta GSYİH'daki artışın %6,1 yükselmesi, yoksulluğun ülke genelinde nüfusun 1/3'ünden 1/4'üne düşmesi, 1991'de %51 olan okur-yazar oranının 2001'de %65'e yükselmesi, yeni iletişim çağının “state-of-the-art” teknolojilerinde Hindistan'ın ciddi bir rakip ülke olarak ortaya çıkması gibi kayda değer bazı gelişmeler kaydedilmiştir. Ancak, bir türlü aşılamayan verimsizlik, işsizlik ve gelir dağılımındaki uçurumlar ülkenin kronik problemleri olarak kaldı. Ayrıca, 1998'de iç ve dış piyasalarda yaşanan şoklar ekonomik büyümenin hızını kesen unsurlar oldu.

Onuncu Beş Yıllık Plan'da (2002 – 2007) hükümet %8 ekonomik büyümeyi öngören oldukça iddialı bir hedef ortaya koymuştur. Bu hedef Dokuzuncu Beş Yıllık Plan döneminde elde edilen büyüme seviyesinin çok üzerindedir. Diğer kayda değer ekonomik hedefler; yoksulluğun 2007'ye kadar %5 ve 2012'ye kadar %15 azaltılması, kalifiye işçi sayısının en azından planlanan işçi sayısı artışı oranında artırılması, orman alanlarının 2007'de ülke yüzölçümünün %25'ine 2012'de %33'ünü kaplayacak oranda artırılması, 2007'ye kadar bütün köylerin kullanma suyuna kavuşturulması ve ülkedeki bütün önemli nehirlerde kirlenmenin 2007'ye kadar temizlenmesi olmaktadır. En fazla istihdam imkanı yaratabilecek sektörlerle dikkat

çekilmekte ve tarımın kalkınması bu Plan'ın ana elemanı olarak görülmektedir. Bu sektörler; en geniş anlamı ile tarım ve sonra inşaat, turizm, nakliye, küçük ölçekli sanayi işletmeleri (SSI), perakendecilik, iletişim olmaktadır. Sanayileşme politikasında özelleştirmeye devam edilmesi vurgulanmaktadır. Onuncu Beş Yıllık Plan'da öngörülen ve iddialı bir rakam olan %8 büyüme hızı ulaşılabilir bir değer olarak görülmektedir. Verimlilik artırıcı politikalar nedeniyle hem kamu sektöründe hem de özel sektörde kuvvetli büyüme beklenmektedir.

Hindistan'da kalkınma plan uygulamalarında şu özellikler hemen göze çarpmaktadır.

- Dördüncü ve Altıncı Beş Yıllık planların uygulamaya konulmasındaki ikişer yıllık geçikmeler haricinde, ülke içindeki siyasal çalkantılar ve hükümet değişiklikleri plan uygulamalarını genel olarak aksatmamıştır.
- Latin Amerika ülkelerinin çoğunda görülenin aksine, Hindistan'daki kalkınma planları bir siyasi grubun veya bir siyasi liderin veya tanınmış bir ekonomistin planları olmak yerine ülkenin Beş Yıllık planları olmuştur.
- Yine Latin Amerika ülkelerindekilerin aksine, döviz politikası ve enflasyon ana hedef olmak yerine diğer hedeflere ulaşılması için kullanılan ögeler olarak ele alınmıştır.
- Ana hatları ile planlar birbirinin takipçisi ve tamamlayıcısı görünümündedir.
- Bütün planlarda büyüme hızına ve çeşitli konulara vurgu yapılmakla birlikte ana hedef daima ülkenin kendine yetecek gıda üretimini yapan bir tarımsal gelişme içinde olması ve yoksulluğun önlenmesi olmaktadır.
- Hindistan, doğum oranı yüksek ve bugün 1,1 milyarı aşan nüfusa sahip bir ülkedir. Dünya nüfusunun yaklaşık 1/6'sını oluşturan bu kalabalık nüfusun beslenmesi ülkenin ve dolayısıyla kalkınma planlarının birinci önceliği olmaktadır.

ODA kapsamında Japonya'dan destek alan bir diğer ülke Hindistan'dır ve bu kapsamda aldığı hibe, kredi ve teknik desteklerin tutarı 1998 yılı itibarıyla 6394 milyon USD olmuştur. Destekler, genellikle ekonomik altyapının ıslahı, yoksulluğun giderilmesi, çevrenin korunması konularındaki yatırımların finansmanında kullanılmıştır.

Hindistan ile ilgili ekonomik verilerin yayınlandığı “Hindistan Ekonomik Beyaz Sayfaları” ve “Hindistan Ekonomi İzleme Merkezi – Centre for Monitoring Indian Economy (CMIE)” verilerine göre Hindistan’ın son yıllardaki ekonomik büyüme oranları aşağıdadır.

1993	% 6,2	2000	% 5,2
1994	% 7,8	2001	% 5,6
1995	% 7,6	2002	% 6,0
1996	% 7,8	2003	% 6,0
1997	% 5,4	2004	% 6,8
1998	% 6,6	2005	% 6,5
1999	% 6,4		

Dünya Bankası (WDI) verilerinde ise 1990 – 1997 yılları arasındaki ortalama büyüme oranı %4,3 ve kişi başına milli gelir 370 USD olarak gösterilmektedir.

5.2.3. ENDONEZYA

Ülke Kimliği :

Ulusal Adı	: Endonezya Cumhuriyeti
Başkenti	: Cakarta
Yönetim Şekli	: Başkanlık Tipi Cumhuriyet
Nüfusu	: 231,6 milyon (BM tahmini)
Yüzölçümü	: 1.919.440 km ²
Okur-Yazar Oranı	: %87,9 (erkek:%92,5 kadın:%83,4)
Para Birimi	: Endonezya Rupisi (IDR)
Para Birimi Paritesi	: 1 USD = 8.808 IDR (Mayıs 2007)
GSYİH	: 364,2 / 364,5 milyar USD (IMF/WDI)
Dünya Sıralamasındaki Yeri	: 22 / 21 (IMF/WDI)
GSYİH Reel Artışı	: % 5,4
Kişi Başına Milli Gelir	: 1.260 USD/kişi
Yıllık Enflasyon Oranı	: %13,2
İşsizlik Oranı	: %12,5
İhracatı	: 102,3 milyar USD
İthalatı	: 77,7 milyar USD
Dış Ticaret Fazlası	: 24,6 milyar USD
Dış Borç	: 130,4 milyar USD (29.)

Kaynak : AllNet – Ülkeler Rehberi

200 milyonun üzerindeki nüfusu ile dünyanın dördüncü en kalabalık ülkesi olan Endonezya yaklaşık 17.500 ada üzerinde kurulu olup dünyanın en büyük adalar ülkesidir. Bugünkü Endonezya nüfusunun büyük bir çoğunluğunu oluşturan Austronesian halkı MÖ 2000 yıllarında Endonezya'ya Tayvan'dan göç etmiş ve zamanla çoğalarak buranın yerli Malay halkını doğu bölgelerinde yaşamak durumunda bırakmıştır. Tarıma ve özellikle pirinç yetiştirilmesine çok elverişli olan topraklar ve iklimi sayesinde MÖ 800 yıllarına gelindiğinde köyler, şehirler ve küçük krallıklar oluşmuştur. Endonezya'nın bir adalar ülkesi olmasının, adalar arası ve uluslararası ticaretin kısa sürede gelişmesine büyük ölçüde katkısı olmuştur. Hindistan'daki krallıklarla ve Çin ile kurulan ticaret bağlantıları yüzyıllar boyu devam etmiş ve Endonezya tarihinin şekillenmesinde ticaret önemli rol oynamıştır.

Ticaretin etkisi ile MS yedinci yüzyıldan sonra ülkede Srivijaya Deniz Krallığı kurulmuş hükümlerini sürdürmüştür. Sekizinci ve onuncu yüzyıllar arasında Budist Sailendra ve Hindu Madaram hanedanları ülkeye hakim olmuştur. Onüçüncü yüzyıl sonlarında Cava adasında kurulan Hindu Majapahit krallığı Gajah Mada döneminde Endonezya'nın büyük bir kısmına hakim olmuştur. Bu dönem Endonezya tarihinin "altın çağı" olarak anılmaktadır.

Güney Doğu Asya'ya gelip giden Müslüman tacirlerin etkisi ile onüçüncü yüzyılda Sumatra adasında başlayan Müslümanlığın benimsenmesi hareketi onaltıncı yüzyılda ülkenin tamamını kapsamıştır.

Endonezya'ya ilk gelen Avrupalılar, 1512 yılında, Hindistan cevizi, karanfil ve Hint biberi kaynaklarını ele geçirmeyi amaçlayan Portekizli tüccarlar olmuştur. Bunu İngiliz ve Hollandalı tüccarların gelişi ve ticarete hakim oluşu takip etmiştir. Ondokuzuncu yüzyılın başlarında Hollanda hükümeti Endonezya'yı bir koloni haline getirmiştir. Endonezya'da Hollanda'nın hakimiyeti İkinci Dünya Savaşı sırasında Japonya'nın Endonezya'yı istila etmesine kadar sürmüştür. Japon istilası Endonezya'daki bağımsızlık hareketini körüklemiş ve Japonya'nın İkinci Dünya Savaşında yenilgiyi kabul etmesinden iki gün sonra Ağustos 1945'de milliyetçi lider Sukarno Endonezya'nın bağımsızlığını ilan etmiştir. Ancak Hollanda tekrar hakimiyetini devam ettirmek istemişse de Aralık 1949'da uluslararası baskılara dayanamayıp Endonezya'nın bağımsızlığını kabul etmiştir. Bağımsızlık ilanı ile devlet başkanlığı koltuğuna oturan Sukarno'nun bir süre sonra uygulamaya başladığı ve giderek ağırlaştırdığı dikta rejimine karşı orduda ve güçlenen Endonezya Komünist Partisi içinde bir muhalefet oluştu.

Bu muhalefet hareketi Eylül 1965’de bir darbe ile sonuçlandı. General Suharto başkanlığındaki askeri yönetim, şiddetli bir anti-komünist temizlik hareketine girişti ve darbe yapmakla suçlanan Endonezya Komünist Partisi kısa süre içinde dağıtıldı ve ülkede bir milyonun üzerinde insan öldürüldü.

1968 Mart’ında resmen devlet başkanı olarak atanan Suharto’nun “yeni düzen” olarak adlandırdığı yönetim yabancı sermaye yatırımlarını teşvik etti ve bu yatırımlar gelecek 30 yıldaki ekonomik büyümenin ana faktörü olarak empoze edildi. Ancak, Endonezya 1997 – 1998 Doğu Asya krizinden en fazla etkilenen ülke oldu. Bu krizde, halkın “yeni düzen”e ve Suharto’nun dikta rejimine karşı artan hoşnutsuzluğu şiddetli protestolara dönüştü ve ülkeyi ciddi bir kaosa sürükledi. Mayıs 1998’de Suharto istifa etmek zorunda kaldı. Suharto’nun istifasını takiben başlayan dönem, ülkede demokrasinin güçlenmesi, daha açık ve liberal siyasal ve sosyal çevrenin oluşması nedeniyle “Reformasi – 1998 Devrimi” olarak adlandırılmaktadır.

Endonezya’da 1950’lerde devlet başkanı Sukarno döneminde başlatılan planlı kalkınma hamleleri sonucunda Birinci Beş Yıllık Plan 1956 yılında yürürlüğe girmiştir. Bunu 1960 yılında uygulamaya konulan Sekiz Yıllık Kalkınma Planı izlemiş ve sonra üçüncü, dördüncü vb. beş yıllık planlar sırayla uygulanmıştır. Ancak, Endonezya’da planların numaralandırılması biraz karışıklık arz etmektedir. Şöyle ki, kalkınma planları, kapsadıkları süreler itibarıyla üç ana grupta toplanır. Bunlar, uzun vadeli planlar (25 yıl), orta vadeli planlar (5 yıl) ve yıllık programlardır. İlk 25 yıllık uzun vadeli plan 1969 – 1994 yıllarını kapsamaktadır. İkinci 25 yıllık uzun vadeli plan ise 1995 – 2019 yıllarını kapsamak üzere yürürlüğe konulmuştur. Uzun vadeli planlar içinde yer alan 5 yıllık planlar “Repelita” olarak isimlendirilmiştir. Bazı kaynaklar, Repelita I’i ülkenin Birinci Beş Yıllık Plan’ı olarak kabul etmektedir. Endonezya’nın Beş Yıllık Kalkınma planlarının kronolojik sıralaması aşağıdaki gibidir.

- 1956 – 1960 Birinci Beş Yıllık Plan
- 1961 – 1968 Sekiz Yıllık Plan
- 1969 – 1974 Repelita I
- 1975 – 1979 Repelita II
- 1979 – 1984 Repelita III
- 1984 – 1989 Repelita IV
- 1989 – 1994 Repelita V
- 1994 – 1999 Repelita VI
- 1999 – 2004 Repelita VII
- 2004 – 2009 Repelita VIII

Birinci Beş Yıllık Plan'da (1956 – 1960) kamu harcamaları dağılımı öne çıkmaktadır. Plan'a göre kamu harcamalarının %25'ini madencilik ve imalat, %25'ini iletişim ve ulaşım,%15'ini enerji projeleri ve %35'ini diğer projeler oluşturmaktadır.

1961 Ocak ayında yürürlüğe giren Sekiz Yıllık Plan'a (1961 – 1968) göre yabancı yardımlardan elde edilen fonların %25'i ulaşım ve iletişim, %22'si endüstri, %13'ü askeri projelerinde dahil olduğu özel projeler ve %11'i gıda gibi "A" projelerine tahsis edilmektedir. Sekiz "B" projesinin ise (petrol, kauçuk, bakır ve ormancılık) "A" projelerinin arzını oluşturması planlanmıştır. Kasım 1964'te "B" projelerinin çoğunun bağlı olduğu yabancı sermaye yetersizliği yüzünden tüm "A" ve çoğu "B" projesi askıya alınmıştır. 1964-1968 yılları arasında ekonomik iyileştirme(rehabilitasyon) gelişmenin yerini almış ve planlanan tüm projeler sadece ekonomik sınırlar içinde değerlendirilmiştir.

"Repelita I" olarak isimlendirilen Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1969 – 1974) tarım alanında gelişmeye önem veren bir plandır. Gübre, tarım makineleri ve ekipmanları üreten tarım gelişimini destekleyecek sektörlerle yapılan yardımlar teşvik edilmiştir. Tekstil, kağıt, kauçuk lastik ve inşaat malzemeleri gibi ithal ikameci sektörlerle destek verilmiştir.

Repelita II (Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1975 – 1979)'nda istikrar politikalarından ekonomik gelişme politikalarına doğru bir kayma görülmektedir. Plan, geliştirilmiş ev ve eğitim tedariki planıyla birlikte emek yoğun sektörlerle ağırlık vererek büyük ölçüde kırsal ekonomiye odaklanmıştır. Plan'da çiftçilere daha fazla ürün elde edebilmeleri ve ürünlerini kolayca pazarlamayabilmeleri için destek vermek üzere, çiftçi kooperatifleri ve bankaların teşvik edilmesine vurgu yapılmıştır. Keza, sanayi işçilerine ve tarıma yardımcı olmaları için işçi sendikalarına da teşvik verilmektedir.

1980'lerdeki ekonomiyi yeniden inşa etme çabaları sonuç vererek yıllık % 6 GSYİH büyümesi elde edilmiştir.

Repelita III (Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979 – 1984)'nın vurgusu ekonomik büyüme, eşitlik ve ulusal istikrardan oluşan Gelişme Üçlüsüdür. Turizm (%15), tarım ve sulama (%14), maden ve enerji (%13), eğitim (%10) ile bölgesel ve yerel gelişme (%10) planın öncelikleri arasında yer almaktadır.

Repelita IV (Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1984 – 1989) sanayileşmeyi vurgulamaktadır. Söz konusu planda, %9.5'luk ekonomik büyüme yanında, tarımda %3, petrol ve madencilikte %2.5, ulaşım ve iletişim alanında %5.2 ve inşaatla %5 büyüme öngörülmektedir. Ancak düşük petrol fiyatları hükümetin hedeflerini aşağı çekmesine ve özel ve yabancı sermayeyi teşvik etmesine neden olmuştur.

Repelita V (Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1989 – 1994) yine sanayileşmeyi öne çıkarırken, hedeflenen ekonomik büyüme oranı %8.5'tur. Tarımda %3.6, petrol ve madencilikte %4.2, ticaretle %6, inşaatla %6 ile ulaşım ve iletişim alanında %6.4 büyüme hedeflenmiştir. Madencilik ve enerji alanındaki gelişime öncelik verilmiştir. Enerji haricinde imalat, ormancılık, tarım ulaşım, iletişim ve turizm yine öncelik verilen sektörlerdir.

Repelita VI (Sekizinci Ekonomik Plan 1994 – 1999)'da yıllık ortalama %6.2'lik GSYİH artışı öngörülmekte ve kişi başına gelirin 1000 USD'ye ulaşacağı tahmin edilmektedir. Plan, pek çok sektörde özelleştirmeye ve kısmi olarak yabancı sermayeye açılmaya önem vermiştir. Söz konusu hedeflere 1997 yılında ulaşılmış, ancak 1998 yılında yaşanan ekonomik kırıma uluslararası yardım kuruluşlarının müdahalesini zorunlu kılmıştır.

Repelita VII (1999 – 2004) Orta Vadeli Kalkınma Planı, öncelikle 1997 Asya Krizi'nin etkilerini ortadan kaldırıp, kriz öncesi ekonomik büyüme oranını yakalamayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, ülke kaynaklarını verimli bir şekilde kullanarak makro-ekonomik istikrarı sağlamak planın ana öğelerinden birini teşkil etmektedir. Repelita VI'da hedeflendiği üzere, 1994 yılında 25 milyon olan ülke nüfusunun yaklaşık %6'sını oluşturan yoksulluk sınırının altında yaşayan insan sayısının 2004 yılında sıfıra indirilmesi ile yoksulluğun tamamen ortadan kaldırılması, insan kaynaklarının geliştirilmesi, çevre kirliliği ile ciddi şekilde mücadele edilmesi ve yeni iş olanakları yaratılarak işsizliğin azaltılması bu Plan'da vurgulanan diğer unsurlardır.

Repelita VIII (2004 – 2009) Orta Vadeli Kalkınma Planı ile hükümet, ülkedeki yatırım ortamını geliştirerek, yüksek maliyetli ekonomik yapıyı değiştirmeyi ve bu sayede sosyal ve ekonomik refah seviyesi yüksek bir toplum yaratmayı hedeflemektedir. İhracatın artış hızı çok düşük olduğu için, sanayinin rekabet gücünün artırılması önemle vurgulanmaktadır. Programın başarı ile uygulanabilmesi için halkın desteğinin sağlanması ve finansal kaynak temini zorunlu görülmektedir. Program için gerekli finansal kaynakların temini konusu ise mali disiplinin sağlanması ve 2009 yılında denk bir bütçe oluşturulmasına bağlanmaktadır.

Özelleştirme ve liberalizasyon öncesi en önemli ekonomik kalkınma politikası “1988 Devlet Politikasının Temel İlkeleri” içinde şekillendirilmiştir. Bu belge Endonezya’daki eşitsiz nüfus dağılımının üstesinden gelmeyi hedef alan içgöç kalkınma politikasını ortaya çıkarmıştır. Söz konusu politikanın, nüfus yoğunluğu çok olan bölgelerin sorunlarını çözmek, bölgesel gelişmeyi artırmak, iş imkanlarını genişletmek, ulusal birliğe katkı sağlamak, ve ulusal savunmayı güçlendirmek gibi pek çok amacı vardır. Java, Bali ve Batı Tenggara gibi nüfus yoğunluğunun çok olduğu bölgelerden sağlanacak olan göçün amacı nüfusun üretim verimliliğini artırmak ve çevre zararlarını önlemektedir. Nüfusun seyrek olduğu Sumatra, Kalimantan, Sulawesi, Maluku, Irian Jaya ve Doğu Timor’a göçün amacı doğal kaynakların verimliliğini artırmak, istihdamı artırmak ve iş imkanlarını artırmaktır. Çiftçilerin toprak sahipliği süresinin azalması nüfusun hem yoğun hem de seyrek olduğu alanlarda büyük bir problem yaratmaktadır. Bu politikaya yönelik tüm faaliyetler BAKOPTRANS (Göç Hareketlerini Düzenleme Koordinasyon Kurulu) tarafından yürütülmüştür. 1985 Ormancılık istatistiklerine göre, nüfus yoğunluğunun az olduğu alanlardaki 30 milyon hektarlık orman alanı tarım alanına dönüştürebilmiştir. Tarım göç politikasının gelişmesi için önemli bir sektör olmuştur. Yeni alanlar açıldıkça yeni iş imkanları da ortaya çıkmaya başlamıştır. Ekonomik Plan Repelita V’teki göçün hedefi, 550.000 aileyi Java ve Bali’nin dışındaki yeni yerleşim yerlerine yerleştirmektir. Repelita V’in üçüncü yılında (1991 – 1992) 70.000 aile hedeflenmiş ve bunların yaklaşık %92’si yerleştirilmiştir.

Bu politikanın uygulanmasındaki en büyük engel ailelerin yerleştirileceği bölgelerdeki yerleşim alanlarının yapımındaki gecikmeler olmuştur. Tarımsal yorgunluk da programın başarısızlığının etkenlerindedir. 1991/92 yıllarında pirinç üretimi bir önceki yıla göre aynı olmasına rağmen hektar bazında ulusal üretimle kıyaslandığında düşük kalmıştır. Aynı dönem içinde fındık, fasulye ve mısır üretim oranı düşmüştür. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılıktaki düşüş az miktarda olurken tavukçuluk %21 azalmıştır.

Endonezya’nın kalkınmasında çift taraflı ve çok uluslu yardımlar çok önemli bir rol oynamıştır. 1965’den önce Endonezya Sovyetler Birliği ve diğer komünist ülkelerden önemli dış yardımlar almıştır. Bunlar, 750 milyon USD ekonomik yardımlar ile 1 milyar USD’nin üzerindeki askeri yardımlardan oluşmaktadır. 1966’dan itibaren dış yardımların yönü tamamen batıya dönmüştür. ABD, İngiltere, Japonya, Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda Belçika, İsviçre ve Yeni Zelanda’nın da dahil olduğu bir grup ülke ile bazı uluslararası organizasyonlar (Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası - IBDR ve Asya Kalkınma Bankası - ADB gibi) bir araya

gelerek “Endonezya için Hükümetler Arası Grup” (Inter-Governmental Group on Indonesia – IGGI) adı altında bir yardım grubu oluşturdular. 1985/86 için toplam IGGI yardımı 2,5 milyar USD olarak programlandı. 1970’lerde ve 1980’lerin başlarında, Endonezya’nın finansal altyapısının ve planlama çalışmalarının organizasyonunda IMF merkezi bir rol üstlendi. Endonezya hükümetinin daveti üzerine IMF, yardım yapacak ülkelere sunulmak üzere ülkede uygulanan ekonomik planların kapsamlı bir değerlendirmesini yaptı. Daha sonra IMF, görev kapsamını genişleterek planlama ve dış yardımların uygun yerlere tahsis konusunda Endonezya hükümetine danışmanlık yapmaya başladı. Kasım 1991’de Endonezya ordusunun Dili ve doğu Timor bölgelerinde göstericilere ateş açmasını protesto amacıyla Hollanda, Danimarka ve Kanada yardımları askıya aldı. Bunun üzerine Endonezya hükümeti de Hollanda’dan gelecek tüm yardımları red edeceğini açıkladı. Ayrıca hükümet IGGI’nin dağıtılmasını talep etti ve yerine 18 ülke ve 12 çok uluslu yardım teşkilatının katılımı ile “Endonezya Danışma Grubu” (Consultative Group of Indonesia – CGI) oluşturuldu. Bu kapsamda IMF tarafından finanse edilen programla 1997 yılında başlamak üzere 3 yıl için ekonominin yeniden yapılandırılmasına yardımcı olmak ve finans sisteminin desteklenmesi amacıyla toplam 12,5 milyar USD tutarında dış yardım teklif edildi. 1999 yılına kadar ödenmek üzere toplam 40 milyar USD’yi aşan uluslararası yardım paketi programlandı.

Japonya’dan “Resmi Kalkınma Yardımı – Official Development Assistance (ODA)” kapsamında yardım alan ülkelerden biri de Endonezya’dır. Kredi, hibe ve teknik yardım olarak Japonya’nın Endonezya’ya yaptığı desteklerin 1998 yılı itibarıyla tutarı 14,789 milyar USD’dir. Bu destekler, bölgeler arasındaki eşitsizliğin giderilmesi, insan kaynaklarının ve eğitimin geliştirilmesi, çevrenin korunması, sanayinin yapılandırılması ve altyapının onarılıp yenilenmesi gibi yatırımlara yönelik olarak verilmiştir.

Dünya Bankası Endonezya’daki faaliyetini 1967’den beri aktif bir şekilde sürdürmekte ve başta yoksulluğun azaltılması olmak üzere ekonomik kalkınmayı desteklemektedir. Dünya bankası bu tarihten itibaren yaklaşık 25 milyar USD tutarında, hemen bütün sektörlerde, toplam 280 kalkınma program ve projesini desteklemiştir. 1990’lara kadar Dünya Bankasının Endonezya’ya verdiği krediler bazı yıllarda yıllık 1 milyar USD’ye kadar ulaşmıştır. Ancak 2000 yılı ekonomik krizinden sonra, Dünya Bankası Endonezya’daki konumunu değiştirerek, yıllık kredi miktarını ortalama 460 milyon USD seviyesine kadar düşürdü ancak eğitim projelerindeki ağırlığını arttırdı. Bütün bu dış yardım ve desteklere rağmen Endonezya’nın gerekli

atılımı yapamaması ve istenilen amaca erişememesinin nedeni, planlamayı tamamen dış kaynak ve dinamiklere bağlamasında yatmaktadır.

Endonezya Merkezi İstatistik Bürosu verilerine göre son yıllardaki reel büyüme oranları aşağıdadır.

1993	% 6,5	2000	% 4,8
1994	% 7,5	2001	% 3,3
1995	% 8,2	2002	% 3,5
1996	% 7,8	2003	% 4,1
1997	% 4,7	2004	% 5,1
1998	%-13,7	2005	% 5,6
1999	% 0,0	2006	% 5,4

Dünya Bankası (MDI) verilerine göre 1990 – 1997 yılları arasındaki ortalama büyüme oranı %5,9 ve kişi başına milli gelir 1.110 USD olmuştur.

5.2.4. MALEZYA

Ülke Kimliği : 2004 yılı verileri.

Ulusal Adı	: Malezya Krallığı
Başkenti	: Kuala Lumpur
Yönetim Şekli	: Federal Anayasal Monarşi
Nüfusu	: 27,4 milyon (2007)
Yüzölçümü	: 330.252 km ²
Okur-Yazar Oranı	: %94,0 (2002 verileri)
Para Birimi	: Ringgit Malezya (RM)
Para Birimi Paritesi	: 1 USD = 3,8 RM (Sabit Kur)
GSYİH	: 149,9 / 148,9 milyar USD (IMF/WDI)
Dünya Sıralamasındaki Yeri	: 39 / 37 (IMF/WDI)
GSYİH Artışı	: % 5,2
Kişi Başına Milli Gelir	: 4.970 USD/kişi
Yıllık Enflasyon Oranı	: % 1,4
İşsizlik Oranı	: % 3,4
İhracatı	: 126,5 milyar USD
İthalatı	: 105,2 milyar USD
Dış Ticaret Fazlası	: 21,3 milyar USD
Dış Borç	: 57,8 milyar USD (37.)

Kaynak : - T.C. Kuala Lumpur Ticaret Müşavirliği Raporu

- AllNet – Ülkeler Rehberi

Malezya, birbirinden Güney Çin Denizi ile ayrılmış ve aralarında 1000 milden fazla mesafe bulunan iki coğrafi bölge üzerinde kurulmuş onüç eyaletten oluşan bir federal devlettir. Bu bölgeler Batı Malezya (Peninsular Malaysia) ve Doğu Malezya (Malaysian Borneo) olmaktadır. 1963 yılına kadar ondört eyaletli Malaya Federasyonu iken bu tarihten itibaren ismi Malezya olarak değiştirilmiş ve 1965 yılında Singapur'un federasyondan ayrılıp bağımsız bir devlet olmasından sonra eyalet sayısı onüçe inmiştir.

Malezya topraklarındaki ilk yerleşimin MÖ 2500 yıllarında Siam'dan göç eden Malay Peninsula halkı tarafından gerçekleştirilmiş olduğu bilinmektedir. Bunu MÖ 1500 ile 500 yılları arasında Java'dan göç eden Proto-Malaylar takip etmiştir. MS ikinci ve üçüncü yüzyıllarda çok sayıda, Çin kaynaklarına göre otuz civarında, Malay Krallığı kurulmuştur. Güneydoğu Asya'da önemli yolların kesiştiği bir coğrafi konumda bulunan Malezya'da, İ.Ö 1. yüzyılda, Çin ve Hindistan'la olan güçlü ticaret bağları sayesinde bir Hindu-Budist dönemi yaşanmış, 13. yüzyılda ise Arap ve Hint tacirlerinin etkisi ile İslam dini yayılmış ve Malezya'yı o dönemde yönetenlerin Müslümanlığa dönmesi ile Malaylar arasında İslam dini yerleşmiştir.

1511 yılında ülke Portekizliler tarafından işgal edilmiş, 1641'de Hollandalılar Portekizlilerden ülkeyi almış, 1776'da ilk İngiliz kolonisi kurulmuş, 1824 yılında ülke Hollanda ile İngiltere arasında ikiye bölünmüş ve 1826'da ise İngilizler ülkeyi kolonileri haline getirmişlerdir. Yirminci Yüzyılın başlarında Pahang, Selangor, Perak ve Negeri Sembilan eyaletleri birleşerek "Federe Malay Devletleri"ni oluşturmuşlar, ancak İngilizlerin Malay yöneticiler üzerindeki esaslı etkisi devam ede gelmiştir. Malay yarımadasında geri kalan beş eyalet ise "Gayri Federe Malay Devletleri" olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Ülkenin, İkinci Dünya Savaşı sırasında Japonlar tarafından işgal edilmesi üzerine halk arasındaki bağımsızlık fikri yaygınlaşmaya başlamıştır. Malezya, 31 Ağustos 1957 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiş ve Malezya Federasyonu adını almıştır. Federasyon'a Borneo adasında yer alan Sabah ve Sarawak da katılmış, ancak 1965 yılında Singapur Federasyon'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiştir.

1957 yılında bağımsızlığa kavuştuğunda Malezya, bu sefer ciddi ekonomik ve sosyal güçlüklerle karşı karşıya kaldı. Malay (toplam nüfusun yaklaşık %50'si), Çin (%30), Hindu (%9), kalanı da Tamil, Pakistan gibi 16 ayrı etnik kökenli çeşitli halklardan oluşan, farklı diller konuşan ve farklı dinlere inanan karmaşık ve az eğitilmiş nüfus yapısı başlı başına büyük bir sorun

oluşturmaktaydı. Hızlı nüfus artışı ayrı bir problemdi. Bağımsızlığın kazanılmasını takip eden ilk yıllarda, içerde sosyal ve siyasal kargaşalar ve dışarıda komşu ülkelerle yaşanan, neredeyse savaş eşiğine gelen, silahlı çatışmalar ülke gündeminin en önemli maddeleri oldu.

1950’li yılların başlarında bir taraftan bağımsızlık savaşı veren Malaya (o tarihte henüz Malezya adını almamıştı) diğer taraftan ülkenin sanayileşmesi ve kalkınması için ekonomik kalkınma planları uygulama gayreti içindeydi. Bu tarihten günümüze kadar Malezya’da (Malaya olarak anıldığı dönem dahil) toplam 24 ekonomik kalkınma plan çalışması yapılmıştır. Bunlar 2 adet on yıllık, 12 adet beş yıllık ve 10 adet kısa süreli ara planlar olmaktadır. Bu amaçla, 1950 yılında yürürlüğe konulmak üzere, altı yıllık, Birinci Malaya Kalkınma Plan Taslağı hazırlandı. Bunu 1955 – 1960 Genel Kalkınma Planı ve 1961 – 1965 İkinci Beş Yıllık Plan takip etti. Ancak, bazı kaynaklar Birinci Malaya Kalkınma Plan Taslağı’nı yok sayarak, Genel Kalkınma Planı’nı (1955- 1960) Birinci Malaya Planı olarak adlandırmaktadırlar. Bu ilk üç planın uygulandığı dönemde ülkenin politik olarak yeniden yapılandırılma içinde olması nedeniyle, ülke 1963 yılında Malezya ismini aldıktan sonra, 1965 yılından itibaren planlar Birinci Malezya Planı’ndan başlamak üzere yeniden isimlendirilip numaralandırıldı. Malezya’da ekonomik kalkınma planları Başbakanlığa bağlı “Ekonomik Planlama Birimi” (Economic Planning Unit – EPU) tarafından hazırlanmaktadır.

Çeşitli isimler altında uygulamaya konulan 12 adet Beş Yıllık Plan (bunlardan birincisi altı yıllıktır) tarih sırasıyla aşağıdadır:

- 1950 – 1955 Birinci Malaya Kalkınma Planı
- 1955 – 1960 Genel Kalkınma Planı
- 1961 – 1965 İkinci Malaya Beş Yıllık Planı
- 1966 – 1970 Birinci Malezya Planı
- 1971 – 1975 İkinci Malezya Planı
- 1976 – 1980 Üçüncü Malezya Planı
- 1981 – 1985 Dördüncü Malezya Planı
- 1986 – 1990 Beşinci Malezya Planı
- 1991 – 1995 Altıncı Malezya Planı
- 1996 – 2000 Yedinci Malezya Planı
- 2001 – 2005 Sekizinci Malezya Planı
- 2006 – 2010 Dokuzuncu Malezya Planı

OPP2 ve OPP3 olarak anılan on yıllık Perspektif Çerçeve planlar aşağıdadır.

- 1991 – 2000 Perspektif Çerçeve Planı (Outline Perspective Plan – OPP2)
- 2001 – 2010 Perspektif Çerçeve Planı (Outline Perspective Plan – OPP3)

Birinci Malaya Kalkınma Planı Taslağı (1950 – 1955), ülkenin bağımsızlık savaşı verdiği dönemde hazırlanan bu taslak ana hatları ile sanayileşmenin yanında kırsal kesimin kalkınmasını ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasını hedeflemektedir. Ancak ülkenin içinde bulunduğu iç çatışmalar ve savaş ortamı nedeniyle uygulama olanağı bulunamamıştır.

Ülkenin bağımsızlığını ilan etmesinden hemen önce “Genel Kalkınma Planı” (1956 – 1960) yürürlüğe konuldu. İngiliz Koloni Hükümeti, mevcut sınırlı kaynakları kırsal kesimin kalkınmasından çok Malaya komünist isyancıları ile mücadelede kullanmaktaydı. Başbakanlık tarafından yönetilen bu plan ile tarıma ve kırsal kesimin kalkınmasına önemli miktarda kaynak tahsis edilmiştir. Keza altyapının yenilenmesi için de ciddi miktarda kaynak tahsisi yapılmıştır.

İkinci Malaya Beş Yıllık Planı (1961 – 1965) Malaya Federasyonu döneminde yapılan son plan olup, bir önceki planın devamı niteliğindedir. Tarımın ve kırsal kesimin kalkınmasına yönelik harcamaların artırılması öncelikli hedeflerdendir. Arazi reformu, fiziki altyapı ve sosyal hizmetlere daha fazla fon ayrılmasını öngörmektedir. Bu planda, “kırsal kesimdeki nüfusun ekonomik ve sosyal refah seviyesinin yükseltilmesi için olanak ve fırsatlar sağlanması” olgusu belirtilmektedir.

Birinci Malezya Planı (1966 – 1970) Malezya hükümeti tarafından hazırlanan ilk ekonomik kalkınma planı olup Sabah ve Sarawak bölgelerini de kapsamaktadır. Tüm ülke vatandaşlarının refah seviyesinin yükseltilmesi ve özellikle kırsal kesimdeki düşük gelirli grupların yaşam şartlarının geliştirilmesi bu planın ana öğelerini oluşturmaktadır. Bu planın önemli hedeflerinden birisi de “girişimciliği” teşvik ederek ülkenin sanayileşmesini sağlamaktır. Bu amaçla, 1965 yılında kurulmuş fakat fazla bir varlık gösteremeyen “Federal Sanayi Kalkınma Kurumu” (Federal Industrial Development Authority – FIDA) 1967 yılında yeniden canlandırılmış ve sanayileşmenin hızlandırılması için çalışmaya başlamıştır. Belirli bazı sanayi kuruluşlarının millileştirilmesi konusunda kotalar oluşturulup, iç pazara dönük çalışacak yeni şirketlerin asgari %51 sermayesinin Malezya vatandaşlarına ait olması şartı getirilmiştir. İhracat yapacak şirketler bu şarttan muaf tutulmuştur. Bu Plan ayrıca, kırsal kesime daha fazla sağlık

hizmeti verilmesi, eğitimin geliştirilmesi ve okur-yazar oranının artırılması ile tarım ve hayvancılık sektörlerinde verimliliğin ve üretimin artırılması hedeflerini de içermektedir.

İkinci Malezya Planı (1971 – 1975), aslında Birinci Malezya Planı'nın bir devamı olarak nitelendirilebilir ve Malay nüfus içindeki yoksulluk probleminin azaltılması öncelikli ana hedefidir. 1969 yılında, Çin asıllı nüfusun ekonomik egemenliğine karşı, meydana gelen ayaklanmaların ardından “Malezya'nın Yeni Ekonomi Politikası”nın (Malaysian New Economic Policy – NEP) uygulanması hedefine yönelik olarak hazırlanmıştır. Malezya nüfusunun önemli bir kısmını oluşturan Çinlilerin ve yabancıların ekonomideki etkinliğini azaltarak Malayların ekonomik durumlarının güçlendirilmesini amaçlamaktadır. “Bu toprağın çocukları” anlamına gelen “**Bumiputurna**” politikası ile hükümetin uygulamayı hedeflediği serbest pazar ekonomisinde, Müslüman Malay halkının rekabet gücünün artırılması ve diğer etnik gruplara ve yabancılara karşı korunması amacıyla bir koruma kalkanı oluşturuldu. Daha önce kurulmuş olan bazı devlet kurumlarının ekonomiye katkıları bu Plan döneminde artırılmıştır. “Malezya Sanayi Kalkınma Kurumu” (Malaysian Industrial Development Authority – MIDA) ve “Yerli Halkın Dayanışma Birliği” (Indigenous People's Trust Concil – Majlis Amanah Rakyat – MARA) bunların başında gelmektedir. Keza bu Plan döneminde “Devlet Ekonomik Kalkınma Şirketi” (State Economic Development Corporation), “Kent Kalkınma Kurumu” (Urban Development Authority – UDA) ve “Ulusal Ticaret Şirketi” (National Trading Corporation – Perbadanad Nasional – PERNAS) kurulmuştur. Malezya ekonomisinde önemli rol üstlenen PERNAS'ın sermayesinin tamamı sigortacılık, sanayi, inşaat, mühendislik, madencilik vs. gibi alanlarda faaliyet gösteren 8 şirket tarafından paylaşılmıştır. Ayrıca, bu tarihe kadar sanayi yatırımları Malezya yarımadasının Batı kıyılarında toplanmış iken bu Plan yeni sanayi yatırımlarını yarımadasının Batı kıyılarına yöneltmiştir.

Üçüncü Malezya Planı (1976 – 1980) da kendinden önceki iki Plan'ın devamı niteliğindedir. Bu Plan döneminde de Bumiputurna politikasının uygulanmasına devam edilmiştir. Müslüman Malay halkının ekonomik yönden kalkındırılıp rekabet gücünün artırılmasına öncelik verilmesi Plan hedefleri arasında yerini almıştır.

Dördüncü Malezya Planı (1981 – 1985) ile kalkınma harcamalarına 42,8 milyar dolar kaynak tahsisini öngörmektedir. “Bumiputurna”nın ekonomiye

katkısı için “Yeni Ekonomik Politika” uygulamaların hızlandırılması Plan’da yer alan önemli maddelerden biridir. Önemli sanayi ve altyapı proje yatırımları programa alınarak tamamlanmış ve 1985 yılında faaliyete başlamıştır.

Beşinci Malezya Planı (1986 – 1990) döneminde “Yeni Ekonomik Politika” hedeflerinden hissedilir sapmalar gözlenmektedir. Dış yatırımlarda, özellikle ihracat ekonomisine yönelik dış yatırımlar teşvik edilmektedir. Güney Kore ve Japonya’nın ekonomik başarılarından etkilenen Malezya bu defa “Doğu’ya bak!” politikası uygulayarak bu ülkelerden ithal ettiği teknoloji ile onları taklit etme gayreti içine girmiştir.

Altıncı Malezya Planı (1991 – 1995) İkinci Perspektif Çerçeve Planı (OPP2)’nin Birinci Beş Yıllık Plan dönemidir. Hızlı ve sürdürülebilir kalkınma ana hedefi çerçevesinde diğer önemli başlıklar; ekonomiyi yatırımlara dayalı üretim artışı konumundan işgücü ve sermaye verimliliğini arttırarak üretkenliğe ve kaliteye dayalı duruma dönüştürmek; yüksek katma değer yaratacak faaliyetlere yönelmeyi hızlandırmak; dünya pazarlarına daha fazla ihracat yapabilmek için sanayinin küreselleşmeye ayak uydurmasını teşvik etmek; Ar-Ge ve teknolojik faaliyetleri güçlendirmek; hizmet sektörünü modern, dinamik ve yurtdışında da faaliyet gösterebilecek şekilde geliştirmek; çevrenin korunması ve geliştirilmesini ekonomik kalkınmanın tamamlayıcı bir unsuru olarak dikkate almak; milli gelirin bölgelere ve gelir gruplarına daha eşit dağılımı ve böylece sosyal adaletin sağlanması için daha fazla gayret sarf edilmesi olmaktadır.

Yedinci Malezya Planı’nın (1996 – 2000) giriş bölümünde Plan’ın dünyada sanayi çağından bilişim çağına geçmekte olduğu bir döneme rastladığı ve bu nedenle bilişim konusuna özel vurgu yapıldığı ifade edilmektedir. Üretime dayalı sürdürülebilir ekonomik büyüme, insan kaynaklarının geliştirilmesi, Ar-Ge çalışmalarına önem verilmesi ve teknolojik gelişme, iletişim teknolojisi Plan’da vurgulanan diğer konulardır. Önceki plan dönemlerinde ithal ikameci sanayi yapısından ihracata yönelik sanayi yapısına geçilmiş olduğu, bu Plan döneminde ise yüksek katma değerli daha özgün ve sofistike ürünlere yönelmenin gerekliliği vurgulanmaktadır. Plan’daki diğer önemli başlıklar; makroekonominin güçlendirilmesi, yoksulluğun yok edilmesi, kamu borçlarının azaltılması ve mali dengenin sağlanması, tarım sektörünün ve kırsal gelişmenin teşvik edilmesidir.

Sekizinci Malezya Planı (2001 – 2005) aslında Üçüncü Perspektif Çerçeve Planı (OPP3)'ün ilk aşaması olmaktadır. Milli Görüş Politikası'nın (National Vision Policy (NVP) şekillendirildiği OPP3, yirmi birinci yüzyılın ilk on yılında ülke kalkınmasının yol haritası niteliğini taşımaktadır. Bu Plan, sürdürülebilir büyüme ve güçlü bir ekonomi ve aynı zamanda birleşik ve homojen yapıları bir toplum yaratmaya yönelik NVP unsurlarını oluşturacak strateji, program ve projeleri içermektedir. Yedinci Malezya Planı, Asya Krizi'nden olumsuz yönde etkilenen 1998 yılı haricinde, hızlı bir ekonomik büyüme sağlamıştır. Sekizinci Malezya Planı'nın strateji ve hedefleri özetle; sağlıklı bir makroekonomik yönetim; basiretli bir mali politika izlenmesi; bölgeler, etnik gruplar ve gelir grupları arasında mümkün olduğunca dengeli bir gelir dağılımı sağlanması; daha yüksek katma değerli ürünlere ve üretim verimliliğine yönelerek ülkenin rekabet düzeyini yükseltmek; Ar-Ge ve teknolojik yatırımları arttırmak; eğitim kalitesini yükseltmek olmaktadır.

Dokuzuncu Malezya Planı (2006 – 2010), parlak bir geleceğe sahip olmak için uygulanacak üç adet Beş Yıllık Plan'ın ilki olarak açıklanmıştır. Plan döneminde, devlet kurumlarının verimliliğinin artırılması, yaşam standardının yükseltilmesi, sosyo-ekonomik eşitsizliğin yapısal olarak ve verimli bir şekilde kaldırılması, halkın bilgi seviyesinin daha geliştirilmesi, inovasyona önem verilmesi ve ekonominin yüksek değerlere ulaştırılması hedeflenmektedir. Üç ana sektöre - imalat, hizmet ve tarım - özel önem verilmekte ve bu sektörlerde yüksek katma değer yaratacak faaliyetlere geçilmesi vurgulanmaktadır.

Son yirmi yıl içinde Malezya ekonomisi, koruma altındaki düşük gelirli ham malzeme tedarikçisi durumundan orta seviyede gelir yaratan çok sektörlü pazar ekonomisi şekline dönüşmüştür. İmalat sektörü ürünleri, özellikle elektronik ve yarı-iletkenler ihracatı ekonominin lokomotifidir. Deprem, tsunami ve kuş gribi tabii afetlerin, Malezya ekonomisi üzerindeki olumsuz etkilerini ve finansal yükünü gözden uzak tutmamak gerekir.

Malezya uluslararası finans kuruluşlarından çeşitli finansal destekler almıştır. Japonya'dan "Resmi Kalkınma Yardımı – Official Development Assistance (ODA)" kapsamında aldığı destekler 1998 yılı itibarıyla 1640 milyon USD'dir.

Malezya Maliye Bakanlığı verilerine göre son yıllardaki reel büyüme oranları aşağıdadır. Burada yine 1997 Asya krizinin Malezya'nın ekonomik büyümesi üzerindeki olumsuz etkileri açıkça görülmektedir.

1993	% 8,3	2000	% 7,8
1994	% 9,2	2001	% 0,4
1995	% 9,6	2002	% 4,2
1996	% 8,6	2003	% 5,3
1997	% 7,8	2004	% 7,1
1998	% - 6,7	2005	% 5,2
1999	% 6,0		

Dünya Bankası raporlarına göre Malezya'nın 1990 – 1997 arası ekonomik büyüme oranı ortalama %5,8 ve GSYİH'sı 4530 USD olmuştur.

5.2.5. GÜNEY KORE

Ülke Kimliği :

Ulusal Adı	: Kore Cumhuriyeti
Başkenti	: Seul
Yönetim Şekli	: Parlamenter Cumhuriyet
Nüfusu	: 48,5 milyon (2007)
Yüzölçümü	: 98.480 km ²
Okur-Yazar Oranı	: %97,9 (erkek:99,2 kadın:%96,6)
Para Birimi	: Kore Wonu
Para Birimi Paritesi	: 1 USD = 940 Won
GSYİH	: 888,3 / 888,0 milyar USD (IMF/WDI)
Dünya Sıralamasındaki Yeri	: 12 / 13 (IMF/WDI)
GSYİH Artışı	: % 5,1
Kişi Başına Milli Gelir	: 18.200 USD/kişi
Yıllık Enflasyon Oranı	: % 2,7
İşsizlik Oranı	: % 3,3
İhracatı	: 284,7 milyar USD
İthalatı	: 261,2 milyar USD
Dış Ticaret Fazlası	: 23,5 milyar USD
Dış Borç	: 229,3 milyar USD (23.)

Kaynak : - T.C. Seul Ticaret Müşavirliği Raporu

- AllNet – Ülkeler Rehberi

Kore’de ilk Devletin M.Ö. 2333 yılında Çason halkı lideri Tangun tarafından kurulduğu bilinmekte olup, M.Ö. 13. yüzyılda bölgede Puyi ve Kogurya (Kore) kabileleri birlikte hüküm sürmüşler, daha sonra kuzeyde Kogurya, güneyde Pekçe hanedanları egemenliklerini pekiştirmişlerdir. M.S. 1. yüzyılda Kogurya Hanedanı ülkede mutlak egemenlik kurmuş, M.S. 313 de Çinlileri Kore Yarımadasından çıkarmışlardır. M.S. 668 yılında Şilla Hanedanlığı tarafından ülkede ulusal birlik sağlanmış ve egemenlik tek merkezde toplanmıştır.

Kore tarihinde Üç Devlet Devri olarak adlandırılan ve Çin ile birçok savaş yapılan bu dönemden sonra yarımada Parhea (669-928), Büyük Şilla (661-935), Koryo (935-1392) ve Çoson (1392-1910) hanedanlıkları hakim olmuşlardır. Japonya Çin’e karşı kendisini desteklemediği gerekçesi ile 1590 yılında Kore’yi işgal etmiş, bazı Avrupa ülkeleri ile birlikte Kore’den limanlarını ticarete açmasını istemiş ve 1876 yılında baskılara dayanamayan Kore kapılarını Japon ticaretine açmıştır. Japonya ve Çin arasında sürekli nüfuz alanı olarak görülen Kore’de Japonya Çin’e karşı giriştiği savaşı kazanmış ve bu savaş sonunda 17 Nisan 1885 yılında imzalanan Shimonoski Barış Anlaşması ile Kore’deki Çin nüfuzu sona ermiştir. Bundan sonra Kore’de Japon-Rus mücadelesi başlamış, 1905 yılında Japon-Rus savaşının galibi Japonya önce Kore’yi himayesine almış, daha sonra ise, 1910 yılında bu ülkeyi ilhak etmiştir.

Japon hakimiyetine karşı Koreliler önce Shanghai’da Geçici Kore Hükümetini kurmuşlar, 1937 yılında Japonya Çin’e saldırınca Kore Geçici Hükümeti Çin’de Kore Milli Kurtuluş Ordusunu kurarak Çin’in Kuomintang Hükümeti ile işbirliği halinde Japonlara karşı savaşılmaya başlamıştır. II.Dünya Savaşında 1945 de Japonya’nın yenilgisi üzerine aynı yıl Kore 36 yıllık Japon hakimiyetinden kurtulmuş, Yalta Konferansında varılan anlaşma uyarınca Sovyetlerin Kore’ye girerek 38. paralelin kuzeyini, ABD’nin de güneyini işgal etmeleri üzerine, güneyi ABD’nin kuzeyi SSCB’nin etkisine giren Kore ikiye bölünmüştür. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 14 Kasım 1947 tarihinde aldığı bir kararla Güney ve Kuzey Kore’de seçimlerin yapılması, ve seçimlerin sonunda tek bir Hükümet çatısı altında birleşmesini kabul etmesine karşılık, SSCB, seçim heyetinin Kuzeye geçmesine izin vermemiş ve seçim sadece Güneyde yapılmıştır. 15 Ağustos 1948’de Kore Cumhuriyeti resmen kurulmuş ve ABD’nin desteklediği Syngmen Rhee Cumhurbaşkanı olmuştur.

9 Eylül 1948’de kuzeyde Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti kurulmuş ve Kim İl Sung Başbakanlığa getirilmiştir. 25 Haziran 1950’de Rus subaylarının kumandasındaki Kuzey Kore birlikleri, Güney Kore’ye saldırıp istila etmiştir. Gelişmeler üzerine Birleşmiş Milletler duruma müdahale ederek, Güney Kore’nin kurtarılmasına karar vermiştir. Bölgeye BM askerleri gönderilmiş, üç yıl süren Kore Harbine, Türk askerleri Birleşmiş Milletler Kuvvetleri çerçevesinde katılmıştır. Yapılan görüşmeler neticesinde 27 Temmuz 1953’te ateşkes imzalanmıştır. 38. Paralel Güney Kore ile Kuzey Kore arasında sınır kabul edilmiştir. Savaş sonrası, Başkanlık sistemine dayalı demokratik rejime geçilmiştir. Kuzey Kore ile birleşme devamlı gündemde olup, yakın bir zamanda tek devlet haline gelmeleri ümit edilmektedir.

1948 yılında kurulan Güney Kore’nin ilk Devlet Başkanı 1960 yılında öğrenci hareketleri sonucunda düşürülmüş ve John Chang Başkanlığa getirilmiştir. Chang Hükümeti 1961 yılında gerçekleştirilen askeri darbe ile devrilmiş, iktidara gelen Park Chung Hee’ nin 1979 yılında öldürülmesinden sonra 1980 Ağustos ayına kadar Cumhurbaşkanlığı yapan Cho Kyuhah’ın idaresinde ülkede düzensizlik hakim olmuştur. 18 Mayıs 1980 tarihinde ülke çapında sıkıyönetim ilan edilmiştir. 1 Eylül 1980 de Chun Doo Hwan’ın Cumhurbaşkanlığına gelmesinden sonra yapılan halk oylaması ile yeni Anayasa kabul edilmiştir. 1992 yılında Kim Young-sam, 32 yıllık askeri yönetimden sonraki ilk sivil cumhurbaşkanı olarak seçildi ve Güney Kore’de tekrar demokratik düzene dönüldü. 1997 yılındaki seçimlerde, insan hakları savunucusu olarak tanınan Kim Dae-jung’ın cumhurbaşkanı seçilmesi ile demokrasi yolunda önemli bir adım daha atılmış oldu.

Savaş sonrası ekonomisi tamamen perişan olan Güney Kore dışardan gıda yardımı talep edecek duruma gelmiştir. 1965’lerde kişi başına milli geliri yıllık 88 USD, toplam GSYİH’sı ise sadece 3 milyar USD civarındaydı. 1965’den itibaren ekonomik yönden geri kalmış bir tarım ülkesi durumundan, dünyanın önde gelen sanayileşmiş ülkelerinden biri, bunun da ötesinde Bilişim Teknolojileri (Information Technology – IT) konusunda önemli bir konuma gelmiştir.

Güney Kore’nin kalkınmasında Beş Yıllık Ekonomik Kalkınma Planları’nın önemi çok büyüktür. 1962 ile 1997 yılları arasında “Ekonomik Planlama Kurulu” tarafından hazırlanan ve birbiri ardından uygulamaya konulan Beş Yıllık Ekonomik Kalkınma Planları yapıldı. Güney Kore’de uygulanan Beş Yıllık Planlar kronolojik olarak aşağıda listelenmiştir.

- 1962 – 1966 Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
- 1967 – 1971 İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
- 1972 – 1976 Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı
- 1977 – 1981 Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı
- 1982 – 1986 Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
- 1987 – 1992 Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı
- 1992 – 1996 Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1962 – 1966) kendi kendine yetebilen bir sanayi yapısı oluşturabilmek için atılacak ilk adımları içermektedir. Elektrifikasyon, gübre sanayi, petrol rafinerileri, sentetik elyaf ve çimento sanayi özellikle vurgulanan konulardır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1967 – 1971) sanayinin modernize edilmesi ve aynı zamanda demir-çelik, makine imalat ve kimya sanayileri başta olmak üzere ithal ikameci sanayinin hızlı bir şekilde kurulmasını hedeflemektedir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1972 – 1976) ağır sanayi ile kimya sanayini teşvik ederek kısa sürede ihracat odaklı bir yapı oluşturulmasını hedef almaktadır. Bu Plan'da önem verilen diğer sanayi kolları; demir-çelik, nakliye araç ve makineleri, gemi inşaatı, petro-kimya ve elektrikli ev aletleridir. Bu Plan döneminde ağır sanayi ve kimya sanayi kuruluşları yeni sanayi kollarına ham malzeme ve aynı sermaye tedarik etmek ve yabancı sermayeye bağımlılığı asgariye indirmek için gayret gösterdiler. Kalkınma ve sanayileşmenin Seul ve çevresinden uzaktaki az gelişmiş yörelere yayılabilmesi ve buralardaki halka iş olanakları yaratılması amacıyla, yeni ve kritik sanayiler Kuzey Kore sınırından uzakta ve Kore Yarımadası'nın güneyindeki yörelerde kuruldu.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1977 – 1981) sanayinin dünya pazarında etkin bir şekilde rekabet edebilecek şekilde yapılandırılmasını teşvik eden unsurları kapsamaktadır. Bu ana stratejik sanayi kolları, makine imalatı, elektronik ve gemi inşaatı gibi teknoloji yoğun ve kaliteli işgücü gerektiren sanayilerdir. Plan'da demir-çelik, petro-kimya ve diğer metaller ile ilgili sanayiler özellikle vurgulanmaktadır. Bunun neticesi olarak ağır sanayi ve kimya sanayi 1981 yılında %51,8 oranında büyüme göstermiştir. Bu sanayi kollarındaki ihracat toplam ihracatın %45,3'üne ulaşmıştır. Bu

başarıda, yüksek kaliteli malları düşük maliyetle üretmesi sayesinde elektronik, makine ve gemi ihracatında gerçekleştirdiği yüksek performansın çok büyük katkısı vardır. Elektrik üretimine yönelik dizel motorları ve diğer ağır sanayi makineleri ile ilgili yatırımlar, devletin finansal destekleri sayesinde, bu plan döneminde ikiye katlanmıştır.

Beşinci Beş Yıllık Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Planı (1982 – 1986) sanayi faaliyetlerinde ağır sanayi ve kimya sanayinden, hassas makineler, elektronik ve bilişim gibi teknoloji yoğun sanayi kollarına yönelmeyi hedeflemektedir. Keza dünya pazarlarında yoğun talebi olan ileri teknoloji ürünlerinin ihracatı bu Plan'da önem verilen konulardan biridir.

Altıncı Beş Yıllık Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Planı (1987 – 1991) bir önceki plan hedeflerinin devamı esas alınmaktadır. Hükümet ithalattaki kısıtlamaların kaldırılmasına ve ithalatın serbestleştirilmesine hız verilmesini amaç edinmektedir. Bu Plan'da belirli sanayi kollarına doğrudan destek verilmesine devam edilmesi ve özellikle daha önce fazla önem verilmemiş olan küçük ve orta boy işletmelerin de kapsama alınması taahhüt edilmektedir. 1991 yılına kadar araştırma ve geliştirme harcamalarına milli gelirden ayrılan payın %2,4'den %3'e yükseltilmesi ve bunun neticesinde teknolojik gelişmenin hızlandırılması beklenmektedir.

Yedinci Beş Yıllık Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Planı'nın (1992 – 1996) hedefi; ülkede 2000 yılına kadar bir "ileri sanayi ekonomisi" oluşturarak sosyal ve ekonomik eşitliği sağlamak, mikro-elektronik, yeni malzemeler, sağlık kimyasalları, biyo-teknoloji, optik, uzay teknolojisi gibi ileri teknoloji alanlarında gelişmeyi sağlamaktır. Ekonomide liberalleşmeye devam edilerek, devletin ekonomi üzerindeki etkisini asgari seviyeye indirmek, özel sektörün rolünü güçlendirmek bu Plan'da hedeflenen diğer konulardır. Sanayinin tüm ülke sathına yayılmasında coğrafik dengeyi sağlamak üzere yedi büyük şehirde ileri teknoloji üretim tesislerini kurmak için sanayicilerin hükümet ile birlikte çalışması öngörülmektedir. Plan ayrıca, yılda ortalama %7 büyümeye ve enflasyonun %3'e indirilmesini hedeflemektedir.

Yedinci Beş Yıllık Plan'dan sonra, 1997 yılında Asya Krizi ortamında Güney Kore'de beş yıllık orta vadeli plan uygulamalarına son verildi ve bunun yerine kısa vadeli programlar uygulandı. 1998'de uygulamaya

konulan Yeni Ekonomik Program, önce krizden kurtulup eski büyüme hızını yakalamayı amaçlamaktadır.

Son 30 yılda Kore ekonomisi dünyanın en hızlı büyüyen ve gelişen ekonomileri arasında yer almıştır. Ancak bu hızlı büyümenin dış borçla finansmanı, üretim artışına paralel olarak karlılık ve verimliliğin artırılmaması sonucunda ekonomik kriz 1997'de önemli sıkıntı yaratmıştır.

Kore ekonomisi 1997 yılının son çeyreğinde ciddi bir döviz krizi yaşamış, içine düşülen döviz kıtlığı nedeniyle Kore Wonu dolar karşısında kısa sürede % 70-80 oranında değer kaybetmiş ve mali piyasalar altüst olmuştur. Krizin temel nedeni yıl içindeki bir dizi iflaslar ve bunun neticesinde mali kuruluşların batık kredilerinin artması sonucu uluslararası piyasalarda Kore ekonomisine duyulan güvenin sarsılması olarak gösterilebilir. Krizi hazırlayan faktörler ise finansal ve yapısaldir. Bu faktörleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

Ekonominin üretim kapasitesi 1997 yılının son çeyreğinde, tüketim ve yatırım talebinin düşmesi sonucunda büyük ölçüde daralmıştır. Kore Wonu'nun hızlı devalüasyonunun yansıması olarak cari işlemler fazla vermeye başlamış ve Aralık ayından itibaren fiyatlar hızla yükselmiştir. 1997 yılında büyüme %4,9 olarak gerçekleşmiş, 144 milyar dolar ithalata karşılık 136 milyar dolar ihracat gerçekleştirilmiştir.

Güney Kore krizden çıkışta ihracat artışını esas olarak almış 1998 yılında ithalat %35 azalarak 93 milyar dolara, ihracat %2 azalarak 132 milyar dolara ulaşmış, dış ticaret fazlası 39 milyar dolara yükselmiştir. Kore hükümeti IMF ile yaptığı 57 milyar dolar değerindeki yardım paketi anlaşması uyarınca mali sistemde ve firmaların yapılarında önemli reformlar gerçekleştirmiş, özellikle bankaların ve büyük firmaların borçlanmalarına sınırlar getirilmiş borç/sermaye yapısının güçlendirilmesine çalışılmıştır. Ayrıca büyük grupların kârlı olmayan şirketlerinin kapatılması ve belli endüstri kollarında güçlü firmaların desteklenmesi yoluna gidilmiştir. Büyük grupların yeniden yapılandırılması çalışmaları hala sürdürülmektedir.

Sıkı mali politika uygulanması sonucunda mali sektör, ortaklık hukuku, çalışma hayatı ve yönetim alanında 1998 ve sonraki yıllarda uygulanmaya başlanan reformlar sonucu krizin olumsuz etkileri hızla azalarak ekonomi

yeniden büyüme sürecine girmiştir. Öyle ki krizin etkilerinin en fazla hissedildiği 1998 yılında yaşanan % 6,7 ekonomik küçülme ve % 7,5 oranındaki enflasyona karşın, 1999 yılında ekonomi % 10,7'lik rekor bir büyüme göstermiş ve enflasyon tüketici fiyatları bazında % 0,8'e düşmüştür. Krizin zirveye ulaştığı Kasım 1997'de 8,8 milyar dolara gerileyen kullanılabilir döviz rezervleri 1999 yılı sonunda 81,1 milyar dolara yükselmiştir. 2000 yılında ise GSYİH % 8.8 oranında artarken, enflasyon TÜFE de %2,3, TEFE de %2,0 gerçekleşmiş, 2003 yılı itibarıyla Merkez Bankası döviz rezervleri 155 milyar dolara yükselmiştir.

Güney Kore'de kriz sonrası tekrar GSYİH'da 400 milyar USD seviyesi aşılmıştır ve kişi başına milli gelir de 10 bin dolara ulaşmıştır.

Kriz sonrasında en hızlı kendini toparlama imalat sanayinde olmuştur. Bu artış özellikle artan dış talep, iç tüketim talebinde canlanma ve yerel yatırımlardan kaynaklanmıştır. İmalat sanayinin gelişmesinde en etkili sektörler ise bilgi teknolojileri ve ileri teknolojilerdir. İnşaat sektörü son yıllarda GSYİH içindeki payında azalma görülen önemli bir sektördür. 1980'lerin sonuna kadar imalat sanayi GSYİH içinde yükselen bir paya sahipti (Örneğin 1973'teki %25 paya karşın 1988'de neredeyse %33'tür.). Buna karşın tarım, ormancılık ve balıkçılığın GSYİH içindeki payı %25'den %10'a düşmüştür. Fakat 1988'den beri tarım, ormancılık ve balıkçılığın payı düşmeye devam ederken (2001'de %4.5), imalat sanayinin payı %30 civarında kalmıştır.

1997-2001 yılları arasında imalat sanayi kötü bir performans göstermesine rağmen imalat yönünden gerçek katma değer aynı dönemde yıllık ortalama %7.4 artmıştır (1997-2001 döneminde ekonominin bütününde yıllık ortalama %4.1 büyüme olmuştur). Güney Kore şimdiye kadar ihmal ettiği hizmetler sektörünün son yıllarda öneminin farkına varmıştır. Bunun göstergesi olarak 1997-2001 döneminde toplam işgücü içinde hizmetler sektöründe çalışanların payı %66'dan %70'e yükselmiştir. Bu göstermektedir ki imalat ağırlıklı olan Güney Kore ekonomisi artık hizmet ağırlıklı olmuştur.

Güney Kore ekonomisindeki bir başka önemli görüntü de uluslararası ticarete büyük oranda bağlı olmasıdır. 2001 yılında ihracat GSYİH'nin %37,7'sine denktir. Oysa 1970'lerin başında bu oran %10 civarındaydı. Bu

oran 2000 yılında Japonya’da %9,7, ABD’de ise %7,8 idi. Toplam dış ticaret 2001 yılında GSYİH’nin %72,8’ine denk gelmektedir ki bu oran Tayvan ile benzerlik göstermesine rağmen Japonya ve ABD’ye göre çok yüksektir.

Güney Kore ekonomisi için ayırdedici bir özellik de “chaebol” denilen dev şirketlerin ekonomideki tekelleşme olgusudur. 1995’te (mevcut son veriler) en büyük 30 chaebol, Güney Kore GSYİH’nin %16’sını üretiyordu, imalat katma değeri içinde %41 ve ihracatın içinde %50 paya sahipti. 30 büyük chaebol içinde 4 büyük grup –Hyundai, Samsung, Daewoo ve LG- açıkça öne çıkmaktadırlar ve GSYİH’nin %9’unu üretmektedirler.

Güney Kore’nin “chaebol”leri sıklıkla Japonya’nın “keiretsu” iş gruplarıyla karşılaştırılır. Fakat bu ikisi arasında iki belirgin farklılık vardır. Birincisi, “chaebol”ler hala çoğunlukla kurucu aileler tarafından kontrol edilmesine rağmen “keiretsu”lar profesyonel yöneticiler tarafından yönetilir. İkincisi, Güney Kore hükümetinin “chaebol”lerin özel banka sahibi olmasını engellemesine rağmen Japonya’daki “keiretsu”lar bağlı bir banka ile çalışırlar.

1999 yılı başından beri sürekli yükseliş gösteren özel tüketim, 2000 yılında %7.1 artış göstermiştir. Gerileyen işsizlik oranı, borsadaki gelişme ve genel olarak ekonominin istikrar kazanması iç piyasadaki canlanmanın temel sebepleri olarak görülmektedir. Özellikle dayanıklı tüketim mallarında (otomobiller, cep telefonları, bilgisayarlar ve mobilya), lüks tüketim mallarında ve turizm harcamalarında ciddi artışlar görülmüştür.

Son yıllarda Güney Kore ekonomisinin büyüme oranındaki dalgalanmalar aşağıda verilmiştir,

1997	% 4,9	2002	% 5,8
1998	% - 6,7	2003	% 3,2
1999	% 10,7	2004	% 4,8
2000	% 8,8	2005	% 4,0
2001	% 3,9	2006	% 5,1

Görüleceği üzere 1997 Asya Krizi’ni takip eden 1998 yılında ekonomide ciddi oranda bir küçülme yaşanmıştır.

5.2.6. TAYLAND

Ülke Kimliği :

Ulusal Adı	: Tayland Krallığı
Başkenti	: Bangkok
Yönetim Şekli	: Anayasal Monarşi
Nüfusu	: 62,8 milyon (2006)
Yüzölçümü	: 513.000 km ²
Okur-Yazar Oranı	: %94,9
Para Birimi	: Baht (THB)
Para Birimi Paritesi	: 1 USD = 37,93 THB (2006 ortalaması)
GSYİH	: 206,3 / 206,2 milyar USD (IMF/WDI)
Dünya Sıralamasındaki Yeri	: 34 / 33 (IMF/WDI)
GSYİH Artışı	: % 5,0
Kişi Başına Milli Gelir	: 3.158 USD/kişi
Yıllık Enflasyon Oranı	: % 4,7
İşsizlik Oranı	: % 1,0
İhracatı	: 129,7 milyar USD
İthalatı	: 126,8 milyar USD
Dış Ticaret Fazlası	: 2,9 milyar USD
Dış Borç	: 57,8 milyar USD (36.)

Kaynak : - T.C. Bangkok Ticaret Müşavirliği Raporu

- AllNet – Ülkeler Rehberi

Tayland coğrafi konumu itibarıyla büyük ölçüde Çin ve Hindistan kültürleri ile komşu Güney-Doğu Asya kültürlerinin etkisi altında kalmıştır. Tayland topraklarındaki ilk yerleşimin paleolitik çağlarda başladığı bilinmektedir. İlk Thai (veya Siyam) devletinin 1238 yılında kurulmuş olan Sukhothai Krallığı olduğu kabul edilmektedir. Bunu 14. yüzyılın ortalarında kurulan ve 1767 yılına kadar sürecek olan Aytthaya Krallığı dönemi takip etmiştir. 1782 yılında Chakri Hanedanı tarafından Bangkok'un başşehir yapılmasını takiben Tayland tarihinde bugünkü Ratthanakosin dönemi başlamış oldu.

16.yüzyılda Avrupalıların yoğun baskılarına rağmen kolonileştirmeyi başaramadıkları tek Güney Doğu Asya ülkesi Tayland olmuştur. Bunda, Tayland'da istilacı kuvvetleri geri püskürtmeye yetenekli güçlü yönetimlerin işbaşında olmasının ve İngiltere ile Fransa arasındaki gerginliğin büyük

etkisi olmuştur. Bunun neticesi olarak Tayland, Avrupalılar tarafından koloni haline getirilmiş olan Güney Doğu Asya ülkeleri arasında bir tampon devlet olarak kalmıştır. Buna rağmen batının etkisi 19.yüzyılda Tayland'daki pek çok reform hareketine öncülük etmiştir. Bu sırada en önemli gelişme, sonradan Malezya'ya katılacak olan, Malay halkın çoğunlukta olduğu güneydeki üç büyük eyaletin Tayland'dan ayrılması olmuştur.

1932 yılındaki kansız darbe ile Anayasal Monarşi kurulmuştur. İkinci Dünya savaşı sırasında Japonya ile ittifak yapmış olan Tayland, savaştan hemen sonra ABD ile ittifaka girmiştir. Savaş sonrası seri darbelere sahne olan Tayland 1980'lerden itibaren demokrasinin yerleşmesi yolunda ilerlemektedir.

Tayland hükümeti 1960'lı yılların başlarında, pirinç, kauçuk, kalay ve tik ağacı gibi belli bazı mallara bağımlı ve kırılgan olan ekonomiyi çeşitlendirmek, sanayileşmek ve tarımsal üretimi artırmak amacıyla yeni ekonomi politikaları oluşturmaya başladı. Bu bağlamda sürdürülen Beş Yıllık Plan çalışmalarında ana prensip olarak özel sektör kuruluşlarına önem verildi ve bunların desteklenmesi ve teşvik edilmesi ilke edinildi. Dış ticaret ve döviz kurlarının serbestleştirilmesi de keza hükümetin hassasiyetle uyguladığı önemli politikalardan biridir. Birbiri ardından uygulamaya konulan Beş Yıllık Ekonomik Kalkınma Planları aşağıda kronolojik olarak listelenmiştir.

- 1961 – 1966 Birinci Beş Yıllık Plan
- 1967 – 1971 İkinci Beş Yıllık Plan
- 1972 – 1976 Üçüncü Beş Yıllık Plan
- 1977 – 1981 Dördüncü Beş Yıllık Plan
- 1982 – 1986 Beşinci Beş Yıllık Plan
- 1986 – 1991 Altıncı Beş Yıllık Plan
- 1992 – 1997 Yedinci Beş Yıllık Plan
- 1997 – 2001 Sekizinci Beş Yıllık Plan
- 2001 – 2006 Dokuzuncu Beş Yıllık Plan

Tayland'ın Birinci Beş Yıllık Planı (1961 – 1966) tarım, sanayi ve elektrik enerjisi sektörlerinde üretimi arttırarak halkın yaşam standartlarını yükseltmeyi amaçlamaktadır.

İkinci Beş Yıllık Plan'da (1967 – 1971) tarımsal kalkınma, sulama, otoyollar, eğitim ve özel sektördeki endüstriyel gelişme vurgulanmaktadır.

Üçüncü Beş Yıllık Plan'da (1972 – 1976) özel olarak vurgulanan konular kırsal altyapı, finansal ve ticari sektörlerin büyümesi, ürün çeşitliliği sağlamak için çiftçilere ve ithal ikameci sektörler için daha fazla destek verilmesidir. Hükümet ayrıca kamu kuruluşlarının rolünün azaltılmasına büyük önem vermiştir. İlk üç plan yaşam standartlarını yükseltmek, yeni yollar ve sulama sistemleri inşa etmek, zengin Bangkok bölgesindeki arazi reformu için önemli adımlar atmıştır.

1977 - 1981 yıllarını kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Ekonomik Plan, endüstrinin ve ekonomik büyümenin merkezden bölgelere dağıtılmasına önem vermektedir. Aynı zamanda bu plan ile ithal ikameci sektörlerin desteklenmesi politikasına son verilmiş ve ülkenin düşük ücretlerinden yararlanabilecek ihracat odaklı sektörlerinin desteklenmesine başlanmıştır.

Söz konusu planlar Tayland Endüstriyel Arazi Kurumunun direktifleriyle sanayi bölgelerinin kurulması için yapılmıştır. Bangkok'tan 30 km uzakta Banghan'da ilk arazi 1980 yılında otomotiv ve elektronik ekipman, kimyasal ve işlenmiş yiyecek gibi pek çok endüstriyel ürün üreten 51 şirketle tamamen dolmuştur.

Beşinci Beş Yıllık Plan (1982 – 1986) kırsal alandaki yoksulluğu ve sosyal gerilimi azaltma ile yoksul bölgelerdeki istihdam imkanlarını arttırmaya önem vermektedir. Bu sebeple, dört yatırım teşvikli bölge kurulmuştur. Tayland Körfezi'nden gelen doğal gaz boru hattının tamamlanmasının ardından, yatırımların önceliği Doğu Kıyı Şeridini Geliştirme Programına kaydırılmıştır. Bu iddialı program, Rayong- Sattahip bölgesinde kurulacak yeni kırsal-endüstriyel kompleksin sanayiyi sıkışık Bangkok bölgesinden çekmesini planlamaktadır. İlk olarak doğal gaz separatörü ve soda külü, gübre ve petrokimya fabrikalarının kurulması ile ağır sanayinin hedeflendiği görülmektedir.

Altıncı Beş Yıllık Plan'ın (1986 – 1991) odaklandığı konular ihracat desteğinin devamı, kamu sektörünün kontrol altında tutulması ve yıllık sadece %5 ekonomik büyümeyi hedefleyen sıkı maliye ve para politikalarıdır. Daha az sermaye yoğun sektörler için önem verilmiş, kaynakların gelişmiş kullanımı daha fazla önem kazanmıştır. Söz konusu plan özel sektör yatırımlarını ve girişimlerini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Devletin sahip olduğu kuruluşların özelleştirilmesinin daha kısa dönemde sürdürülmesi kararlaştırılırken, girişimlerin kendi gelirlerini yaratması gerekmektedir. Tarımsal üretimin yıllık %2,9 büyümesi

öngörülmektedir. 1993 yılında Doğu Kıyı Şeridini Geliştirme Programı Bangkok'un güneydoğusunda ilk sonuçlarını yeni Laem Chabang limanı ile göstermiştir. Bu plan Bangkok'u genişletmiştir. Planın bir sonraki aşaması tüm ulusal anayolları, 4 şeritli otoyol olarak genişletme ve iki yönlü demiryolu yapılmasını içermektedir. Altıncı ulusal kalkınma programı Tayland'ın 10 yıllık ekonomik refah döneminin ilk aşamalarına denk gelmiş ve planın ekonomik hedeflerinin çoğunun üstüne çıkmıştır. Gerçekleşen yıllık ortalama yurtiçi hasıla büyüme oranı %10,5 olup, hedeflenen %5'in iki katına ulaşılmıştır.

Yedinci Beş Yıllık Plan (1992 – 1997) ise 10 yıllık ekonomik refahın ikinci yarısına denk gelmiş ve hedefler kendiliğinden daha az bir büyüme ile daha dengeli, destekli bir kalkınma üzerine odaklanmıştır. Plandaki en önemli üç konu 1) destekli, kararlı büyüme (hedeflenen çarpıcı %8,2'lik büyüme ile zor olsa da), 2) gelirlerin yeniden dağıtımı, yoksulluk yüzdesini düşürme, zengin ile fakir arasındaki farkın azaltılması, 3) insan kaynakları gelişimi. Bu amaçlara ulaşmak için dört politika belirlenmiştir: enflasyonsuz istikrarlı büyüme politikası; gelirlerin yeniden dağılımı politikası, insan kaynakları gelişimi politikası ve çevre koruma politikası. Reel GSYİH büyüme hedefi tutturulmuş, ancak bu hedefin, yıllık %11,4 ile aşırı büyüyen sanayi sektörü ile %1,5'lik büyüme ile hedefinin altında kalarak can çekişen tarım sektörünün kombinasyonu olarak sağlanması en önemli endişe sebebi olmuştur. Enflasyon ortalama %4,6 olarak gerçekleşmiş hedeflenen %5,6'nın altında kalmıştır. Ancak Tayland'ın büyük dış ticaret açığı ve cari açığını azaltmaya yönelik hedefler tutturulamamıştır. Ortalama %9,1 yıllık tasarruf oranı yine %12,4'lük iddialı hedefin altında kalmıştır. Yoksulluğu azaltma hedefi kısmi de olsa tutturulurken, yoksulluk seviyesinde yaşayan nüfusu 1988 yılında %33,6 iken 1996 yılında %11,4'e gerilemiştir. Bu oran bir sonraki yılda yaşanacak olan Asya Krizi'nden sebebiyle sağlanan en düşük nokta olmuştur. Kuzeyde (Chiang-mai, Lamphrun ve Lampang), tekstil, yüksek değerli elektronik, tarım endüstrisi gibi hafif sanayiler desteklenmiştir. Güneyde ise, Andaman Denizi ve Tayland Körfezi arasında geliştirilen taşıma bağlantıları ve doğal gaz ağlarının petrokimya gibi ağır sanayiye çekmesi ve Malezya ile sınırlar ötesi gelişmelerin Penang'ın sanayi sektörü ile bağlantı oluşturması beklenmektedir. Kuzeydoğu'daki fakirleşmiş bölgeler için yapılan kalkınma planında, Laos, Vietnam ve Kamboçya gibi ülkelere gelen hammaddeyi işlemek ve bu ülkelere üretim ve yatırım ile ilgili hizmeti vermek yer almaktadır.

Tayland'ın 1996 yılında şekillendirilen Sekizinci Ulusal ve Sosyal Kalkınma Planı (1997 – 2001) cari açık oranını GSYİH'nın %3,4'üne düşürmek, yıllık enflasyonu %4,5'un altında tutmak, yoksulluk sınırı altındaki nüfusun toplam nüfusa oranını %10'nun altına indirmek gibi iddialı hedefleri içermektedir. Ancak, 1997 Asya Krizi'nin başladığı bir ortamda uygulamaya konulmuş olması nedeniyle plan hedeflerinden ciddi sapmalar meydana gelmiştir. Şöyle ki, 10 yıllık hızlı kalkınma döneminde yılda bir milyon insan yoksulluk seviyesinden yukarı çıkarken, 1996 yılında 6,8 milyon olan yoksulluk sınırındaki insan sayısı, artarak 1998 sonunda 7,8 milyona ve 1999'da 9,8 milyona tırmanmıştır. 1998 yılında işsiz sayısı kriz öncesine nazaran 2,6 kat artarak 1,6 milyonu bulmuştur. 1997 yılında %4,9 olan ekonomik büyüme oranı 1998'de %-7,8 ve 1999'da ise %3,8 olmuştur. Krizi aşmak üzere hükümet, Miyazawa Fonu da dahil olmak üzere, çeşitli kaynaklardan ekonomiye para enjekte etmiştir. Önceki ilk yedi Plan'da ekonomik kalkınma, ülkenin tabiat kaynaklarının ve ucuz işgücüne dayalı ihracatın avantajlarının kullanılmasına odaklandırılmış iken, bu Plan'da işgücünün kalitesinin arttırılmasına öncelik verilmiştir. Plan yine nicel ve nitel büyümeyi hedef alırken, Asya Finansal krizinin başlangıç yılları olması nedeniyle kriz öncesi ekonomik seviyelere dönme çabası yer almaktadır. Söz konusu plan, ekonomik büyümenin devam edeceği varsayımıyla, önceliği iki uzun vadeli ekonomik kalkınma hedefine vermiştir. Bunlar, insani kalkınma ve yukarıdan aşağıya yönetim sisteminin aşağıdan yukarıya işlem sistemi ile değiştirilmesidir. Söz konusu hedeflerin hiçbiri Baht'ın Temmuz 1997'de çöküşü ile ekonominin durgunluğa girmesi ve yüksek enflasyon nedeniyle tutturulmamıştır. Sekizinci Ekonomik Plan, Ağustos 1997'de IMF'in 17.2 milyar dolarlık üç yıllık ekonomik reform koşullu programı ile değiştirilmiştir. IMF programı yaşam sağlığının korumasını ve eğitim harcamalarının merkezi bütçeden sağlanmasını öngörmektedir. Hükümet reform programına bağlı kalarak enflasyonu düşürmüş, yabancı rezervleri yeniden doldurmuş ve bu reformları yeni bir anayasa ile desteklemiştir. Tayland 2000'de IMF'e 2001'de ise diğer kuruluşlara borcunu geri ödemeye başlamıştır. Net sermaye akışı 5 yıl boyunca negatif iken 2001 yılında -12.6 milyar dolardan -4.9 milyar dolara gerilemiştir. Krizi aşmak üzere hükümet, Miyazawa Fonu da dahil olmak üzere, çeşitli kaynaklardan ekonomiye para enjekte etmiştir. Önceki ilk yedi Plan'da ekonomik kalkınma, ülkenin tabiat kaynaklarının ve ucuz işgücüne dayalı ihracatın avantajlarının kullanılmasına odaklandırılmış iken, bu Plan'da işgücünün kalitesinin arttırılmasına öncelik verilmiştir.

Dokuzuncu Beş Yıllık Plan (2001 – 2006) Kralın “kendine yeterli ekonomi” fikrini ana prensip olarak kabul eden görüşünün etkisi altında hazırlanmış olup, hükümet tarafından felsefi bir yaklaşımla; ekonomik krizi aşmak için insanlığa hediye edilmiş fikirler olarak sunulmuştur. Ana hedefleri; yeni iş olanakları yaratmak, işgücü kalitesini iyileştirmek ve gelir düzeyini yükseltmek olarak özetlenebilir. Kendine yeterli ekonomi, hem ekonomik politikalarda hem de yaşam biçiminde “orta yola bağlı kalmak” olarak açıklanmıştır. Dengeli kalkınmanın; sabır, azim dikkat, bilgelik ve sağduyunun birleşimi ile sağlanabileceği belirtilmiştir. Dokuzuncu planın bu yaklaşımının dört dayanağı; sosyal güvenlik, rekabet, yönetim ve çevrenin korunmasıdır. Bu soyut kavramların yanı sıra Thaksin hükümetinin 2001 ekonomik politikasının temel 7 maddesi bulunmaktadır. Bunlar;

- 1) Yoksul çiftçilerin devlet bankalarından aldıkları borçların 3 yıl ertelenmesi gibi çiftçilerin borçlarının yeniden yapılandırılması,
- 2) 1 milyon Baht'lık (24.000 USD) köy fonlarının, ülkenin yaklaşık 70.000 köyüne, yerel yönetimler tarafından yönetilmek üzere mikro kredi olarak verilmesi,
- 3) Çalışmayan kredilerin (non performing loans) yeni kurulan Thai Asset Management Cooperation'a aktararak, gerektiğinde kamusal işlemlere veya özel sektör ihtiyaçlarına tahsis edilerek, borçların daha verimli bir şekilde yeniden yapılandırılmasına olanak sağlamak,
- 4) Devletin sahip olduğu borçlanma ajanslarının KOBİ'lere özel ilgi göstermesi,
- 5) Japonya'da uygulanan benzer bir programdan esinlenerek, “bir Tambon'a (beş veya altı köyden oluşan grup) bir ürün” yaklaşımı ile ürün gruplarında uzmanlaşmanın teşvik edilmesi,
- 6) “Devlet Tasarruf Bankası” (Government Savings Bank) yönetiminde bir “Halk Bankası” (People's Bank) kurulması ve küçük boyutlu ticaret firmaları ile perakendecilerin, 30.000 Baht veya 370 USD'ye kadar küçük kredi taleplerinin buraya yönlendirilmesi,
- 7) Ekonominin, ithalata bağımlı durumdan çıkarılarak daha ziyade ulusal kaynaklardan ve tarımdan destekli duruma gelecek şekilde yeniden yapılandırılması.

olmaktadır.

Dünya Bankası kaynaklarına göre Tayland'ın 1990 - 1997 yılları arasındaki ortalama büyüme oranı % 5,9 ve kişi başına milli geliri 2740 USD olmuştur.

Tayland Milli Sosyo-Ekonomik Kalkınma Komitesi'nin verilerine göre son yıllardaki ekonomik büyüme oranları aşağıda verilmiştir.

1993	% 8,3	2000	% 4,8
1994	% 8,7	2001	% 2,2
1995	% 8,5	2002	% 5,3
1996	% 6,5	2003	% 6,9
1997	% 4,9	2004	% 6,1
1998	% -7,8	2005	% 4,5
1999	% 3,8	2006	% 5,0

Burada da 1997 Asya Krizi'nin Tayland'ın ekonomik büyüme oranı üzerindeki olumsuz etkisi açıkça görülmektedir.

Tayland'ın ODA kapsamında Japonya'dan aldığı hibe, kredi ve teknik yardımlar 1998 yılı itibarıyla toplam 7.580 milyon USD'ye, DAC ülkelerinden aldığı yardımlar ise 1997'de 601 milyon USD'ye ulaşmıştır.

5.2.7. VIETNAM

Ülke Kimliği :

Ulusal Adı	: Viet Nam Sosyalist Cumhuriyeti
Başkenti	: Hanoi
Yönetim Şekli	: Tek Partili Sosyalist Cumhuriyet
Nüfusu	: 87,3 milyon (BM tahmini)
Yüzölçümü	: 329.247 km ²
Okur-Yazar Oranı	: %93,7 (erkek:%96,5 kadın:%91,2)
Para Birimi	: Dong (VND)
Para Birimi Paritesi	: 1 USD = 16 VND
GSYİH	: 61,0 / 60,9 milyar USD (IMF/WDI)
Dünya Sıralamasındaki Yeri	: 59 / 57 (IMF/WDI)
GSYİH Artışı	: % 7,4
Kişi Başına Milli Gelir	: 620 USD/Kişi
Yıllık Enflasyon Oranı	: % 7,5
İşsizlik Oranı	: % 5,6
İhracatı	: 39,5 milyar USD
İthalatı	: 44,4 milyar USD
Dış Ticaret Açığı	: 4,9 milyar USD
Dış Borç	: 21.9 milyar USD (60.)

Kaynak : Hanoi Ticaret Müşavirliği Verileri

AllNet – Ülkeler Rehberi

Vietnam'daki ilk yerleşiminin Paleolitik çağlarda başlamış olduğu bilinmektedir. Arkeolojik bulgular, MÖ2000 – 1400 yılları arasında Vietnam'da pirinç tarımı ve bronz döküm işleri yapıldığını ortaya koymaktadır. Hong Bang hanedanı tarafından kurulan Hung Krallığı'nın Vietnam'da kurulan ilk devlet olduğu kabul edilmektedir.

938'de Çin kontrolünden kurtularak ilk bağımsız Dai Viet devleti kurulmuştur. Çin asıllı Ming Hanedanı döneminde kısa bir süre bağımsızlığı kesintiye maruz kalmış ancak Lê Hanedanı tekrar ülkenin bağımsızlığını elde etmiştir. 11 – 18. yüzyılları arasında ülke güneye doğru genişlemiştir. Lê Hanedanının uyguladığı feodal yönetime karşı verilen mücadele ülkede 100 yıl süren bir iç savaşa neden olmuştur.

18. yüzyılın ortalarında başlayan Fransız koloni dönemi İkinci Dünya Savaşı'na kadar sürmüştür. Ülke 1941'de başlayan Hindu-Çini savaşı sahne olmuş ve 1945 yılında Ho Chi Minh tarafından "Demokratik Vietnam Devleti" adını alarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Komünist ideolojiyi benimseyen Demokratik Vietnam Devleti ile ABD tarafından desteklenen Güney'deki Vietnam Cumhuriyeti arasında 1968 yılında başlayan savaş, 1973 yılında Paris Barış Anlaşması'nın imzalanmasına kadar devam etmiştir. 1976'da Güney Vietnam Cumhuriyeti'nin Kuzey'deki Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti ile birleşmesinden sonra savaş tamamen bitmiş oldu.

Vietnam'da ilk planlı kalkınma çalışmaları 1950'lerin sonlarında başlatıldı ve ilk Beş Yıllık Plan 1960 – 1965 yılları arasında uygulamaya konuldu. Savaş nedeniyle uzunca bir süre ara verilen kalkınma ve sanayileşme hamlesine 1976 yılında yürürlüğe giren İkinci Beş Yıllık Plan ile devam edildi. Vietnam ekonomisi uzun bir süre, Merkez Komitesi'nin katılımı ile ve ulusal kongreler yoluyla Vietnam Komünist Partisi tarafından şekillendirildi. Uygulanacak reformlar, büyüme hedeflerinin tayini, kalkınma stratejilerinin çizimi ve komünist prensiplerin saptanmasında Komünist Partisi çok önemli rol oynamıştır. Bazı ekonomistlere göre Kuzey ve Güney Vietnam'ın birleşmesi sonrasında ülke ekonomisi "sosyalizme geçiş dönemi" yaşamıştır ve bu dönem üç aşamalıdır. 1976-1980 yılları arasındaki birinci aşama aynı zamanda İkinci Beş Yıllık Plan dönemini kapsamaktadır. "Sosyalist Sanayileşme" olarak adlandırılan ikinci aşama 1981 – 2005 yılları arasındaki dönemdir. 2006 – 2010 yıllarını kapsayan üçüncü aşama ise geçişin "mükemmel" olarak adlandırılan aşamasını oluşturmaktadır. Komünist Partisi'nin ana hedefi tüm ülkenin ekonomik sistemini komünist ülke ile bütünleştirmektir. Bu hedefe ulaşmak için gerekli adımlar, Komünist

Partisi'nin Aralık 1976'da gecikmeli olarak yapılan Dördüncü Ulusal Kongresinde atıldı ve hem "sosyalist devrim planı" hem de "sosyalist ekonominin inşa planı" olarak tanımlanan İkinci Beş yıllık Plan kabul edildi. 1982 ve 1986 yıllarında yapılan parti kongrelerinde de bu uzun vadeli komünizm olgusu tekrarlanarak, komünist devrimin aşamaları olarak Vietnam'ın ekonomik kalkınmasına rehberlik etmek üzere şekillendirilen Beş Yıllık Planlar onaylandı.

Vietnam'da Beş Yıllık Plan uygulamaları aşağıdaki şekilde gerçekleşmiştir.

- 1960 – 1965 Birinci Beş Yıllık Plan
- 1976 – 1980 İkinci Beş Yıllık Plan
- 1981 – 1985 Üçüncü Beş Yıllık Plan
- 1986 – 1990 Dördüncü Beş Yıllık Plan
- 1991 – 1995 Beşinci Beş Yıllık Plan
- 1996 – 2000 Altıncı Beş Yıllık Plan
- 2001 – 2005 Yedinci Beş Yıllık Plan
- 2006 – 2010 Sekizinci Beş Yıllık Plan

Birinci Beş Yıllık Plan (1960 – 1965) sadece Kuzey Vietnam'da uygulanmıştır. Savaş yıllarına rastladığı için Vietnam'ın ekonomik kalkınmasında fazla bir katkısı olduğu söylenmez.

İkinci Beş Yıllık Plan (1976 – 1980), savaşın Nisan 1975'de sona ermesinin hemen ardından, savaştan aşırı derecede zarar gören ülke ekonomisinin ve alt yapının restore edilmesine yönelik olarak hazırlandı. Bu planın ana hedefi; teknolojik yönden gelişmiş bir toplum yaratmak olarak özetlenebilir. Ağır sanayinin geliştirilmesi ve tarım sektörünün büyümesi de planda önemle vurgulanan diğer konulardır. Ne yazık ki, uygun olmayan hava şartları, dış yardımların yok denilebilecek kadar yetersiz seviyede kalması, aşırı askeri harcamalar ve yönetim zaafı nedeniyle plan başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Sanayinin büyümesi sadece %0,6 ve tarım sektörünün büyümesi %1,9 seviyesinde kalmıştır. 1978 yılında Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti, aralarında eski Sovyetler Birliği, tüm Doğu Bloku ülkeleri ve Küba'nın dahil olduğu eski "Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi" ülkeleri (Concil for Mutual Economic Assistance – CMEA) topluluğunun planlama ve kalkınma yapısına tamamen entegre oldu ve Beş Yıllık Planlar CMEA mensubu ülkelerle birlikte koordine edildi.

Üçüncü Beş Yıllık Plan (1981 – 1985) hedefler yönünden daha mütevazî boyutta tutulmuştur. Sanayileşmenin yanında esas olarak tarım sektörünün

kalkınması gıda maddeleri üretimin artırılması hedeflenmektedir. Önceki beş yıla nazaran daha düşük oranda bir değişim beklense de “sosyalist düzene geçiş” öncelikli konu olarak yer almaktadır. Bu Plan’ın hedefleri önceki Beş Yıllık Plan’a göre daha gerçekçi olmasına rağmen elde edilen neticelerin pek başarılı olduğu söylenemez. Ancak, yine de sanayide %9,6 ve tarımda %4,9 büyüme oranları bir önceki Plan dönemine oranla hissedilir derecede yüksektir. Üretim belirli ana bölgelerle sınırlı kalmış ve yönetim bozuklukları, özellikle kamu sektöründe, ciddi oranda artmıştır.

Dördüncü Beş Yıllık Plan (1986 – 1990), bir önceki Plan’ın devamı niteliğine taşımaktadır. Tarımsal büyüme ile ihracatın ve hafif sanayinin geliştirilmesi önemle vurgulanan konulardır. Sosyalist düzene uygun bir formda ve kademeli olarak geçilmesi gayretleri sürdürülmektedir. “Renovasyon” (**doi moi**) olarak adlandırılan yeni ekonomik anlayış Vietnam Komünist Partisi’nin 1986 yılında yapılan Altıncı Ulusal Kongresi’ni takiben Nguyen Van Linh tarafından tesis edilmiştir. Pazar ekonomisine dayalı ekonomik politikaları ve yapısal reformları içermektedir. Fiyatların serbest bırakılması, devalüasyon, tarımın kolektif yapıdan çıkarılarak özelleştirilmesi, özel girişimciliğin yasallaştırılması, kamu kuruluşlarına otonomi tanınması, yeni yabancı yatırım kanunu, muhasebe metodlarının geliştirilmesi, sanayide şirketler seviyesinde karar mekanizmasında devletçiliğin terk edilmesi başlıca reformlardır. Bu politikaların uygulanması ile çeşitli başarılar ele edilmiştir. Enflasyon politikası ve tarımsal reformlar kısa süre içinde pirinç üretiminin büyük ölçüde artmasını sağlamıştır. Pirinç ithal eden ülke olan Vietnam, Tayland ve ABD’den sonra dünyadaki üçüncü önemli pirinç ihracatçısı durumuna gelmiştir. Bu Plan döneminde de eski Sovyetler Birliği ve Küba dahil Doğu Bloku Ülkeleri (CMEA ülkeleri) ile ilişkiler ve bu ülkelere ekonomik yardımlar devam etti. Planlanan Sovyet yardımları 1986 – 1990 döneminde 11 – 13 milyar USD’ye ulaştı. Ancak bu yardım ve karşılıklı ticaret 1991 yılından itibaren azalmaya başladı ve Sovyetler Birliği’nin dağılması ile tamamen durdu.

Beşinci Beş Yıllık Plan (1991 – 1995) hükümetin, planlama prosesinde radikal bir değişimle güdümlü ekonomiden pazar ekonomisine geçiş süresi olan 2000 yılına kadar uzun vadeli “Sosyo-Ekonomik Strateji”sini referans almaktadır. Bu plan döneminde, bir önceki planda yer alan; özel sektörün teşvik edilmesi ve desteklenmesi, yatırımcı forumların düzenlenmesi,

merkezi proje değerlendirme biriminin kurulması, dış ticaret stratejisinin geliştirilmesi, temel maddelerin fiyatlarına devletin müdahale edebilmesine ve petrol ve madencilğe ilişkin kanunlara ait politikalar, yönetim geliştirme programı, finans ve bankacılık siteminde reform yapılması gibi projelere devam edilmesi esas alınmaktadır. Bu projelerin çoğuna IMF ve Dünya Bankası yönetici ajans olarak katılmaktadır.

Altıncı Beş Yıllık Plan (1996 – 2000), “Sosyal ve Kültürel Konulara Çözüm için Program” başlığı altında sunulmuştur. İşsizlik probleminin çözümü ile kültür, iletişim, spor ve beden eğitimi, sağlık, nüfus ve aile planlaması, ve diğer sosyal konularda kapsamlı kalkınma sağlayarak halkın refah düzeyinin yükseltilmesi ve uluslararası toplum yaşamına entegrasyonu bu Plan’ın ana hedeflerini oluşturmaktadır. “Ulusal İstihdam ve İş Yaratma Programı” uygulayarak her yıl 1,3 – 1,4 milyon kişiye istihdam olanağı yaratmak; kendi işini kurmak isteyenleri teşvik ederek işsizliği azaltmak; kentlerdeki işsiz oranını %5’e düşürmek; hazırlanacak yeni “İş Yasası” ile özellikle büyük şirketlerde çalışan işçilerin iş güvenliğini sağlamak ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi konuları da Plan hedeflerinin ayrıntıları olmaktadır. Yeni “Ulusal Beslenme Programı” uygulayarak yetersiz beslenen çocuk oranını %42’den 2000 yılına kadar %30’ düşürmek; keza yetersiz beslenen yetişkin insan oranını %10’un altına indirmek; virüs ve parazite bağlı hastalıklardan dolayı çocuk ölümlerinin oranını hızlı bir şekilde düşürmek; nüfus artış oranını 2000 yılına kadar %1,8 seviyesinin altına çekmek Plan’da önemle vurgulanan konular arasında yer almaktadır.

Yedinci Beş Yıllık Plan (2001 – 2005) Dokuzuncu Ulusal Kongre’de oluşturulan “2001 – 2010 Dönemi Sosyo-Ekonomik Kalkınma Stratejileri” çerçevesinde hazırlanmış olup, ana hedefleri şu şekilde sıralanabilir: Sürdürülebilir ve hızlı büyümeyi yürütmek; halkın yaşam seviyesini yükseltmek ve stabilize etmek; ekonomik yapıyı ve istihdam yapısını süratle sanayileştirip modernize etmek; ülkenin ekonomik verimliliğini ve rekabet gücünü arttırmak; dış ticareti geliştirmek; eğitim, bilim ve teknoloji alanında büyük değişiklikler yaparak insan faktörünü teşvik etmek; yeni iş olanakları yaratmak; açlığı tamamen yok edip yoksulluğu azaltmak; sosyo- ekonomik altyapıyı güçlendirmek ve sosyalist düzen içinde pazar ekonomisini kurumsallaştırmak. Yukarıda sıralanan ana hedeflere ulaşabilmek için programlanan ödevler ise şunlardır: Bir önceki Beş Yıllık Plan

dönemindekinden daha yüksek bir büyüme oranı yakalamak ve gelecek beş yıla hazırlıklı girmek; kamu sektörünün anahtar rol oynayacağı çok sektörlü bir pazar ekonomisi geliştirerek sanayi ve hizmet sektörlerinin payını ve teknoloji kullanım oranını yükseltmek; sosyal ve ekonomik kalkınma için yatırımları süratle arttırmak, daha verimli bir ekonomik yapı oluşturup rekabet gücünü yükseltmek ve anahtar konumundaki özel bölgelere yatırım yapmak; dış ticaret hacmini genişletmek, ihracatı arttırmak ve dış sermaye yatırımlarını cazip hale getirmek için gerekli düzenlemeleri yapmak; daha sağlıklı bir parasal sistem için gerekli yenilikleri derhal yapmak; rüşvet ve yolsuzlukları yok edecek ve aynı zamanda özellikle komünlere, tutuklulara ve geçimini topraktan sağlayan halka daha fazla demokrasi sağlayacak idari reformları yapmak.

Sekizinci Beş Yıllık Plan (2006 – 2011), bir önceki Beş Yıllık Plan'ın devamı niteliğindedir ve Dokuzuncu Ulusal Kongre'de tespit edilen kalkınma stratejileri çerçevesinde hazırlanmıştır. Ülkeyi gelişmemiş ülkeler grubundan çıkartmak; insanların maddi, kültürel ve moral yaşam seviyelerini yükseltmek; ülkeyi 2020 yılına kadar çağdaş ve sanayileşmiş bir duruma getirmek için gerekli yatırımları yapmak; sosyalist pazar ekonomisini kurumsallaştırarak uluslararası arenada ülkenin konumunu güçlendirmek bu Plan'ın ana hedefleri olmaktadır. Bu ana hedeflere ulaşmak için programlanan özel hedefler: GSYİH'yı 2010 yılında en az 2000 yılındaki miktarın iki katına yükseltmek; ülkenin gelişmişlik indeksini (HDI) esaslı şekilde yükseltmek; modern teknolojilerin uygulanmasında dünya standartlarına yaklaşmak için mevcut teknik ve teknolojik kapasitenin artırılması; altyapıyı sosyo-ekonomik kalkınma ve ulusal savunma ihtiyaçlarını karşılayacak seviyenin de üstünde geliştirmek; kamu sektörünün ekonomideki öncü rolünü zenginleştirip ekonominin ana fonksiyonlarına yöneltmek ve kamu kuruluşlarını yenileştirip üretim ve işletme verimliliklerini arttırmak olarak vurgulanmaktadır.

Savaş sonrasında Vietnam ekonomik kalkınma hamlesi iki döneme ayrılabilir. (1) 1975 - 1985 yıllarını kapsayan on yıllık “merkezden planlanan ekonomi” dönemi. Bu dönemde merkezîyetçi ve ekonomiyi sıkı devlet kontrolü altında yürütmeyi esas alan bir model uygulanmıştır. (2) 1986 yılında başlatılan “Renovasyon” (doi moi) dönemi. Bu dönem kısaca sosyalist anlayışla pazar ekonomisine geçiş dönemi olarak tanımlanabilir.

Dünya Bankası verilerine göre Vietnam'ın 1990 – 1997 yılları arasında kişi başına milli geliri 310 USD olmuştur. Aynı kaynağa göre son yıllardaki ekonomik büyüme oranları aşağıdaki şekilde gerçekleşmiş olup, ortalama ekonomik büyüme oranı %6,1'dir.

1993	% 8,1	2000	% 6,8
1994	% 8,7	2001	% 6,9
1995	% 9,5	2002	% 7,1
1996	% 9,3	2003	% 7,2
1997	% 8,2	2004	% 7,7
1998	% 5,8	2005	% 7,5
1999	% 4,8	2006	% 7,4

1998 yılı sonuna kadar Japonya'dan aldığı ODA yardımları toplam 1533 milyon USD ve DAC ülkelerinden aldığı yardımlar ise toplam 586 USD'yi bulmuştur.

5.3. AVRUPA'DAN BİR ÖRNEK

Bu Araştırmada Avrupa'dan sadece bir ülke, İrlanda Cumhuriyeti, örnek ülke olarak alınmıştır. İrlanda Cumhuriyeti, son 20 yıllık dönemde çok önemli ve büyük bir ekonomik gelişme göstererek, tarıma dayalı, küçük ve nispeten kapalı bir ekonomiden, büyüme hızı yüksek, dışa açık, sanayi ürünleri ve hizmet sektörü ağırlıklı bir ekonomi haline gelmiştir. 1998 yılında elde ettiği %9,5 reel GSYİH artış oranı ile İrlanda Cumhuriyeti Avrupa Birliği içinde en hızlı büyüme gösteren ekonomi sıfatını kazanmıştır. GSYİH'nın %100'üne ulaşan toplam dış ticaret hacmi (ithalat ve ihracat toplamı) oranı ise Avrupa Birliği ortalamasının çok çok üzerindedir. İrlanda Cumhuriyeti bugün, Lüksemburg'un ardından, AB içinde kişi başına milli geliri en yüksek olan ikinci ülkedir. Bu nedenle İrlanda Cumhuriyeti incelenmeye değer bir örnek ülke durumundadır.

5.3.1. İRLANDA

Ülke Kimliği :

Ulusal Adı	: İrlanda Cumhuriyeti
Başkenti	: Dublin
Yönetim Şekli	: Parlamenter Cumhuriyet
Nüfusu	: 4,3 milyon (BM tahmini)
Yüzölçümü	: 70.280 km ²
Okur-Yazar Oranı	: %99,9
Para Birimi	: Euro (EUR)
Para Birimi Paritesi	: 1 Euro = 1,45 USD (2007 Kasım)
GSYİH	: 219,4 / 222,7 milyar USD (IMF/WDI)
Dünya Sıralamasındaki Yeri	: 31 / 30 (IMF/WDI)
GSYİH Artışı	: % 6,8
Kişi Başına Milli Gelir	: 52.350 USD/kişi
Yıllık Enflasyon Oranı	: % 3,9 (2006)
İşsizlik Oranı	: % 4,4
İhracatı	: 119,8 milyar USD (2006)
İthalatı	: 87,4 milyar USD (2006)
Dış Ticaret Fazlası	: 32,4 milyar USD (2006)
Dış Borç	: 1,392 trilyon USD (9.)

Kaynak : - T.C. Dublin Ticaret Müşavirliği Raporu

- AllNet – Ülkeler Rehberi

İrlanda Cumhuriyeti, İngiltere'nin hemen batısında yer alan İrlanda adasının yaklaşık %80'ini kaplamaktadır. 1922 yılında İngiltere Birleşik Krallığı'ndan ayrılarak resmen bağımsız bir devlet statüsü kazanmış ve İrlanda Cumhuriyeti adını almıştır.

İrlanda'daki ilk yerleşimin, adayı kaplamış olan buzulların erimesini takiben MÖ 8000 – 7000 yıllarında başladığı tahmin edilmektedir. İrlanda adasının tarihinde rol oynayan uluslar Keltler, Vikingler, Normanlar ve İngilizler olmuştur. Asıl ve yerli halkı Keltler oluşturmuştur. M.Ö. 6. yüzyılda Keltler daha önce gelen gruplar üzerinde hakimiyet kurarak İrlanda'da kültür ve dil birliğini tesis etmişler, ancak 150 minyatür krallık arasında siyasi birliği sağlayamamışlardır. 5. yüzyılda Hıristiyanlığın kabulünden sonra başlayarak 9. yüzyıla kadar süren ve İrlanda tarihinin "Altın Çağı" olarak nitelendirilen

dönem Viking istilası ile sonlanmış, Vikinglerin etkinliği ise Kral Brian Boru tarafından yenilmeleriyle, 1014 yılında son bulmuştur.

İrlanda'nın 800 yıl sürecek olan İngilizler tarafından işgali, 1169'da Richard de Clare yönetiminde bir grup Anglo-Norman asilzadenin gelişi ile başlamış olup, İngiltere-İrlanda mücadelesinin kaynağını teşkil etmektedir. Daha sonra İngiltere Krallığının Katolik Kilisesi ile bağlarını koparması ve bunun sonucunda İrlanda'daki manastırların kapatılması, Katolik-Protestan savaşlarının İrlanda'ya da yayılmasına neden olmuş, 150 yıl süren savaşlar Protestan İngilizlerin zaferi ile sonuçlanmıştır. 1700'lerde başlayan İngiliz yönetimi, özellikle toprak sahibi Protestanlara refah ve zenginlik sunarken, nüfusun çoğunluğunu oluşturan Katolik halk için tüm haklarının ellerinden alındığı, fakirlik ve sefalet getiren bir dönem olmuş, Protestanların kontrolündeki Dublin Parlamentosu ancak Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nın ertesinde imzalanan bir anlaşma ile Krallığa bağlı fakat içişlerinde kendini yönetme hakkını elde etmiştir.

“Erken Modern İrlanda” dönemi olarak anılan 1536 – 1691 yılları arasında adanın tamamı İngiliz istilası altında kalmıştır. 1691 – 1801 arası ise Protestan Hakimiyeti dönemi olarak tanınmaktadır. Bu dönemin sonunda imzalanan Act of Union ile İrlanda 1801 ile 1922 yılları arasında İngiltere Birleşik Krallığı'na bağlı bir topluluk durumuna gelmiştir. 1845 – 1849 yıllarında yaşanan büyük kıtlık sonrasında ülkenin yaklaşık 8 milyon olan nüfusu, açlıktan kaynaklanan ölümler ve göç nedeniyle %30 azalmıştır. Göçler ve nüfus azalması 1860'lı yıllara kadar devam etmiştir. 1874 yılından sonra ve özellikle 1880 yılından itibaren Charles Stewart Parnell liderliğindeki İrlanda Parlamento Partisi, İngiltere Birleşik Krallığı'ndan tamamen ayrılmadan tüm İrlanda'ya otonomi kazandıracak “Home Rule – Ülke Kanunu” oluşturmak üzere bir atılım başlatmışlardır. Bu atılım 1911 yılında İngiltere Lortlar Kamarasındaki veto talebinin reddedilmesi ile ilk meyvesini vermiş ve 1914 yılında üçüncü “Home Rule Act 1924” benimsenmiştir. Diğer taraftan, Katoliklerin ekonomik güç kazanması halinde, kendi ekonomik ve sosyal önceliklerini kaybetme durumu ile karşı karşıya kalacaklarından endişelenen İrlandalı Protestanların bir karşı hareket olarak 1886 yılında başlattıkları “Unionist” hareket gittikçe güçlenmiştir. Ondokuzuncu yüzyılın sonları ve yirminci yüzyılın başlarında bütün ülkeye yayılan unionist hareket, özellikle, ülkenin tarıma dayalı diğer bölgelerine göre sanayileşmenin daha yoğun olduğu Ulster'de çok kuvvetlenmiştir. 1914 yılında Ulster'de isyanların önüne geçebilmek için İngiltere Başbakanı H. H.

Asquith İrlanda Partisi liderleri ile İrlanda'daki 32 kontlukta 26'sında Home Rule hakkı tanıyan bir anlaşma imzaladı. Üçüncü "Home Rule Act 1914" İngiltere Birleşik Krallığı'nın onayını almasına rağmen uygulanması Birinci Dünya Savaşı'nın bitimine kadar askıya alındı. 19. yüzyılda İrlanda'da yaşanan Patates Açlığı (Great Famine), Protestan toprak sahiplerine karşı haklarını talep eden Katoliklerin ayaklanmalarına neden olmuş ve zaman içerisinde bu eylemler İngiltere'den bağımsızlık mücadelesine dönüşmüştür. 1900'lerin başına kadar başarısızlıkla sonuçlanan bu ayaklanmaların en büyüğü 1916'da Dublin'de düzenlenen Paskalya Ayaklanmasıdır. I. Dünya Savaşı'nın ardından 1919'da yasadışı İrlanda Parlamentosunun kurulması ve "işgalci İngiliz ordusuna" karşı savaş ilan edilmesi ile yeniden hız kazanan (İrlanda Cumhuriyet Ordusu-IRA ilk olarak bu dönemde kurulmuştur) bağımsızlık mücadelesi, 1921'de İngiltere ile İrlanda arasında İrlanda Serbest Devleti'nin (Irish Free State) kurulmasına olanak tanıyan, fakat ülkenin 26 güney bölgesi bağımsızlığını kazanırken, kuzeyde yer alan 6 bölgenin (Ulster) İngiltere hakimiyetinde kaldığı, bir diğer ifade ile Kuzey İrlanda'nın İngiltere'ye bırakıldığı bir anlaşmanın imzalanmasıyla sonuca ulaşmıştır.

Bu gelişmeler neticesinde İrlanda Nisan 1916'da bağımsızlığını ilan etti ancak hiçbir ülke tarafından tanınmadı. Ocak 1919'da İrlanda Cumhuriyeti olarak tekrar bağımsızlığını ve artık İngiltere Birleşik Krallığına bağlı olmadığını ilan etti. Bu bağımsızlık ilanından sonra da Lenin yönetimindeki Sovyetler Birliği haricinde hiçbir ülke tarafından tanınmadı. Aralık 1922'de İngiltere tarafından İrlanda Cumhuriyeti'nin tanınması üzerine uluslararası çevrelerde de resmen bağımsız bir ülke olarak tanındı.

Ancak bu kez de, kısmi bağımsızlık getiren söz konusu anlaşma taraftarları ile tam bağımsızlık yanlıları arasında iç savaş patlak vermiştir. Bu dönemde İrlanda'nın İngiltere'ye karşı bağımsızlığı için aynı saflarda mücadele eden, Serbest İrlanda'nın kuruluş anlaşmasını imzalayan ve ilk Devlet Başkanı olan Michael Collins ile 1932'de başbakanlığa seçilecek olan İrlanda Cumhuriyeti'nin kurucusu Eamon de Valera, karşıt grupların liderliğini yapmışlardır.

İrlanda Cumhuriyeti geçtiğimiz 20 yıllık dönemde çok önemli ve büyük bir ekonomik gelişme göstererek, tarıma dayalı, küçük ve nispeten kapalı bir ekonomiden, büyüme hızı yüksek, dışa açık, sanayi ürünleri ve hizmet sektörü ağırlıklı bir ekonomi haline gelmiştir. Son yıllarda büyük ölçüde

sanayileşme ve hizmet sektöründe gelişme yaşansa da, tarım hala önemli bir yer işgal etmekte ve ülkenin en önemli sektörü niteliğini taşımaktadır.

Sınai gelişmede rol oynayan anahtar faktör, ülkenin kendisini ticarete açması olarak ortaya çıkmaktadır. Yaklaşık 50 yıl önce benimsenen bu ilke doğrultusunda, ekonomik korumacılık terkedilmiş, ticareti engelleyen unsurlar elimine edilmiş ve ülkeye yabancı sermaye çekilmesi konusuna odaklanılmıştır. Eş zamanlı olarak, yerli sanayinin gelişimini sağlayacak ve sürdürecektir, ayrıca, uluslararası piyasalarda rekabet edebilmelerini sağlayacak politikaların oluşturulması da ihmal edilmemiştir. Bu amaçlara ulaşılabilen amacıyla, ilgili alanda faaliyet gösterecek olan kamu kurumu ihdas edilmiştir. Endüstriyel Kalkınma Kurumu (Industrial Development Authority – IDA), 1950 yılında kurulmuş ve İrlanda Cumhuriyeti sanayinin geliştirilmesine ilişkin olarak yetkilendirilmiştir. Zaman içerisinde, anılan Kurum, ülkeye yabancı sermayenin çekilmesine odaklanan “IDA Ireland” ve yerli sanayinin gelişimini desteklemekten sorumlu olan “Enterprise Ireland” olarak ikiye ayrılmıştır.

IDA, imalat sanayi ile belirli hizmet sanayi kollarında yapılacak yeni yatırımlara azami %10 kurumlar vergisi, şirket içi personel eğitiminde gelir vergisi muafiyeti, hızlandırılmış amortisman uygulaması, hazır fabrika binası tahsisi, ihracat-risk garantisi ve benzeri finansal teşvikler teklif ederek ülkeye yabancı sermaye girişini cazip hale getirmeye çalışmaktadır.

Hükümet politikaları özel sektör kuruluşlarını ülke ekonomisinin temel faktörü olarak benimsemektedir. Son 20 – 30 yıldan beri tarım ve sanayide verimliliğin artırılması, yeni ihracat sanayilerini harekete geçirmek, yeni iş olanakları yaratmak ve işsizliği azaltmak üzere özel ekonomik programlar benimsenmektedir. Bu bağlamda hükümet, Endüstriyel Kalkınma Kurumu (Industrial Development Authority – IDA) ve Endüstriyel Kredi Şirketi (Industrial Credit Co.) ve benzeri kurumlar kanalıyla sanayiye bir takım yardımlar sağlamaktadır. Vergi muafiyeti, bilgilendirme ve danışmanlık hizmetleri sanayiye sağlanan yardımlar arasında yer almaktadır.

“1958 Fiyat Antlaşması” (Prices Act of 1958) ile ülkede fiyat kontrol kanunu yürürlüğe konuldu ve bu kanunda 1965 ve 1972’de iki kez değişiklikler yapıldı. Bu kanuna göre imalat sanayi, hizmet sanayileri ve serbest çalışanlar her türlü fiyat artışları için Ticaret Bakanlığı’ndan izin almak durumundadır. Fiyat değişiklikleri 1971 yılında kurulan Ulusal Fiyat Komisyonu (National Prices Commission) tarafından izlenmekte ve denetlenmektedir.

İrlanda'nın, 1973 yılında, o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'na üye olması, ekonomik kalkınma anlamında yeni bir dönem başlatmıştır. 1973 yılında İrlanda'nın toplam mal ticareti 1.65 milyar euro iken, 2005 yılında 144 milyar euroya yükselmiş olup, ihracat 88 milyar euro, ithalat ise 56 milyar euro olarak gerçekleşmiştir. 1960 yılında ihracatın % 75'i İngiltere'ye yönelikken, bugün bu oran % 18'e düşmüş olup, İrlanda'nın toplam ihracatının % 63'ü AB üyesi ülkelere yönelik olarak gerçekleşmektedir. Ülkeye çok uluslu yabancı sermaye çekilmesi sonucunda, toplam ihracatın % 65'i, çok uluslu firmalar tarafından gerçekleştirilmektedir. ABD, mal ihracatının yaklaşık % 20'sinin gerçekleştirildiği ülke olarak, İrlanda için en büyük ihracat pazarı haline gelmiştir.

AET üyeliğinin ilk yıllarına denk gelen 1970'ler ve 1980'ler boyunca İrlanda Cumhuriyeti'nin ekonomik durumu çok parlak olmamıştır. Pek çok İrlandalı firma, Avrupa ülkelerinde ve global piyasalarda rekabet edemediğinden, buna ek olarak kısa aralıklarla yaşanan iki petrol krizi gibi dış etkenlerden dolayı kapanmak zorunda kalmıştır. 1980'lerin ortalarına gelindiğinde, İrlanda'daki işsizlik oranı % 17, enflasyon % 11 ve borcun GYİH'ya oranı % 130 düzeyinde seyretmiştir. Ancak, uygulanan ekonomik programlar sayesinde 1980'li yılların ortalarından itibaren ve özellikle son 10 yıllık dönemde, İrlanda'nın ekonomisi tamamen çehre değiştirmiştir. İşsizlik oranı, üçte iki oranında azalmış, ulusal gelir ikiye katlanmış, İrlandalıların yaşam standardı, dünya ülkeleri arasında ilk sıralara yükselmiştir. Nüfus düzenli olarak artmakta ve İrlanda, uzun yıllardır göç veren bir ülke olmasına rağmen, geriye göç yaşanmaktadır.

İrlanda Cumhuriyeti'nde çeşitli isimlerle anılan ve çoğu üç veya dört yıllık olan ekonomik plan uygulamaları yapılmıştır.

1983-1986 yılları arasında uygulanan ekonomik plan "İleriye Giden Yol" (The Way Forward) olarak isimlendirilmiş olup, çeşitli tedbirler yanında özellikle kamu harcamalarını kısarak ve kamu hizmet sektörü ödemelerini kontrol altında tutarak ülkenin rekabet gücünü arttırmayı amaçlamaktadır.

1987-1990 yılları arasında yürürlüğe konulan ve "Milli İyileşme" (National Recovery) adı verilen ekonomik program, genel olarak hükümet harcamalarının ve milli borçların kontrol altına alınması olanaklarını getirecek şartların yaratılmasına önem vermektedir.

1991-1993 “Ekonomik ve Sosyal Gelişme Programı” (Program for Economic and Social Progress) ülkenin borç yükünün azaltılması, bütçe açıklarının kapatılması ve ücret artışları için bir takvim oluşturulmasına yöneliktir.

1994-1999 yılları arasında uygulanmaya konularak “Rekabet ve İş Programı“ (The Program for Competitiveness and Work) olarak isimlendirilen Ulusal Kalkınma Planı” (National Development Plan) ülke çapında toplam 20 milyar Sterling tutarında yatırım çağrısı yapmakta ve GSYİH’nın yıllık ortalama %3,5 artmasını amaçlamaktadır. Hükümet bu plan çerçevesinde devlet, Avrupa Birliği ve özel sektör fonları ile 200.000 yeni iş olanağı yaratmayı öngörmektedir. Bu fonların yaklaşık yarısı sanayi, taşımacılık, işbaşı eğitimi ve enerji harcamalarına ayrılmıştır.

2000-2003 yılları arasında “Başarı ve Hakkaniyet için Program” (The Program for Prosperity and Fairness) uygulandı ve 2002’de bu programın bir eki olarak “Ayarlanmış Ödeme Şartları” (Adjusted Pay Terms) uygulamaya konuldu.

2003-2005 döneminde, çoğu üçer yıllık olan planların altıncısı, “Sürdürülebilir Gelişme” (Sustaining Progress) programı uygulandı. Bu programda, ülke çapında ücretlerde artış yanında refah seviyesinin yükseltilmesi, eğitim, sağlık ve istihdam konularında anlaşmalar üzerine yeni politikalar önerilmektedir. Öte yandan, 2003 yılı Mayıs ayı içinde İrlanda’nın en büyük sivil toplum örgütlerinden olan İrlanda Mühendisler Enstitüsü, İrlanda Hükümetine sunulmak üzere Plan hakkında bir rapor hazırlamış ve raporu kamuoyuna duyurmuştur. Raporla özetle, 2006 yılında tamamlanması öngörülen Planın, mevcut harcamalarla ancak 2013 yılında bitirilebileceği, 2006 yılında tamamlanabilmesi için Hükümetin yeni vergi ve fiyat artışlarına yönelmesi gerektiği, Planın ülkenin rekabet edebilirliğine henüz bir katkıda bulunmadığı ifade edilmektedir.

2007-2013 Yedinci Sosyal Ortaklık Planı “2016’ya Doğru” (Towards 2016) olarak isimlendirildi. Hükümet tarafından 4 Ağustos 2005 tarihinde yapılan bir açıklama ile 2007-2013 dönemini kapsayacak ikinci Ulusal Kalkınma Planı’nın hazırlıklarının yapılmasının kararlaştırıldığı ilan edilmiştir. Haziran 2006’da hazırlıkları tamamlanan bu yeni Plan’da, özellikle ulaştırma, çevre konuları, mesken inşası, eğitim, sağlık, çocuk bakımı ve AR-GE konuları ile insan kaynakları konularına ağırlık verileceği ilan edilmiştir. Yeni Plan’ın finansmanı tamamen İrlanda tarafından sağlanacaktır.

İrlanda Cumhuriyeti'nin ekonomik kalkınmasında çok önemli bir rol oynayan “**Sosyal Ortaklık**” (**Social Partnership**) prensibi, yüksek enflasyon ve düşük oranda kalkınmanın yaşandığı bir dönemi takiben, 1987 yılında uygulanmaya başlanmıştır ve ekonomideki gelişmenin başlıca unsurlarından birini teşkil etmektedir. Anılan tarihten bu yana işbaşına gelen her hükümet tarafından uygulanan bu prensip, hükümet, işverenler, sendikalar, çiftçiler, sivil toplum kuruluşları temsilcileri ile gönüllü örgütlerini kapsayarak, toplumun tüm kilit unsurlarını bir araya getirmektedir. İstihdam, büyüme ve sosyal uyum konularında yapılan Anlaşmalar sonucunda, ekonomik ve sosyal politikalar bakımından bir uzlaşmaya varılması sağlanmıştır. Yıllar boyunca uygulanan, iş çevrelerine uyumlu ve tutarlı Hükümet politikaları, başta ilaç, biyo-ilaç ile bilişim ve iletişim teknolojileri sektörlerinde olmak üzere, pek çok sektördeki yabancı yatırımcının İrlanda'ya yönelmesini sağlamıştır. İrlanda, ticari nitelikli tüm şirket gelirlerine % 12,5 düzeyinde kurumlar vergisi uygulamaktadır. İrlanda, ABD firmalarının yatırımlarının dönüşümü bakımından dünyanın diğer ülkelerine kıyasla sürekli olarak daha iyi performans göstermektedir.

1973 yılında AET'na tam üye olduğundan bu yana, İrlanda, bölgesel fonların temel kullanıcılarından biri olmuştur. Tam üye olduğu tarihte İrlanda'nın GYİH'sı, o zamanki diğer 12 AB üyesi ülkenin ortalama % 64'üne tekabül ederken, 2004 yılında bu oran, 15 üyeli AB bakımından % 130'a yükselmiştir. Yapısal Fonlar ile Uyum Fonları, İrlanda'nın fiziksel ve beşeri sermayesinin gelişmesini ve böylelikle İrlanda'nın ekonomik gelişmesi için uygun koşulların oluşmasını sağlamıştır. 2004 yılına kadar, AB fonlarından toplam 55 milyar euro kullanılmış olup, bunun 17 milyar eurosu yapısal unsurlar, 35 milyar eurosu Ortak Tarım Politikası kapsamında transfer edilmiştir.

Ekonomik gelişmenin temel taşlarından birini, çok uluslu firmalar tarafından yapılan yabancı yatırımlar ve yeniden yatırımlar teşkil etmektedir. Çok geniş bir yelpazede faaliyet gösteren 1050'den fazla denizaşırı firma, Avrupa faaliyetleri bakımından üs olarak İrlanda'yı tercih etmiştir. Bu firmalardan yaklaşık 600'ü ABD firması olup, 90.000 kişilik istihdam olanağı sağlayarak, İrlanda'daki işgücünün yaklaşık % 5'ini bünyelerinde çalıştırmaktadırlar. Halihazırda, dünyanın en büyük 15 ilaç firmasından 13'ü İrlanda'da faaliyet göstermektedir. İlaç sektörünün ihracatı, İrlanda'nın toplam imalat sanayi ihracatının % 40'ına karşılık gelmektedir. İrlanda'da faaliyette bulunan firmaların temel özelliği, mevcut yatırıma düzenli olarak

yeniden yatırım yapmalarındır. Bu firmalar, İrlanda'da başarılı iş performansları göstermekte ve başta AR-GE çalışmaları olmak üzere, gerek ölçek, gerekse çeşitlilik anlamında daha fazla iş yapmaktadırlar. İrlanda'nın çekmekte olduğu yatırım türü, giderek, stratejik global arz üretimi şekline dönüşmektedir.

İrlanda, özellikle Bilişim ve İletişim Teknolojileri (BİT) konusunda çekici bir yatırım merkezi olduğunu kanıtlamıştır. Dünyanın önde gelen 10 BİT firmasından 7'sinin İrlanda'da büyük ölçekli yatırımları bulunmaktadır. Bu sektörde faaliyet gösteren 300'den fazla denizaşırı firma, alanlarında öncü ürünleri İrlanda'da geliştirmekte, imal etmekte ve pazarlamaktadır. Bu çekici iş ortamını sağlamak ve destek olmak bakımından, İrlanda'daki hükümetler, iş çevrelerine dost düzenlemeler getirerek, firmalar arası eşitlik ve piyasanın adil işleyişi hususlarını sağlamaya çalışmaktadır. Benzer şekilde, hükümetler, İrlanda'da faaliyette olan firmalar bakımından bürokratik yükün azaltılması ve mümkün olan en gelişmiş teknolojileri kullanarak, firmaların İrlanda şirketler hukukundan tam olarak haberdar olmalarını sağlayacak bilgi sistemlerini kurmak konularına da öncelik vermektedirler.

Bu amacı sağlamaya yönelik kurumlar arasında, Rekabet İdaresi, Tüketici İlişkileri Ofisi, İşgücü Denetmenleri, Firma Tescil Bürosu ve Gelirler Ofisi bulunmaktadır. Bu konuda İrlanda'yı teşvik eden en önemli unsurlardan biri, AB'nin konuyla ilgili Direktiflerine uyum sağlama zorunluluğu olmuştur. AB'den sağlanan destek, Hükümet tarafından getirilen bu düzenlemelerin iş çevreleri ve toplumun büyük kesimlerince kabul görmesini kolaylaştırmıştır. Yukarıda sayılan bütün bu unsurlar, İrlanda'nın bir "Bilgi Ekonomisi" olması yönünde olumlu bir ortam yaratmıştır. Geçen 10 yıl boyunca, bilgi ekonomisi olma yönünde kaydedilen gelişme, bu anlamda bilhassa araştırma konularındaki kapasitenin ve yeterliliğin artırılması, ekonomik başarının en önemli unsurlarından birini teşkil etmektedir. Bu başarının devamını sağlamak amacıyla, İrlanda AR-GE'yi ekonomik kalkınma politikasının temeli olarak algılamaktadır. Eğitime, özellikle bilimsel eğitime ve teknolojik araştırmaya yatırım yapılmaya devam edilmektedir. Bu konuya atfedilen önem çerçevesinde, 2006-2013 dönemini kapsayacak "**Bilim, Teknoloji ve İcatlar Stratejisi**" uygulamaya konulacaktır. Bu projenin amacı, AR-GE çalışmalarında kaydedilecek önemli gelişmelerle, İrlanda'nın bu alandaki lider ülkeler arasında yer almasını sağlamaktır.

2000-2006 döneminde, İrlanda Hükümetleri, İrlanda Bilim Vakfı aracılığıyla, yeni teknolojiler geliştirilmesini, ileri teknoloji ürünü malların

ürettilmesini ve girişimlerin rekabet gücünün yükseltilmesini sağlayacak araştırmaları yapan akademisyenlere ve yapılan araştırmalara, 646 milyon euro yatırmayı öngörmektedir. Biyo-teknoloji sektörü, özellikle ileri bilgi yoğun yatırım gereksinimiyle bilinmektedir. İrlanda, bu alanda diğer ülkelerle yapılacak işbirliklerine açık olduğunu belirtmektedir.

1990'ların sonlarına gelindiğinde, İrlanda Cumhuriyeti Avrupa Birliği içinde en hızlı büyüme gösteren ekonomi sıfatını kazanmıştır. 1998 yılında reel GSYİH artış oranı %9,5 olmuştur. Toplam dış ticaret hacmi (ithalat ve ihracat toplamı) GSYİH'nin %100'üne ulaşmış olup, bu oran Avrupa Birliği ortalamasının çok çok üzerindedir ve İrlanda Cumhuriyeti ekonomisinin dış dünyaya ne denli açık olduğunu ifade etmektedir. 2000 yılındaki yıllık GSYİH artışı %11,5 olup, bu oran bugüne kadar OECD ülkelerinde elde edilen en yüksek ekonomik büyüme oranıdır. Bu nedenle İrlanda Cumhuriyeti, bir zamanlar çok hızlı ekonomik gelişme gösteren Doğu Asya ülkelerine benzetilerek, "Kelt Kaplanı" (Celtic Tiger) olarak anılmaya başlanmıştır. 1995 – 2000 yılları arasında ortalama %10,0 ve 2001 – 2004 yılları arasında ise %7,5 ekonomik büyüme sağlanmıştır.

İrlanda'daki yatırımların en büyük kaynağı tartışmasız ABD'dir. ABD'nin, tüm Avrupa'daki imalat sanayi yatırımlarının 1/4'ü İrlanda'dadır.

- İrlanda'daki imalat sanayine yapılmış yabancı sermaye yatırımlarının yaklaşık % 33'ü ABD kaynaklıdır.
- ABD'nin tüm yazılım yatırımlarının yaklaşık yarısı İrlanda'dadır.
- İrlanda'daki AR-GE merkezlerinin % 60'ı ABD kaynaklıdır.
- İrlanda'daki müşteri destek hizmetlerinin % 75'i ABD kaynaklıdır.
- Ortak hizmet projelerinin % 60'ı ABD firmalarına aittir.
- İrlanda'da Bilişim ve İletişim Teknolojisi ile İlaç/Tıp sektörlerinde yapılan yatırımların büyük çoğunluğu ABD kaynaklıdır.

Hangi standartlarla ölçülürse ölçülsün, İrlanda olağanüstü bir ekonomik gelişme göstermiştir. İrlanda, OECD'nin, dünya ülkelerinin ekonomik büyümelerine göre yapılan sıralandırmalarında, sürekli olarak ve açık farkla ilk 30 içerisinde yer almaktadır. İrlanda'nın bu dönüşümünün arkasındaki nedenleri aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

- Genç bir nüfus yapısı ve sürekli artan işgücü
- Ülkeye gelen yabancı sermaye
- AB'nin Yapısal Fonları ve Uyum Fonları'ndan alınan önemli miktardaki katkı

- Ekonomik kalkınma için benimsenmiş olan “Sosyal Ortaklık” prensibi
- Mal ve hizmet ticaretine açık politikalar izlenmesi
- Eğitim ve teknolojik gelişmeye verilen önem
- Sonuç almaya yönelik ve yaratıcı hükümet politikaları

İrlanda Cumhuriyeti, Lüksemburg’dan sonra AB ülkeleri arasında kişi başına milli geliri en yüksek olan ikinci ülke konumundadır. Diğer taraftan, GSYİH’sının 6 katını aşan 1392 milyar USD dış borcu ile dikkat çekmektedir. Bu durum ayrıca üzerinde tartışılması gereken bir olgudur.

6. TÜRKİYE ÖRNEĞİ VE PLANLAMA

Ülke Kimliği :

Ulusal Adı	: Türkiye Cumhuriyeti
Başkenti	: Ankara
Yönetim Şekli	: Parlamenter Cumhuriyet
Nüfusu	: 74,8 milyon (BM tahmini)
Yüzölçümü	: 783.562 km ²
Okur-Yazar Oranı	: %87,4 (erkek:%95,3 kadın:%79,6)
Para Birimi	: Yeni Türk Lirası (YTL)
Para Birimi Paritesi	: 1 USD = 1,22 YTL (2007 Kasım)
GSYİH	: 401,8 / 402,7 milyar USD (IMF/WDI)
Dünya Sıralamasındaki Yeri	: 17 / 17 (IMF/WDI)
GSYİH Artışı	: % 6
Kişi Başına Milli Gelir	: 5.651 USD
Yıllık Enflasyon Oranı	: % 9,7
İşsizlik Oranı	: %10,2
İhracatı	: 85,2 milyar USD
İthalatı	: 120,9 milyar USD
Dış Ticaret Açığı	: 35,7 milyar USD
Dış Borç	: 193,6 milyar USD (24.)

Kaynak : - Dünya Bankası 2005 Yılı Raporu

- AllNet – Ülkeler Rehberi

Öncelikle bir noktayı vurgulamak gerekir ki, sanayi devrimi, Osmanlı Devleti'nin, ülke içinde yoğun siyasi istikrarsızlıkların yaşandığı ve yabancı devletlerle ilişkilerin giderek kötüleştiği gerileme dönemine rastlamıştır. Osmanlı Devleti'nin sanayi devrimini zamanında fark edememiş ve özümseyememiş olmasının, bu çok önemli oluşuma bir anlamda yabancı kalmasının olumsuz etkilerini ve sıkıntılarını sonraki kuşaklar çekmiş ve halen çekmektedir. Bu olgu elbette pek çok iç ve dış faktörün etkileşimi ile açıklanabilir.

Türkiye'de Kalkınma Plan ve Programları denildiğinde hemen ilk akla gelen, ilki 1963 yılında yürürlüğe konulan ve halen dokuzuncusu uygulanmakta olan Beş Yıllık Kalkınma Planları olmaktadır. Oysa Türkiye'de planlı kalkınma hamlelerinin oluşumunun geçmişi Cumhuriyet'in kuruluş yıllarına dayanmaktadır. Aslında, Cumhuriyet öncesinde, yani Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki sanayinin durumuna da kısa göz atmakta yarar vardır. Bu dönemde sanayi faaliyetlerinin planlanmasına yönelik sayılabilecek faaliyetler; 1913 – 1915

yıllarında yapılan “Sanayi Sayımı” ile ülke sanayini canlandırmak amacıyla 1 Ocak 1913 tarihinde çıkarılan “Teşvik-i Sanayi Kanunu Muvakkati”dir. Bu kanun ile toplam değeri 1000 lirayı aşan sanayi tesisleri için beş dönüme kadar bedelsiz arazi tahsisi, makine teçhizat ile ham ve yardımcı maddelerin gümrük vergi ve harçlarından muafiyeti, fabrikaların kurulması ve işletilmesi ile ilgili vergi, resim ve harçlardan muaf tutulması imkanları sağlanmıştır. Bu tarihlerde ordunun ihtiyaçlarını karşılamak üzere bazı yeni yatırımlara rastlanmaktadır. Ancak, bu kanunun yatırımcılara geniş imkanlar tanınmasına rağmen I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı nedeniyle faydalananların sayısı çok düşük kalmıştır. İstanbul, İzmir, Manisa, Bursa, İzmit, Karamürsel, Bandırma ve Uşak şehirlerinde 10 kişiden fazla işçi çalıştıran işyerlerini kapsayan “Sanayi Sayım” neticeleri 1917 yılında yayınlanmıştır. Bu sayım neticelerine göre; 8 şehirdeki toplam 282 işyerinin 155’i İstanbul’da, 62’si İzmir’de ve 65’i diğer şehirlerde bulunmaktadır. Bu işletmelerin %81’i gerçek kişilere (özel sektöre), %19’u ise kamu sektörüne aittir. Gerçek kişilere ait işletmelerin %80,4’ü azınlıklara ait olmasına karşılık sadece %19,6’sı Türk-İslam mülkiyetindedir.

Cumhuriyet dönemi, ekonomik gelişmeleri etkileyen farklılaşmalar ve siyasal tarihimizin kırılma noktalarıyla bağlantılı olarak aşağıdaki evrelere ayrılabilir (TABLO : 2).

Tablo 2

Türkiye’de Büyümenin Yapısal Değişim Geçirdiği Dönemler			
Dönemler		Karakteristik Özelliği	Sanayileşme Stratejisi
1	1924 – 1938	Kuruluş ve ilk sanayileşme yılları	Atatürk dönemi
2	1939 – 1946	İkinci Dünya Savaşı yılları	Savunma sanayi
3	1947 – 1960	Savaş sonrası ve liberalleşme yılları	İthal ikameci dönem
4	1961 – 1977	Planlı dönem	
5	1978 – 1980	Kriz yılları	
6	1981 – 1999	Dışa açılma	İhracata yönelme dönemi
7	2000 sonrası	Kriz ve sonrası	

Kaynak : Bıçak Sırtında Büyüme ve İstikrar / F. Doğruel – A. S. Doğruel

Kurtuluş savaşının kazanılmasını ve yeni Türk Devletinin kurulmasını izleyerek, daha doğru bir ifade ile yeni Türk Devleti'nin kuruluş aşamasında yani Cumhuriyet'in ilanından da önce, en öncelikli ve önemli konulardan biri ülkenin zayıf ekonomisini güçlendirmek ve sanayiye geliştirmek olmuştur. Bu amaçla 17 Şubat – 4 Mart 1923 tarihinde İzmir'de “Birinci İktisat Kongresi” toplanmıştır. Kongrede liberal ekonomi benimsenerek tarım, sanayi, ticaret ve el sanatları gibi konularda önemli ve o gün için radikal sayılabilecek kararlar alınmıştır. O günlerde hiçbir önemli sanayisi olmayan ve ekonomisi neredeyse tamamen tarıma dayalı olan ülkenin önce tarımsal gelişmeye ağırlık vererek kırsal kesimin refah seviyesini yükseltmek suretiyle sermayeye ve buradan da sanayiye yönelmesi ana prensip olarak benimsenmiştir. Sanayinin gelişmemiş olmasında sermaye yokluğunun yanında, Osmanlı Devleti'nin dünyadaki sanayi devrimi ile geç tanışmış olmasından dolayı bir sanayi kültürü mirası bırakmamış olması, teknik eğitim ve bilgi eksikliği, ulaşım ve iletişim imkansızlıkları, toprak mülkiyet düzeni gibi pek çok neden sayılabilir. Burada, özel girişimcilik alışkanlığının olmamasının da çok önemli bir etken olduğunu unutmamak gerekir.

Bu dönemde “Misak-ı İktisat” olarak adlandırılan kalkınma hamleleri çerçevesinde sanayinin geliştirilmesi amacıyla, 1913 yılında çıkarılmış olan “Teşvik-i Sanayi Muvafakati” kanunu 1924 yılında günün ihtiyaçlarına göre tadil edilmiş ve 25 yıl süre ile uzatılmıştır. Daha sonra, günün gereksinimlerini karşılamak üzere yeniden tadil edilerek “Teşvik-i Sanayi Kanunu” adıyla 1 Haziran 1927 tarihinde yürürlüğe konulmuştur. Sanayi Grubunun İktisadi Esasları olarak adlandırılan kararlar; a-sanayinin teşviki, b- sanayinin korunması ve c- sanayinin finansmanı olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır. Osmanlı Devleti'nin üzerindeki gümrük boyunduruğundan, Lozan Antlaşmasının ilgili maddeleri hükümlerince, kurtularak 1928 yılında yerli sanayiye korumak üzere gümrük duvarları çekilebilmiştir. 1929 yılında gümrük %50 artırılmıştır. “Teşvik-i Sanayi Kanunu”nun yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra 1929 yılında bütün dünyayı sarsan büyük ekonomik krizin ortaya çıkmasının yanında, sermaye yetersizliği ve gümrük bağımsızlığının hala tamamen sağlanamamış olması nedenleriyle sanayinin gelişmesi ve yatırımları artması konusunda beklenen netice alınamamıştır. 1927 – 1932 yılları arasında, beklenen düzeyde olmasa da, özel sektörde bazı gelişmeler gözlenmektedir. Sanayi Teşvik Kanunu'ndan yararlanan firma sayısı 432'den 1473'e çıkmıştır.

Sanayi Teşvik Kanunları ile girişimcilere bir takım teşvik olanakları sağlanmasına karşın, yukarıda belirtilen çeşitli nedenlerle, beklenen gelişmelerin elde edilememesi üzerine, 1932 yılına gelindiğinde hükümet

üretimine dönük temel yatırımların gerçekleştirilmesini devletin üstlenmesine karar vermiştir. Böylece devlet artık sadece düzenleyici ve teşvik edici olmaktan çıkarak üretici ve yol gösterici olarak özel sektörün yanında yer almıştır.

Bu, çok uzun yıllar sürecek ve zaman zaman çok tartışılacak olan devletçilik döneminin başlangıcı olmuştur. O günlerdeki devletçiliğin temel felsefesini ve gerekçesini Mustafa Kemal Atatürk şu sözlerle anlamlı ve açık olarak ortaya koymaktadır. “Bizim takip ettiğimiz devletçilik, ferdi mesai ve faaliyeti esas almakla beraber, mümkün olduğu kadar az zaman içinde, milleti refaha ve memleketi mamuriyete erdirmek için, milletin umumi ve yüksek menfaatlerinin icap ettirdiği işlerde, bilhassa iktisadi sahada devleti fiilen alakadar etmektedir”.

İşte bu görüş doğrultusunda, ülkenin hangi bölgelerinde hangi tür sanayi tesislerinin kurulmasının teknik ve ekonomik yönden faydalı olabileceğini araştırmak üzere, sanayinin çeşitli alanlarında uzmanlaşmış Sovyet uzmanlar Türkiye’ye davet edilerek Prof. Pavlof başkanlığında bir heyet oluşturulmuştur. Bu heyet Türk uzmanlarla birlikte bütün ülkeyi dolaşarak incelemeler yapmış ve bu incelemelerin sonuçlarını bir rapor haline getirerek İktisat Vekaleti’ne sunmuştur. Bu rapordaki veriler ve önerilerden hareketle, Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk “Birinci Beş Yıllık Sanayi ve Kalkınma Planı” hazırlanarak 1934 yılında uygulamaya konulmuştur. Devletçiliğin ön plana çıktığı Birinci Beş Yıllık Sanayi ve Kalkınma Planı’nda; elektrifikasyon, petrol ve altın arama işlerinin teşkilatlandırılması, diğer madenlerin işletilmesi, petrol ve maden işletmelerinin ihtiyacı olan jeologların yetiştirilmesi ve jeoloji eğitiminin geliştirilmesi, sanayi işletmeleri için mühendis ve teknik eleman yetiştirilmesi ve teknik öğretim gibi konulara yer verilmiştir.

Bu programda öncelikle; ithal edilmekte olan bazı hammaddelerin yurtiçinden temini ve bazı sanayi kollarının devletçe veya yabancı sermaye ile kurulması hedeflenmekte ve bu amaçla ilk aşamada yirmi kadar tesisin kurulması teklif edilmektedir. Birinci Plan’da kurulması öngörülen sanayi tesisleri ve bunların illere göre dağılımı aşağıdaki tabloda görülmektedir (TABLO : 3).

Genç Türkiye Cumhuriyeti’nin sanayileşmesindeki kilometre taşlarından bazıları olan Etibank ile Karabük Demir-Çelik Fabrikaları’nın kurulması Birinci Beş Yıllık Sanayi ve Kalkınma Planı döneminde gerçekleştirilmiştir. Maden cevher ve yataklarını işletmek, petrol aramak ve çıkartmak, elektrifikasyon işlerine girişmek ve her türlü bankacılık işleri yapmak üzere 1934 yılında Etibank kurulmuştur. Keza, demir ve kömür madenlerinin

incelenmesi amacıyla 1925 yılında başlatılan çalışmalar sonucunda hazırlanan “Demir Sanayinin Kurulmasına Dair Kanun” 1926 yılında yürürlüğe konulmuştur. Bu kanun çerçevesinde çalışmalar olgunlaştırılarak 1934 yılında Karadeniz Bölgesi’nde bir Demir-Çelik Fabrikası kurulması Birinci Kalkınma Planı’na alınmıştır. Nisan 1937’de temeli atılan Karabük Demir Çelik Fabrikaları Eylül 1939’da üretime başlamıştır.

Tablo 3. Birinci Beş Yıllık Sanayi ve Kalkınma Planı’nda Kurulması Öngörülen Sanayi Tesisleri ve İllere Dağılımı

Sıra	Ana Sanayi	Alt Sanayi Kolu	İl / İlçe	
1	Kimya Sanayi	Suni İpek	Gemlik	
		Semi Kok	Zonguldak	
		Gülyağı	Isparta	
		Humuzu Kibrit	İzmit	
		Süper Fosfat	İzmit	
		Klor ve Sud Kostik	İzmit	
2	Toprak Sanayi	Seramik	Kütahya	
		Cam ve Şişe	Paşabahçe	
3	Demir - Çelik		Zonguldak	
4		Kağıt ve Selüloz	İzmit	
5		Kükürt	Keçiözü	
6		Süngerçilik	Bodrum	
7		Mensucat	Pamuklu Dokuma	Bakırköy
				Kayseri
				Nazilli
				Ereğli
				Malatya
			Iğdır	
8	Merinos	Yünlü Dokuma	Bursa	
9		Kendir	Kastamonu	

Kaynak : Atatürk Döneminde Sanayileşme ve Karabük Demir Çelik İşletmeleri

Birinci Beş Yıllık Plan’ın çok başarılı bulunması ve öngörülen hedeflere büyük ölçüde ulaşmış olmasını nedeniyle İkinci Beş Yıllık Sanayi ve Kalkınma Planı hazırlanmıştır. İkinci beş Yıllık Sanayi ve Kalkınma Planı,

gerek içeriği ve bunu gerçekleştirmek için gerekli olan sermaye büyüklüğü açısından, gerekse öngörülen ekonomik ve sosyal gelişme hedefleri açısından Birinci Beş Yıllık Sanayi ve Kalkınma Planı'ndan çok daha geniş tutulmuştur. Birinci planda yirmi kadar yeni tesis kurulması ön görülmüşken ikinci planda kurulacak tesis sayısı yüze yakındır. Ancak, 1939 yılında II. Dünya Savaşı'nın başlaması ve hüküm süren savaş ortamı nedeniyle bu plan uygulamaya konulamamıştır. Savaşın getirdiği olumsuzluklar, kıtlıklar ve seferberlik ortamında ekonomik kalkınma ve sanayileşme hamlelerini sürdürmek söz konusu bile olamadığı gibi ülke kaynaklarının çok büyük bir bölümü askeri harcamalara ayrılmıştır. Ülke savaşa girmeden ayakta kalabilmenin mücadelesini vermiştir. 1942 yılında "Teşvik-i Sanayi Kanunu"nun yürürlükten kaldırılması olası tek tük girişimcileri de temelsiz bırakmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden hemen sonra, 1946 yılında Türk Lirası devalüe edilmiş ve ayrıca çok partili sisteme geçilmesinin getirdiği politik çalkantılar içinde, 1930'lardaki sanayileşme azim ve heyecanı bir daha yakalanamamıştır. 1950'lerin ilk yılları sanayileşme konusunda İkinci Dünya Savaşı'nın dar çerçeveli politikalarının terk edilerek, çimento, gübre, şeker, tekstil gibi bazı sanayi yatırımlarının kamu tarafından gerçekleştirildiği bir dönemdir. 1947 – 1953 yılları arasındaki dönemde, hemen savaşın bitimini takip eden ilk yıllarda ekonomik kararsızlık yaşanmış olmasına rağmen, GSMH yılda ortalama %11 artmıştır. Ancak bu artış 1954 yılına kadar sürmüştü ve bu tarihten itibaren 1961 yılına kadar sürecek kriz dönemine girilmiştir. Krizi aşma çalışmaları çerçevesinde IMF ile yapılan görüşmeler sonunda Ağustos 1958'de bir "İstikrar Programı" üzerinde anlaşmaya varılır ve Türk Lirası yeniden, bu sefer %300'den fazla bir oranda devalüe edilir. Bu program analiz edildiğinde altı ana unsurun esas alınmış olduğu ifade edilmektedir. Bunlar; devalüasyon, dış borç erteleme, yeni dış krediler, maliye ve para politikalarında kısıtlayıcı tedbirler, dış ticaretin serbestleştirilmesi ve KİT ürünlerinin fiyatlarının serbestleştirilmesi olmaktadır.

1960'lı yıllara gelindiğinde Türkiye tekrar planlı kalkınma ile istikrar arayışları içine girer ve birbiri ardına "Beş Yıllık Kalkınma Planları" yürürlüğe konular. İlk üç planın aralıksız birbirini takip etmiş olmasına karşın, sonraki bazı planlar arasında ikişer yıllık plansız dönemler bulunmaktadır. Halen yürürlükte olan dokuzuncu plan ise yedi yıllık bir

dönemi kapsamakta olup, bu nedenle adı sadece “Dokuzuncu Kalkınma Planı”dır.

- 1963 – 1967 Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi
- 1968 – 1972 İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi
- 1973 – 1977 Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi
- 1979 – 1983 Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi
- 1985 – 1989 Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi
- 1990 – 1994 Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi
- 1996 – 2000 Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi
- 2001 – 2005 Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi
- 2007 – 2013 Dokuzuncu Kalkınma Planı

Türkiye’de uygulanan kalkınma planlarının her birinin hedef ve stratejileri, uygulamada görülen aksaklıklar, hedeflerden sapmalar gibi konular pek çok araştırmada ele alınıp ayrıntılı olarak incelenmiş olduğundan burada ayrıca ayrıntıya girilmemiştir. Konu bu boyutu ile bu Araştırmanın kapsamı dışında kalmaktadır.

Pek çok ülkede olduğu gibi başlangıçta Türkiye’de de Kalkınma Plan ve Programları “ithal ikameci sanayileşme stratejisi” esas alınarak hazırlanmıştır. İthal ürünler karşısında rekabet gücü düşük yerli ürünler ithal kotaları ve gümrük duvarları ile korunmuştur. 1980’li yılların ortalarında başlatılan ihracat seferberliği ile birlikte “ihracata yönelik strateji” veya “ihracatı temel alan model” ile dışa açılım dönemi başlamıştır.

Burada özetle söylenmesi gereken önemli nokta, ilk üç plan hedef ve gerçekleşme yönünden, yıllık programlarla destek ve uygulamaları ile ciddi olarak başarılmaya çalışılmıştır. Programlar kamu kesimi için emredici, özel kesim için özendirici niteliktedir. Teşvik araçları ile yatırımlar desteklenmiştir. Ancak, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’ndan itibaren, gerek hedeflerde gerekse uygulamada sorunlar büyümüş, Türkiye planla desteklenen bir sanayi politikasından vazgeçmiştir. Plan ve programlar rafta kalmıştır.

7. SONUÇ

“Ülke Örnekleri ile Kalkınma ve Sanayileşme Modelleri” Araştırması’da Güney Amerika’dan 4, Asya’dan 7 ve Avrupa’dan 1 ülke ele alınarak, sanayileşme ve planlı kalkınma hamleleri, ülkelerin tarihsel gelişimleri içinde incelenmiştir. Azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere 1950’li yıllarda yeşermeye başlayan ve çoğunlukla 1960’lı yıllarda uygulamaya konulan sosyal ve ekonomik kalkınma planları kronolojik sıra ile tek tek ele alınmış, hedefleri, ana öğeleri, sanayileşme stratejileri ve istikrar arayışları ortaya konulmuştur.

Örnek alınan ülkelerin sosyal ve ekonomik kalkınma süreçlerinde bazı ortak özellikler ve paralellikler göze çarpmaktadır.

- Bütün ülkeler, kalkınma süreci içinde çeşitli kaynaklardan, hibe, kredi veya teknik destek şeklinde olmak üzere dış yardımlar sağlamışlardır. Finansal ve teknik destek kaynakları aşağıdaki şekilde gruplandırılabilir:
  - Dünya Bankası ve IMF tüm ülkelere kredi veren (donör) durumundadır,
  - Bunların dışında uluslararası kredi kurumu olarak, Asya ülkelerinde Asya Kalkınma Bankası (ADB), Güney Amerika ülkelerinde Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası (IBRD) sayılabilir,
  - Uluslararası konsorsiyumlar,
  - OECD bünyesindeki 23 ülkenin üye olduğu “Kalkınma Yardım Komitesi – Development Assistance Committee (DAC)”yi oluşturan ülkelere birisi tarafından OECD List-I’deki gelişmekte olan ülkelere “Resmi Kalkınma Yardımı (ODA)” adı altında sağlanan hibe, kredi ve teknik destekler,
  - Miyazawa (Japonya) gibi hükümet fonları,
- Süreklilik gösteren ve birbirini takip eden planlar dikkate alındığında, ilk beş yıllık planların hemen bütün ülkelere 1960’lı yılların başlarında uygulamaya konulduğu görülmektedir. Türkiye’de de ilk beş yıllık planın bu dönemde yürürlüğe konulduğu bilinmekte olup, Türkiye ile diğer ülkeler arasında bir paralellik söz konusudur.

- Kalkınma planlarında, başlangıçta ithal ikameci sanayileşme modeline yer verilirken, 1980'li yıllardan itibaren ihracat ağırlıklı ve dışa dönük sanayileşmenin benimsendiği dikkati çekmektedir. Burada da Türkiye ile paralellik gözlenmektedir. İrlanda ve Güney Kore sanayileşme ile yetinmeyip, ileri teknoloji ürünleri ve iletişim teknolojileri (IT) konusunda dünyada söz sahibi olmak için çaba sarfetmektedirler.
- Güney Amerika ülkelerinin dışındaki ülkelerin hepsinde, birbirini takip eden beş yıllık (altı ve sekiz yıllık bir iki istisna dışında) orta vadeli sosyal ve ekonomik kalkınma planları uygulanmıştır. Diğerlerinden farklı olarak, İrlanda'daki kalkınma planları üçer yıllık dönemleri kapsamaktadır.
- Güney Amerika ülkelerinde, genellikle dönemsel olarak ortaya çıkan, enflasyonun düşürülmesi başta olmak üzere çeşitli problemlerin çözümüne ve istikrar arayışlarına yönelik, değişik isimler altında yürürlüğe konulan (örneğin Crusado Planı, Austral Planı Real Planı gibi) kısa vadeli planların uygulandığı görülmektedir. Genelde bu planların ortak özelliği, önceden belirlenmiş süreler için uygulamaya konulan ve birbirini aynı periyotlarla takip eden planlar olmayıp, hedef alınan problemin ortadan kaldırılmasına kadar veya planın başarısız olduğunun anlaşılıp yeni bir alternatif plan ortaya konuluncaya kadar sürdürülen planlar olmasıdır.
- Siyasi otoritenin plan uygulamalarındaki kararlılığı ve disiplini, planların başarısında ve öngörülen hedeflere ulaşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bunun en tipik örneği Çin Halk Cumhuriyetinde görülmektedir. ÇHC'nde planların kararlılık ve disiplin içinde uygulanması nedeniyle plan hedeflerine ulaşılmakta ve zaman zaman aşılırmaktadır. Yıllık ekonomik büyüme oranlarından görüldüğü gibi, ÇHC bu sayede 1997-1998 Asya Krizi'ni fazla yara almadan atlatabilmiştir.
- Siyasal dalgalanmaların ve iç çatışmaların plan uygulamaları üzerindeki olumsuz etkileri bazı ülkelerde açıkça görülmektedir. Bu ülkelerde, (örneğin Hindistan ve ÇHC) siyasal dalgalanmalar nedeniyle plan uygulamalarına iki – üç yıl ara verilip, sonra tekrar devam edildiği gözlenmektedir.

- 2000’li yılların planlarında, küreselleşmeye ayak uydurma çabaları ve küresel rekabet gücüne sahip sanayileşme politikaları dikkati çekmektedir.

Sosyal ve ekonomik kalkınma planlarının hemen hepsinde amaçlanan ortak nokta; yüksek oranda istikrarlı bir ekonomik büyüme sağlamak ve yoksulluğun azaltılması olmaktadır. Bazı genel kriz dönemleri (1970 krizi, 1997-1998 Asya Krizi, 2000-2001 genel durgunluk gibi) ve bazı ülkelerde yaşanan siyasi dalgalanma dönemleri haricinde, pek çok ülkede hedeflenen ekonomik büyüme sağlanmış ve zaman zaman aşıldığı da olmuştur. Ancak yoksulluğun giderilmesinde aynı başarının elde edildiğini söylemek mümkün değildir. Planlı kalkınma çabalarının başladığı tarihlerden bu yana, yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfusun ülke nüfusuna oranında kayda değer bir azalma görülse bile, hemen bütün ülkelerde çok kalabalık bir kesim halen yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Kişi başına milli geliri 50.000 USD düzeyinde olan İrlanda’da bile nüfusun yaklaşık %6,8’i yaşamlarını yoksulluk sınırının altında sürdürmektedir. Bunun başlıca nedeni, bazı ülkelerdeki (örneğin Hindistan) hızlı nüfus artışı nedeniyle kişi başına milli gelirin aynı oranda artmaması ve aynı zamanda ekonomik büyümeden elde edilen gelir artışının bazı toplum kesimlerine ulaşamaması yani gelir dağılımındaki dengesizliktir.

Bu Araştırma, sonraki araştırmalara yol göstermek amacıyla hazırlanmış olup, bundan sonra yapılacak araştırmalara ışık tutup, katkıda bulunacaktır.

KISALTMALAR :

ADB	: Asya Kalkınma Bankası (Asian Development Bank)
AFTA	: Asya Serbest Ticaret Bölgesi (Asian Free Trade Area)
CEPR	: Ekonomi ve Politika Araştırma Merkezi (Center of Economic and Political Researches)
DAC	: Kalkınma Yardım Komitesi (OECD bünyesinde) (Development Assistance Committee)
EFF	: Genişletilmiş Fon Kolaylıkları (Extended Fund Facility)
EMS	: Avrupa Para Sistemi (European Monetary System)
FDI	: Doğrudan Yabancı Yatırım (Foreign Direct Investment)
FTA	: Serbest Ticaret Anlaşması (Free Trade Agreement)
GATT	: Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması (General Agreement on Tariffs and Trade)
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla (<i>Gross National Product - GNP</i>)
GSYİH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (<i>Gross Domestic Products- GDP</i>)
HDI	: Gelişmişlik İndeksi (Human Development Index)
IBRD	: Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası (International Bank for Reconstruction and Development)
IDA	: Uluslararası Kalkınma Birliği (International Development Association)
IMF	: Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü (<i>Public Economic Enterprise</i>)
MERCOSUR	: Güney Amerika Ortak Pazarı (Mercado Común del Sur) (<i>Southern Common Market</i>)
NAFTA	: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (North American Free Trade Agreement)

NBER	: Ulusal Ekonomik Araştırma Ofisi (National Bureau of Economic Researches)
ODA	: Resmi Kalkınma Yardımı (Official Development Assistance)
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (Organization for Economic Co-operation and Development)
WB	: Dünya Bankası (The World Bank)
WDI	: Dünya Bankası Kalkınma Göstergeleri (World Development Indicators)
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization)

KAYNAKLAR :

Bu araştırmanın hazırlanmasında aşağıda listelenen kitap, makale, dokümanlar ile internet ortamındaki linklerden faydalanılmıştır :

Kitap, makale ve diğer dokümanlar :

- Bıçak Sirtında Büyüme ve İstikrar / Fatma Doğruel – A. Suud Doğruel / Bilgi Üniversitesi Yayınları – 2006
- Doğu Asya Mucizesi ve Bunalımı : Türkiye için Dersler / A. Sönmez / Bilgi Üniversitesi Yayınları – 2003
- Planlı Kalkınma Serüveni : 1960’larda Türkiye’de Planlama Deneyimi / N. Erder, A. Karaosmanoğlu, A. Çilingiroğlu ve A. Sönmez / Bilgi Üniversitesi Yayınları - 2003
- Türkiye Mucizesi İçin Vizyon Arayışları / Cem Kozlu / T. İş Bankası, Kültür Yayınları
- Atatürk Döneminde Sanayileşme ve Karabük Demir Çelik İşletmeleri /Kastamonu Eğitim Dergisi, Ekim 2003
- Economic Reforms in Chile – From Dictatorship to Democracy / Ricardo French-Davis / University of Michigan Press 2002
- Asya’nın Devi: Çin Halk Cumhuriyeti / Ebru Arısoy, Dr. Güzin Bayar, Burak Soranlar
- Kapitalizmi Planlamak Türkiye’de Planlama ve DPT’nin Dönüşümü / Ümit Akçay, Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayını
- Türkiye’nin Ekonomi Tarihi Kronolojisi (1923-2003) /M. Koraltürk/ Bilgi Üniversitesi Yayınları - 2003
- Türkiye Sanayi Kongreleri Raporları ve Kongrelerde Sunulan Çeşitli Tebliğler

Linkler :

- www.ulkeler.net
- www.wikipedia.org
- www.musavirlikler.gov.tr/index.cfm?ulke=RA&dil (Arjantin)
- www.musavirlikler.gov.tr/index.cfm?ulke=CHC&dil (Çin Halk Cumhuriyeti)
- www.musavirlikler.gov.tr/index.cfm?ulke=GK&dil (Güney Kore)
- www.musavirlikler.gov.tr/index.cfm?ulke=IND&dil (Hindistan)
- www.musavirlikler.gov.tr/index.cfm?ulke=EIR&dil (İrlanda)
- www.musavirlikler.gov.tr/index.cfm?ulke=PTM&dil (Malezya)
- www.musavirlikler.gov.tr/index.cfm?ulke=T&dil (Tayland)
- www.dpt.gov.tr
- www.nationsencyclopedia.com/Americas/Argentina
- www.nationsencyclopedia.com/Americas/Brazil
- www.nationsencyclopedia.com/Americas/Mexico
- www.nationsencyclopedia.com/Americas/Chile
- www.nationsencyclopedia.com/Asia-and-Oceania/China
- www.nationsencyclopedia.com/Asia-and-Oceania/India
- www.nationsencyclopedia.com/Asia-and-Oceania/Indonesia
- www.nationsencyclopedia.com/Asia-and-Oceania/Korea
- www.nationsencyclopedia.com/Asia-and-Oceania/Malaysia
- www.nationsencyclopedia.com/Asia-and-Oceania/Thailand
- www.nationsencyclopedia.com/Asia-and-Oceania/Vietnam
- www.nationsencyclopedia.com/Europe/Ireland
- www.worldbank.org/data
  - www.worldbank.org/data/countrydata
- www.worldbank.org/external/CPProfile
- www.chileinfo.com
- www.bovespa.com.br
- www.matrade.gov.my
- www.micci.com
- www.epu.jpm.my
- www.iaea.org

Y.B. / C.K. – Kasım 2007